

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΩΤΗΝ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ -
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ, ΤΕΙ Δ. ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΜΟΥΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ. ΦΩΤΙΟΣ

ΒΛΑΓΚΟΥΛΗΣ Ν. ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΥΡΙΔΑΚΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Πάτρα, 2021

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Οι διαπιστώσεις, τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και οι πιθανές προτάσεις της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας, εκτός των αναφορών που σημαίνονται ως λήμματα, αποτελούν προσωπικές θεωρητικές ή εμπειρικές διαπιστώσεις του φοιτητή/φοιτήτριας ή της ομάδας των φοιτητών που την επιμελήθηκαν και δεν απηχούν κατ' ανάγκη τη γνώμη του εισηγητή εκπαιδευτικού, ή του Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού(του πρώην Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Α.Τ.Ε.Ι. Δυτ. Ελλάδας) του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα καθηγητή, Αν. Καθηγητή κ. ΜΑΥΡΙΔΑΚΗ Θεοφάνη για την καθοδήγηση που μας προσέφερε, καθώς και τους γονείς μας για την ηθική υποστήριξη σε όλο το διάστημα των σπουδών μας.

Περίληψη

Το θέμα της παρούσης πτυχιακής εργασίας είναι: «Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική» και παρουσιάζεται ως εξής:

Στο 1^ο κεφάλαιο: «Ο Πρωτογενής Τομέας» καταγράφονται γενικά στοιχεία οικονομικών δραστηριοτήτων, ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας (θέματα του πρωτογενούς τομέα), η γεωργία (σύγχρονη γεωργία, εργατικό δυναμικό, γεωργική ασφάλεια και υγεία, συστήματα καλλιέργειας, αλλαγή καλλιεργειών και βιοτεχνολογία, περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας), η αγροτική οικονομία και η αγροτική πολιτική και τέλος στοιχεία για την ελληνική γεωργία (αγροπεριβαλλοντικών δεικτών, καλλιεργούμενη έκταση ανά κατηγορία καλλιέργειας, ζωικό κεφάλαιο: αριθμός ζώων και παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων, γεωργικά μηχανήματα).

Στο 2^ο κεφάλαιο: «Η γεωργία στην Ευρώπη» αναλύεται η γεωργία στην Ευρώπη με αριθμούς, οι βασικές τάσεις, η Κοινή Αγροτική Πολιτική στην ΕΕ (στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής, η ΚΑΠ στην πράξη, χρηματοδότηση της ΚΑΠ, τα οφέλη της ΚΑΠ), τα ταμεία κοινής αγροτικής πολιτικής (ευρωπαϊκό ταμείο γεωργικής εγγύησης, ευρωπαϊκό αγροτικό ταμείο για την αγροτική ανάπτυξη, διαχείριση κεφαλαίων ΚΑΠ) και η Κοινή Αγροτική Πολιτική.

Στο 3^ο κεφάλαιο: «Η γεωργία με Δεδομένα του ΟΟΣΑ» επισημαίνεται η παγκόσμια γεωργική παραγωγή, η γεωργική υποστήριξη, η αγροτική περιοχή, οι περιβαλλοντικές επιδόσεις της γεωργίας και η αξιολόγηση της αγροτικής πολιτικής (βασικές εξελίξεις στην οικονομία και την αγορά).

Στο 4^ο κεφάλαιο η: «Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική» παρουσιάζονται οι στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ), η ΚΑΠ στην πράξη, χρηματοδότηση της ΚΑΠ και τα οφέλη της (παραγωγή φαγητού, ανάπτυξη της αγροτικής κοινότητας, περιβαλλοντικά βιώσιμη γεωργία), οι βασικοί συντελεστές της ΚΑΠ, το χρονοδιάγραμμα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, η ασφάλεια και ποιότητα τροφίμων (προέλευση και ιχνηλασιμότητα, συσκευασία, χειρισμός και μεταφορά τροφίμων, περιφερειακές και διεθνείς συμφωνίες), στοιχεία καλλιεργειών (βιολογικές καλλιέργειες, νέοι αγρότες, υποστήριξη των τομέων της γεωργίας και των τροφίμων εν μέσω κορωνοϊού), και τέλος η βιώσιμη γεωργία (Η ΚΑΠ και η κοινωνική βιωσιμότητα, οικονομική βιωσιμότητα στην ΚΑΠ).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Στο 5^ο κεφάλαιο η: «Αξιολόγηση της ΚΑΠ» αναλύεται το κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης, η παρακολούθηση ενεργειών, η εκτίμηση αποτελεσμάτων, οι δείκτες απόδοσης Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (θεματικοί δείκτες απόδοσης, δείκτες περιβάλλοντος).

Τέλος στο 6^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της πτυχιακής.

Λέξεις κλειδιά

Γεωργία

Πρωτογενής Τομέας

Κοινή Αγροτική Πολιτική

Abstract

The topic of this dissertation is: «Greek agriculture and common agricultural policy» and is presented as follows:

Chapter 1: «The Primary Sector» lists general elements of economic activity, the primary sector of the economy (primary sector issues), agriculture (modern agriculture, labor force, agricultural safety and health, farming systems, crop change and biotechnology, environmental effects of agriculture), agricultural economy and agricultural policy and finally data on Greek agriculture (agri-environmental indicators, area cultivated by crop category, livestock: number of lives and production of livestock products, agricultural machinery).

Chapter 2: «Agriculture in Europe» analyzes agriculture in Europe in numbers, key trends, agricultural policy in the EU (objectives of the common agricultural policy, the CAP in practice, CAP funding, the benefits of the CAP), the Common Agricultural Policy Funds (European Agricultural Guarantee Fund, European Agricultural Fund for Rural Development, CAP Fund Management) and the Common Agricultural Policy.

Chapter 3: «OECD Data Agriculture» highlights global agricultural production, agricultural support, the rural area, the environmental performance of agriculture and the evaluation of agricultural policy (key developments in the economy and the market).

Chapter 4: «Greek Agriculture and the Common Agricultural Policy» presents the objectives of the Common Agricultural Policy (CAP), the CAP in practice, CAP funding and its benefits (food production, rural community development, environmentally sustainable agriculture), key factors of the CAP, the Common Agricultural Policy timetable, food safety and quality (origin and traceability, packaging, handling and transport of food, regional and international agreements), crop elements (organic, young farmers, support for its sectors agriculture and food in the midst of the coronavirus), and finally sustainable agriculture (The CAP and social sustainability, economic sustainability in the CAP).

Chapter 5: «Evaluation of the CAP» analyzes the common framework for monitoring and evaluation, monitoring of actions, evaluation of results, performance indicators of the Common Agricultural Policy (thematic performance indicators, environmental indicators).

Finally, the 6th chapter presents the general conclusions of the dissertation.

Keywords

Agriculture

Primary Sector

Common Agricultural Policy

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	iv
Λέξεις κλειδιά	v
Abstract	vi
Keywords	vii
Πίνακας Περιεχομένων	viii
Κατάλογος Πινάκων – Εικόνων - Διαγραμμάτων	xii
Πίνακες	xii
Σχήματα	xiii
Διαγράμματα.....	xiii
Συντομογραφίες - Απόδοση Όρων.....	xv
Εισαγωγή.....	xvi
1 Κεφάλαιο: «Ο Πρωτογενής Τομέας»	1
1.1 Γενικά στοιχεία οικονομικών δραστηριοτήτων	1
1.2 Πρωτογενής τομέας της οικονομίας.....	2
1.2.1 Θέματα του πρωτογενούς τομέα	3
1.3 Γεωργία	4
1.3.1 Σύγχρονη γεωργία	5
1.3.2 Εργατικό δυναμικό	6
1.3.3 Γεωργική ασφάλεια και υγεία	7
1.3.4 Συστήματα καλλιέργειας.....	7
1.3.5 Αλλαγή καλλιεργειών και βιοτεχνολογία	8
1.3.6 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας.....	9
1.4 Αγροτική οικονομία	10
1.5 Κοινή Αγροτική Πολιτική.....	11

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

1.6	Στοιχεία για την ελληνική γεωργία	12
1.6.1	Στοιχεία Αγροπεριβαλλοντικών δεικτών για την ελληνική γεωργία	13
1.6.2	Καλλιεργούμενη έκταση ανά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας).....	15
1.6.3	Ζωικό Κεφάλαιο: Αριθμός Ζωών και Παραγωγή Κτηνοτροφικών Προϊόντων	21
1.6.4	Γεωργικά μηχανήματα (σύνολο Χώρας).....	22
2	Κεφάλαιο: «Η γεωργία στην Ευρώπη».....	24
2.1	Γενικά στοιχεία	24
2.2	Η γεωργία στην Ευρώπη με αριθμούς.....	24
2.3	Βασικές τάσεις	25
2.4	Κοινή Αγροτική Πολιτική στην ΕΕ	26
2.4.1	Στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής.....	26
2.4.2	Η ΚΑΠ στην πράξη.....	27
2.4.3	Χρηματοδότηση της ΚΑΠ	27
2.5	Ταμεία κοινής αγροτικής πολιτικής	29
2.5.1	Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικής Εγγύησης	31
2.5.2	Ευρωπαϊκό αγροτικό ταμείο για την αγροτική ανάπτυξη.....	32
2.5.3	Διαχείριση κεφαλαίων ΚΑΠ.....	33
2.6	Κοινή Αγροτική Πολιτική.....	35
3	Κεφάλαιο: «Η γεωργία με Δεδομένα του ΟΟΣΑ»	37
3.1	Παγκόσμια Γεωργική παραγωγή.....	37
3.2	Γεωργική υποστήριξη.....	40
3.3	Αγροτική περιοχή	42
3.4	Περιβαλλοντικές επιδόσεις της γεωργίας	44
3.5	Αξιολόγηση Αγροτικής Πολιτικής.....	45
3.5.1	Βασικές εξελίξεις στην οικονομία και την αγορά.....	47
4	Κεφάλαιο: «Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική»	50

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

4.1	Στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ)	50
4.2	Η ΚΑΠ στην πράξη.....	50
4.3	Χρηματοδότηση της ΚΑΠ	51
4.4	Τα οφέλη της ΚΑΠ	53
4.4.1	Παραγωγή φαγητού.....	53
4.4.2	Ανάπτυξη της αγροτικής κοινότητας	54
4.4.3	Περιβαλλοντικά βιώσιμη γεωργία	54
4.5	Βασικοί συντελεστές της ΚΑΠ.....	54
4.6	Χρονοδιάγραμμα Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	55
4.7	Ασφάλεια και ποιότητα τροφίμων	56
4.7.1	Προέλευση και ιχνηλασιμότητα.....	57
4.7.2	Συσκευασία, χειρισμός και μεταφορά τροφίμων	57
4.7.3	Περιφερειακές και διεθνείς συμφωνίες.....	58
4.8	Καλλιέργεια.....	59
4.8.1	Βιολογικές καλλιέργειες.....	59
4.8.2	Νέοι αγρότες.....	59
4.8.3	Υποστήριξη των τομέων της γεωργίας και των τροφίμων εν μέσω κορωνοϊού	61
4.9	Βιώσιμη γεωργία.....	62
4.9.1	Η ΚΑΠ και η κοινωνική βιωσιμότητα.....	64
4.9.2	Οικονομική βιωσιμότητα στην ΚΑΠ.....	65
5	Κεφάλαιο: «Αξιολόγηση της ΚΑΠ».....	67
5.1	Κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης.....	67
5.2	Παρακολούθηση Ενεργειών.....	67
5.3	Εκτίμηση Αποτελεσμάτων	69
5.4	Δείκτες απόδοσης κοινής αγροτικής πολιτικής.....	70
5.4.1	Θεματικοί δείκτες Δείκτες απόδοσης.....	70

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

5.4.2	Δείκτες περιβάλλοντος (2014-19).....	73
6	Κεφάλαιο: «Συμπεράσματα»	77
	Βιβλιογραφία.....	81
	Πνευματικά δικαιώματα.....	87

Κατάλογος Πινάκων – Εικόνων - Διαγραμμάτων

Πίνακες

Πίνακας 1.1: Χώρες ανά γεωργική παραγωγή στο μέγιστο επίπεδο από το 2018 (δισεκατομμύρια σε USD).....	2
Πίνακας 1.2: Αγροπεριβαλλοντικοί Δείκτες της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2011-2019.	14
Πίνακας 1.3: Καλλιεργούμενη έκταση, κατά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).....	16
Πίνακας 1.4: Καλλιεργούμενη έκταση, ανά κατηγορία και είδος καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).....	17
Πίνακας 1.5: . Ζωικό κεφάλαιο, κατά είδος ζώου (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός κεφαλών ή κυψελών).	21
Πίνακας 1.6: . Γεωργικά μηχανήματα (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός).....	22
Πίνακας 3.1: Σιτάρι, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.....	38
Πίνακας 3.2: Αραβόσιτος, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.	39
Πίνακας 3.3: Παγκόσμια Γεωργική υποστήριξη, 2010 - 2020.	41
Πίνακας 3.4: Αροτραίες και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις Ευρωπαϊκή Ένωση, χιλιάδες εκτάρια, 2010 - 2018.	43
Πίνακας 3.5: Συνολικές πωλήσεις γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes) τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018).	44
Πίνακας 3.6: Βασικοί οικονομικοί δείκτες.	48
Πίνακας 4.1: Χρονοδιάγραμμα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.....	55
Πίνακας 4.2: Ηλικιακές κατηγορίες διαχειριστών αγροκτημάτων, ΕΕ-28, 2016.....	59
Πίνακας 5.1: % έκταση στις διάφορες κατηγορίες κάλυψης γης στην Ελλάδα το 2018.....	73
Πίνακας 5.2: Δείκτης 33: Εύρος Γεωργίας για την Ελλάδα.	73
Πίνακας 5.3: % επικράτεια του Natura 2000 στην Ελλάδα το 2018.	74
Πίνακας 5.4: Εκτιμώμενος ρυθμός απώλειας εδάφους από διάβρωση νερού.	74
Πίνακας 5.5: Παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία 2019 για την Ελλάδα.	74
Πίνακας 5.6: Άμεση χρήση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία 2019 για την Ελλάδα. 75	

Σχήματα

Σχήμα 4.1: Η γεωργική δραστηριότητα.....	63
--	----

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1.1: Αγροπεριβαλλοντικοί Δείκτες της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2011-2019.....	15
Διάγραμμα 1.2: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης, κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.....	17
Διάγραμμα 1.3: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης (Αροτραίες καλλιέργειες), κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.....	19
Διάγραμμα 1.4: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης (Μόνιμες καλλιέργειες), κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.....	20
Διάγραμμα 1.5: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης (Κηπευτικές εκτάσεις), κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.....	20
Διάγραμμα 1.6: Ποσοστιαία μεταβολή (%) ζωικού κεφαλαίου, κατά είδος ζώου (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.....	22
Διάγραμμα 1.7: Ποσοστιαία μεταβολή (%) Γεωργικών μηχανήματων (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.....	23
Διάγραμμα 2.1: Ευρωπαϊκή αγροτική στήριξη (δισεκατομμύρια ευρώ).....	28
Διάγραμμα 2.2: Υποστήριξη για τους αγρότες της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ το 2019 (δισεκατομμύρια ευρώ).....	29
Διάγραμμα 2.3: Κατανομές της ΚΑΠ, 2021-27 (δισεκατομμύρια ευρώ).....	30
Διάγραμμα 2.4: Δαπάνες του ΕΓΤΕ για στήριξη εισοδήματος και μέτρα αγοράς, 2019 (σε εκτάρια).....	31
Διάγραμμα 2.5: Δεσμεύσεις δαπανών για την αγροτική ανάπτυξη ανά θέμα, 2014-24.....	33
Διάγραμμα 3.1: Σιτάρι, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.....	38
Διάγραμμα 3.2: Αραβόσιτος, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.....	40
Διάγραμμα 3.3: Παγκόσμια Γεωργική υποστήριξη, 2010 - 2020.....	42
Διάγραμμα 3.4: Αροτραίες και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις Ευρωπαϊκή Ένωση, χιλιάδες εκτάρια, 2010 - 2018.....	43

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 3.5: Συνολικές πωλήσεις γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes) τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018).	45
Διάγραμμα 3.6: Βασικοί οικονομικοί δείκτες.	49
Διάγραμμα 4.1: Η ΕΕ στηρίζει τους αγρότες με 57,98 δισεκατομμύρια ευρώ το 2019.	52
Διάγραμμα 4.2: Στήριξη των αγροτών της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ το 2019 (Δισ. Ευρώ).	52
Διάγραμμα 4.3: Ηλικιακές κατηγορίες διαχειριστών αγροκτημάτων, ΕΕ-28, 2016.	60

Συντομογραφίες - Απόδοση Όρων

ΑΕγχΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΑΠΔ: Αγροπεριβαλλοντικοί Δείκτες

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΓΤΕ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΚΑΠ: Κοινή Αγροτική Πολιτική

ΚΟΑ: Κοινής Οργάνωσης Αγοράς

ΠΑΑ: προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης:

ΠΔΠ: πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο

ΑΕIs: agri-environmental indicators

CSE: consumer support estimate

EAFRD: European agricultural fund for rural development

ESIF: European Structural and Investment Funds

FCM: Food Contact Materials (Υλικά Επικοινωνίας Τροφίμων)

GHG: greenhouse gas

GSSE: general services support estimate

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

PSE: producer support estimate

RASFF: food and feed safety alerts - European Commission

UNEP: UN Environment Programme

FAO: Food and Agriculture Organization

SFP: Single Farm Payment

SPS: single payment scheme

TRACES: Trade Control and Expert System / Σύστημα Ελέγχου Εμπορίου και Εμπειρογνομόνων

WCA: Word Programme for the Census of Agriculture

WTO: World Trade Organization (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου)

YFP: young farmer payment (πληρωμή νέων αγροτών)

Dutch disease: Ολλανδική ασθένεια

Εισαγωγή

Ο γεωργικός τομέας είναι ζωτικής σημασίας για την ευρωπαϊκή οικονομία, καθώς παρέχει την κύρια πηγή εσόδων για το 20% του πληθυσμού της ΕΕ που ζει σε αγροτικές περιοχές.

Έχουν καθοριστεί βασικές πολιτικές προτεραιότητες σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως: θέσεις εργασίας, βιωσιμότητα, εκσυγχρονισμός, καινοτομία και ποιότητα. Παράλληλα, δίνεται ευελιξία στην Ελλάδα να προσαρμόσει τόσο τις άμεσες πληρωμές όσο και τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης στις συγκεκριμένες ανάγκες της (FAO/European Commission/Greece-Common Agricultural Policy, 2014).

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) για την περίοδο 2021-2027 διέθεσε το ποσό των 336,44 δισεκατομμυρίων ευρώ σε σταθερές τιμές του 2018 για τη γεωργία, εκ των οποίων τα 258,59 δισεκατομμύρια θα αφορούν τον Πυλώνα Ι της ΚΑΠ (άμεσες πληρωμές προς τους αγρότες) και 77,85 δισ. για τον Πυλώνα ΙΙ (προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης). Η διάθεση αυτών των κονδυλίων διασφαλίζει ότι η ΚΑΠ παραμένει μακροπρόθεσμη πολιτική, συνεχίζει να στηρίζει τους αγρότες και τις αγροτικές κοινότητες, καθοδηγεί τη βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας και αντανακλά τις φιλοδοξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για περιβαλλοντική και κλιματική δράση (European Commission/Common agricultural policy, 2021).

Η νέα ΚΑΠ για την περίοδο 2021-2027 στοχεύει στη σημαντική βελτίωση των επιδόσεων της γεωργίας, σε τομείς όπως η προστασία του περιβάλλοντος και ο μετριασμός των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, προσφέροντας επίσης μεγαλύτερη ευελιξία στα κράτη μέλη για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων. Η Ελλάδα θεωρεί ότι η επαρκής χρηματοδότηση της ΚΑΠ είναι το μέσο για να αντιμετωπίσουν τα κράτη μέλη τις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, όπως η κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις της, η ανανέωση των γενεών του αγροτικού πληθυσμού, η βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών, παγκοσμιοποίηση, ενίσχυση της θέσης των αγροτών στην τροφική αλυσίδα και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (European Commission/Common agricultural policy, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Η μεθοδολογία της παρούσης πτυχιακής εργασίας βασίζεται στην βιβλιογραφική έρευνα μέσα από σύγχρονα επιστημονικά άρθρα και έγκυρες πηγές.

Η δομή της έχει την εξής μορφή:

- 1ο. κεφάλαιο: «Ο Πρωτογενής Τομέας»
- 2ο. κεφάλαιο: «Η γεωργία στην Ευρώπη»
- 3ο. κεφάλαιο: «Η γεωργία με Δεδομένα του ΟΟΣΑ»
- 4ο. κεφάλαιο: «Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική»
- 5ο. κεφάλαιο: «Αξιολόγηση της ΚΑΠ»
- 6ο. κεφάλαιο: «Συμπεράσματα»

1 Κεφάλαιο: «Ο Πρωτογενής Τομέας»

1.1 Γενικά στοιχεία οικονομικών δραστηριοτήτων

Μια κλασική ανάλυση της οικονομικής δραστηριότητας διακρίνει τρεις τομείς (Δέρκας, Σκούρας, & Ψαλτόπουλος, 2021), (Greelane/Οι σημαντικότεροι τομείς της οικονομίας, 2020):

1. Πρωτογενής τομέας: περιλαμβάνει την ανάκτηση και παραγωγή πρώτων υλών, όπως καλαμπόκι, άνθρακας, ξύλο ή σίδηρο. Οι ανθρακωρύχοι, οι αγρότες και οι αλιείς είναι όλοι εργαζόμενοι στον πρωτογενή τομέα.
2. Δευτερογενής τομέας: περιλαμβάνει τη μετατροπή πρώτων ή ενδιάμεσων υλικών σε αγαθά, όπως σε χάλυβα σε αυτοκίνητα ή υφάσματα ρούχων. Οι κατασκευαστές και οι μοδίστρες εργάζονται στον δευτερογενή τομέα.
3. Τριτογενής τομέας: περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών σε καταναλωτές και επιχειρήσεις, όπως φύλαξη παιδιών, κινηματογράφοι ή τραπεζικές υπηρεσίες. Οι καταστηματάρχες και οι λογιστές εργάζονται στον τριτογενή τομέα.

Τον 20^ο αιώνα, οι οικονομολόγοι ξεκίνησαν να εισηγούνται ότι οι παραδοσιακές τριτοβάθμιες υπηρεσίες θα δύναται να διακριθούν περαιτέρω από τους τομείς «τεταρτογενής» και πεμπτογενής υπηρεσίες. Η οικονομική δραστηριότητα στον τεταρτογενή τομέα περιλαμβάνει υπηρεσίες που βασίζονται στην πληροφόρηση και τη γνώση, ενώ οι υπηρεσίες στον πεμπτογενή τομέα περιλαμβάνουν βιομηχανίες που σχετίζονται με ανθρώπινες υπηρεσίες και υπηρεσίες φιλοξενίας.

Έτσι μια οικονομία μπορεί να περιλαμβάνει διάφορους τομείς (που ονομάζονται «βιομηχανίες») και εξελίσσονται σε διαδοχικές φάσεις, για παράδειγμα (Greelane/Οι σημαντικότεροι τομείς της οικονομίας, 2020):

- α) Η αρχαία οικονομία βασίστηκε κυρίως στη γεωργία διαβίωσης.
- β) Η βιομηχανική επανάσταση μείωσε τον ρόλο της καλλιέργειας διαβίωσης, μετατρέποντας τη χρήση γης σε πιο εκτεταμένες και μονοπολιτισμικές μορφές γεωργίας τους τελευταίους τρεις αιώνες. Η οικονομική ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε κυρίως στις εξορυκτικές, κατασκευαστικές και μεταποιητικές βιομηχανίες.
- γ) Στις οικονομίες των σύγχρονων καταναλωτών, οι υπηρεσίες, τα οικονομικά και η τεχνολογία - η οικονομία της γνώσης - διαδραματίζουν ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Ακόμη και στη σύγχρονη εποχή, οι αναπτυσσόμενες χώρες τείνουν να βασίζονται περισσότερο στους δύο πρώτους τομείς, σε αντίθεση με τις ανεπτυγμένες χώρες .

1.2 Πρωτογενής τομέας της οικονομίας

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας περιλαμβάνει οποιαδήποτε βιομηχανία που συμμετέχει στην εξόρυξη και παραγωγή πρώτων υλών, όπως η γεωργία, η υλοτομία, το κυνήγι, η αλιεία και η εξόρυξη μεταλλευμάτων.

Ο πρωτογενής τομέας τείνει να αποτελεί μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας στις αναπτυσσόμενες χώρες από ό, τι στις ανεπτυγμένες χώρες. Για παράδειγμα, το 2018, η γεωργία, η δασοκομία και η αλιεία αποτελούσαν περισσότερο από το 15% του ΑΕγχΠ στην υποσαχάρια Αφρική, αλλά λιγότερο από το 1% του ΑΕγχΠ στη Βόρεια Αμερική.

Στις ανεπτυγμένες χώρες ο πρωτογενής τομέας έχει εξελιχθεί πιο τεχνολογικά, επιτρέποντας, για παράδειγμα, τη μηχανοργάνωση της γεωργίας, σε σύγκριση με τη χειροκίνητη συλλογή και φύτευση σε φτωχότερες χώρες. Οι πιο ανεπτυγμένες οικονομίες μπορούν να επενδύσουν επιπλέον κεφάλαια σε πρωτογενή μέσα παραγωγής: για παράδειγμα, στη ζώνη καλαμποκιού των Ηνωμένων Πολιτειών, οι θεριζοαλωνιστικές μηχανές επιλέγουν το καλαμπόκι και οι ψεκασθήρες ψεκάζουν μεγάλες ποσότητες εντομοκτόνων, ζιζανιοκτόνων και μυκητοκτόνων, παράγοντας υψηλότερη απόδοση από ό, τι είναι δυνατόν χρησιμοποιώντας παλιότερες τεχνικές. Αυτές οι τεχνολογικές εξελίξεις και επενδύσεις επιτρέπουν στον πρωτογενή τομέα να απασχολεί μικρότερο εργατικό δυναμικό, έτσι οι ανεπτυγμένες χώρες τείνουν να έχουν μικρότερο ποσοστό του εργατικού τους δυναμικού που εμπλέκεται σε πρωτογενείς δραστηριότητες, αντί να συμμετέχουν υψηλότερα ποσοστά στους δευτερογενείς και τριτογενείς τομείς (Batini, 2019).

Οι μεγαλύτερες χώρες βάσει της γεωργικής παραγωγής σύμφωνα με το ΔΝΤ, στο μέγιστο επίπεδο από το 2018 φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1.1: Χώρες ανά γεωργική παραγωγή στο μέγιστο επίπεδο από το 2018 (δισεκατομμύρια σε USD).

Χώρες	Γεωργική παραγωγή στο μέγιστο επίπεδο από το 2018 (δισεκατομμύρια σε USD)
(01) Κίνα	2.101
(02) Ινδία	1.602
(03) Ινδονησία	486

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Χώρες	Γεωργική παραγωγή στο μέγιστο επίπεδο από το 2018 (δισεκατομμύρια σε USD)
(-) Ευρωπαϊκή Ένωση	352
(04) Πακιστάν	284
(05) Νιγηρία	253
(06) Βραζιλία	209
(07) Ρωσία	196
(08) Ηνωμένες Πολιτείες	185
(09) Ιράν	162
(10) Τουρκία	155
(11) Αίγυπτος	154
(12) Ταϊλάνδη	109
(13) Βιετνάμ	108
(14) Μπαγκλαντές	108
(15) Αργεντινή	101
(16) Μεξικό	100
(17) Φιλιππίνες	92
(18) Μιανμάρ	89
(19) Αλγερία	87
(20) Μαλαισία	84

Πηγή: (Batini, 2019).

1.2.1 Θέματα του πρωτογενούς τομέα

Διάφορα θέματα του πρωτογενούς τομέα αποτελούν τα εξής (Pettinger, 2018):

- ✓ **Έσοδα εξαγωγών.** Η χρήση των φυσικών πόρων μπορεί να είναι ένας τρόπος για μια οικονομία να κερδίσει έσοδα και από εξαγωγές. Η πώληση πετρελαίου, φυσικού αερίου και άλλων φυσικών πόρων έχει πλουτίσει πολλές αναπτυσσόμενες οικονομίες επιτρέποντάς τους να κερδίσουν κεφάλαια για να επενδύσουν σε δημόσιες υπηρεσίες εντός της οικονομίας τους. Ορισμένες πλούσιες -σε πετρέλαιο- χώρες έχουν χρησιμοποιήσει επιτυχώς την αύξηση των εσόδων για το μέλλον τους, για παράδειγμα: Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Νορβηγία.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- ✓ **Μονοπωλιακή δύναμη.** Ένα πρόβλημα στον πρωτογενή τομέα είναι ότι συχνά ο πλούτος κατανέμεται άνισα. Για παράδειγμα, ένας μικρός αριθμός εταιρειών αποκτά μονοπωλιακή δύναμη στην παραγωγή πρώτων υλών και οι μισθωτοί εργαζόμενοι μόνο ένα μικρό μέρος των κερδών που αποκτήθηκαν. Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες στην Αφρική έχουν παραμείνει φτωχές, παρά το γεγονός ότι είναι πλούσιες σε πρώτες ύλες. Ένας μεγάλος πρωτογενής τομέας δεν αρκεί από μόνος του για να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη.
- ✓ **Μεταβλητότητα.** Τα πρωτογενή προϊόντα ενδέχεται να είναι ασταθή τόσο στην τιμή όσο και στην παραγωγή. Τα προϊόντα, όπως το πετρέλαιο και τα τρόφιμα, μπορούν να δουν μεγάλες μεταβολές στην τιμή. Η ζήτηση είναι αρκετά ανελαστική. Εάν οι τιμές έχουν πτωτική τάση, τότε οι χώρες που βασίζονται σε έναν συγκεκριμένο κλάδο μπορούν να δουν μεγάλη πτώση των εσόδων, προκαλώντας προβλήματα στο εσωτερικό τους. Η ΕΕ διατηρεί σημαντική υποστήριξη στη γεωργία της μέσω επιδοτήσεων και στήριξης τιμών.
- ✓ **Dutch disease / «Ολλανδική ασθένεια»¹.** Εάν τα πρωτογενή προϊόντα είναι πολύ κερδοφόρα, τότε οι πόροι θα εκτραπούν μακριά από άλλες μεταποιητικές βιομηχανίες και θα επικεντρωθούν σε μόνο πρωτογενείς βιομηχανίες. Το πρόβλημα είναι ότι όταν οι πρώτες ύλες εξαντλούνται ή η βιομηχανία μειώνεται, η οικονομία στερείται ευρείας διαφοροποίησης. Αυτό μπορεί να είναι γνωστή ως η «ολλανδική ασθένεια» ή κατάρα των πόρων.
- ✓ **Αποβιομηχάνιση.** Στις ανεπτυγμένες οικονομίες έχουμε δει μια πτώση στους πρωτογενείς τομείς, καθώς παίρνουν ένα μικρότερο μερίδιο της οικονομίας, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε διαρθρωτική ανεργία² για μια περίοδο.

1.3 Γεωργία

Η γεωργία είναι η πρακτική της καλλιέργειας φυτών και εκτροφής ζώων. Η γεωργία ήταν η βασική εξέλιξη κατά την άνοδο του ανθρώπινου πολιτισμού, με την οποία η εκτροφή οικόσιτων ειδών δημιούργησε πλεονασματικά τρόφιμα που επέτρεψαν στους ανθρώπους να ζουν σε πόλεις. Η ιστορία της γεωργίας ξεκίνησε πριν από χιλιάδες χρόνια. Μετά τη συλλογή άγριων σπόρων που άρχισαν τουλάχιστον 105.000 χρόνια πριν, οι αγρότες άρχισαν να τους

---

¹ Η Dutch disease – «ολλανδική ασθένεια» αναφέρεται στα προβλήματα που συνδέονται με την ταχεία αύξηση της παραγωγής πρώτων υλών (όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο) που προκαλούν μείωση σε άλλους τομείς της οικονομίας

² Όταν σε μια οικονομία υπάρχουν άνεργοι και κενές θέσεις εργασίας, αλλά οι άνεργοι δεν μπορούν να απασχοληθούν στις υπάρχουσες κενές θέσεις, επειδή υπάρχει αναντιστοιχία ανάμεσα στα προσόντα και στην εξειδίκευση των ανέργων και σε αυτά που απαιτούνται για την κάλυψη των κενών θέσεων, η ανεργία αυτή ονομάζεται διαρθρωτική (Διαρθρωτική Ανεργία, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

φυτεύουν περίπου 11.500 χρόνια πριν. Οι χοίροι, τα πρόβατα και τα βοοειδή εξημερώθηκαν πριν από 10.000 χρόνια. Τα φυτά καλλιεργήθηκαν ανεξάρτητα σε τουλάχιστον 11 περιοχές του κόσμου. Η βιομηχανική γεωργία βασισμένη σε μονοκαλλιέργεια μεγάλης κλίμακας τον εικοστό αιώνα ήρθε να κυριαρχήσει στη γεωργική παραγωγή, αν και περίπου 2 δισεκατομμύρια άνθρωποι εξακολουθούσαν να εξαρτώνται από τη γεωργία διαβίωσης (Καράντουλης, 2021), (New World Encyclopedia/History of agriculture, 2021).

Η σύγχρονη αγρονομία, η αναπαραγωγή φυτών, τα αγροχημικά όπως τα φυτοφάρμακα και τα λιπάσματα και οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν αυξήσει σημαντικά τις αποδόσεις των καλλιεργειών, ενώ προκαλούν εκτεταμένες οικολογικές και περιβαλλοντικές ζημιές. Η επιλεκτική αναπαραγωγή και οι σύγχρονες πρακτικές στην κτηνοτροφία έχουν επίσης αυξήσει την παραγωγή κρέατος, αλλά έχουν εγείρει ανησυχίες για την μεταχείριση των ζώων και την περιβαλλοντική ζημία. Τα περιβαλλοντικά ζητήματα περιλαμβάνουν τη συμβολή στην υπερθέρμανση του πλανήτη, την εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα, την αποψίλωση των δασών, την αντοχή στα αντιβιοτικά και τις αυξητικές ορμόνες στη βιομηχανική παραγωγή κρέατος. Η γεωργία είναι τόσο η αιτία όσο και ο παράγοντας που υφίσταται τα αρνητικά αποτελέσματα στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, όπως η απώλεια βιοποικιλότητας, η ερημοποίηση, η υποβάθμιση του εδάφους και η υπερθέρμανση του πλανήτη, τα οποία μπορούν να προκαλέσουν μειώσεις στην απόδοση των καλλιεργειών. Οι γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί χρησιμοποιούνται ευρέως, αν και ορισμένοι απαγορεύονται σε ορισμένες χώρες.

Τα κύρια γεωργικά προϊόντα μπορούν να ομαδοποιηθούν ευρέως σε τρόφιμα, ίνες, καύσιμα και πρώτες ύλες (όπως το καουτσούκ). Οι κατηγορίες τροφίμων περιλαμβάνουν δημητριακά, λαχανικά, φρούτα, έλαια, κρέας, γάλα και αυγά. Πάνω από το ένα τρίτο των παγκόσμιων εργαζομένων απασχολούνται στη γεωργία, αν και τις τελευταίες δεκαετίες, η παγκόσμια τάση ενός μειωμένου αριθμού εργαζομένων γης συνεχίζεται, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου η μικροκαλλιέργεια ξεπερνά τη βιομηχανική γεωργία και την μηχανοποίηση (New World Encyclopedia/History of agriculture, 2021).

1.3.1 Σύγχρονη γεωργία

Από τον εικοστό αιώνα, η εντατική γεωργία αύξησε την παραγωγικότητα. Αντικατέστησε τα συνθετικά λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα, αλλά προκάλεσε αυξημένη ρύπανση των υδάτων. Τα τελευταία χρόνια υπήρξε μια αντίδραση ενάντια στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της συμβατικής γεωργίας, με αποτέλεσμα τις οργανικές, αναγεννητικές και βιώσιμες γεωργικές κινήσεις. Μία από τις σημαντικότερες δυνάμεις πίσω

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

από αυτό το κίνημα ήταν η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία πιστοποίησε για πρώτη φορά τα βιολογικά τρόφιμα το 1991 και ξεκίνησε τη μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής της (ΚΑΠ) το 2005 για τη σταδιακή κατάργηση των γεωργικών επιδοτήσεων που συνδέονται με τα βασικά προϊόντα, γνωστή επίσης ως «αποσύνδεση». Η ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας έχει ανανεώσει την έρευνα σε εναλλακτικές τεχνολογίες όπως η ολοκληρωμένη διαχείριση επιβλαβών οργανισμών, η επιλεκτική αναπαραγωγή, και η γεωργία ελεγχόμενου περιβάλλοντος. Οι πρόσφατες γενικές τεχνολογικές εξελίξεις περιλαμβάνουν γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα. Βέβαια, η ζήτηση για καλλιέργειες βιοκαυσίμων εκτός των τροφίμων, η ανάπτυξη πρώην αγροτικών γαιών, η αύξηση του κόστους μεταφοράς, η κλιματική αλλαγή, η αυξανόμενη ζήτηση καταναλωτών στην Κίνα και την Ινδία και η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, απειλούν την επισιτιστική ασφάλεια σε πολλά μέρη του κόσμου. Το Διεθνές Ταμείο Γεωργικής Ανάπτυξης υποστηρίζει ότι η αύξηση της γεωργίας των μικροκαλλιεργητών μπορεί να αποτελεί μέρος της λύσης σε ανησυχίες σχετικά με τις τιμές των τροφίμων και τη συνολική ασφάλεια των τροφίμων. Η υποβάθμιση του εδάφους και οι ασθένειες αποτελούν μείζονες ανησυχίες παγκοσμίως. Περίπου το 40% της παγκόσμιας γεωργικής γης υποβαθμίζεται σοβαρά (Marcin, 2021).

1.3.2 Εργατικό δυναμικό

Σύμφωνα με τη θεωρία των τριών τομέων, ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνται στη γεωργία και άλλες πρωτογενείς δραστηριότητες (όπως η αλιεία) μπορεί να είναι περισσότερο από 80% στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και λιγότερο από 2% στις πιο ανεπτυγμένες χώρες. Μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση, πολλές χώρες έχουν κάνει τη μετάβαση στις ανεπτυγμένες οικονομίες και το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται στη γεωργία έχει μειωθεί σταθερά. Κατά τη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα στην Ευρώπη, για παράδειγμα, μεταξύ 55 και 75% του πληθυσμού ασχολήθηκε με τη γεωργία, έως τον 19^ο αιώνα, αυτό είχε μειωθεί σε 35 έως 65%. Στις ίδιες χώρες σήμερα, το ποσοστό είναι μικρότερο από 10%. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, περίπου ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι, ή πάνω από το 1/3 του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού, απασχολούνταν στη γεωργία. Αποτελεί περίπου το 70% της παγκόσμιας απασχόλησης των παιδιών, και σε πολλές χώρες απασχολεί το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών από οποιαδήποτε βιομηχανία. Ο τομέας των υπηρεσιών ξεπέρασε τον γεωργικό τομέα ως ο μεγαλύτερος παγκόσμιος εργοδότης το 2007 (New World Encyclopedia/History of agriculture, 2021).

1.3.3 Γεωργική ασφάλεια και υγεία

Η γεωργία, παραμένει μια επικίνδυνη βιομηχανία και οι αγρότες σε όλο τον κόσμο διατρέχουν υψηλό κίνδυνο τραυματισμών που σχετίζονται με την εργασία, πνευμονική νόσο, απώλεια ακοής που προκαλείται από θόρυβο, δερματικές παθήσεις, καθώς και ορισμένους καρκίνους που σχετίζονται με την χημική χρήση και παρατεταμένη έκθεση στον ήλιο. Στις βιομηχανικές εκμεταλλεύσεις, οι τραυματισμοί συνεπάγονται συχνά τη χρήση γεωργικών μηχανημάτων και μια κοινή αιτία θανατηφόρων γεωργικών τραυματισμών στις ανεπτυγμένες χώρες είναι η ανατροπή τρακτέρ. Τα φυτοφάρμακα και άλλες χημικές ουσίες που χρησιμοποιούνται στη γεωργία μπορεί να είναι επικίνδυνα για την υγεία των εργαζομένων και οι εργαζόμενοι που εκτίθενται σε φυτοφάρμακα ενδέχεται να ασθενήσουν.

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας θεωρεί τη γεωργία «έναν από τους πιο επικίνδυνους από όλους τους οικονομικούς τομείς». Υπολογίζει ότι ο ετήσιος αριθμός θανάτου που σχετίζεται με την εργασία μεταξύ των γεωργικών εργαζομένων είναι τουλάχιστον 170.000, διπλάσιος από τον μέσο όρο των άλλων θέσεων εργασίας. Επιπλέον, τα περιστατικά θανάτου, τραυματισμού και ασθένειας που σχετίζονται με γεωργικές δραστηριότητες συχνά δεν αναφέρονται. Ο οργανισμός ανέπτυξε τη Σύμβαση για την Ασφάλεια και την Υγεία στη Γεωργία, το 2001, η οποία καλύπτει το φάσμα των κινδύνων στο γεωργικό επάγγελμα, την πρόληψη αυτών των κινδύνων και τον ρόλο που πρέπει να διαδραματίσουν άτομα και οργανισμοί που ασχολούνται με τη γεωργία (Safety and Health in Agriculture Convention (No. 184), 2001).

1.3.4 Συστήματα καλλιέργειας

Τα συστήματα καλλιέργειας διαφέρουν μεταξύ των εκμεταλλεύσεων ανάλογα με τους διαθέσιμους πόρους και τους περιορισμούς, την γεωγραφία και το μικροκλίμα του αγροκτήματος, την εκάστοτε κυβερνητική πολιτική, τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές πιέσεις και τη φιλοσοφία και τον πολιτισμό του αγρότη.

Η περαιτέρω εκβιομηχάνιση οδήγησε στη χρήση μονοκαλλιεργειών, δηλαδή όταν μια ποικιλία καλλιεργείται σε μεγάλη έκταση. Λόγω της χαμηλής βιοποικιλότητας, η χρήση θρεπτικών ουσιών είναι ομοιόμορφη και τα παράσιτα τείνουν να συσσωρεύονται, απαιτώντας τη μεγαλύτερη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.

Σε υποτροπικά και ξηρά περιβάλλοντα, ο χρόνος και η έκταση της γεωργίας μπορεί να περιορίζονται από τις βροχοπτώσεις, είτε δεν επιτρέπουν πολλαπλές ετήσιες καλλιέργειες σε ένα χρόνο είτε απαιτούν άρδευση. Σε όλα αυτά τα περιβάλλοντα καλλιεργούνται πολυετείς

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

καλλιέργειες (καφές, σοκολάτα) και ασκούνται συστήματα όπως η αγροδοασική. Σε εύκρατα περιβάλλοντα, όπου τα οικοσυστήματα ήταν κατά κύριο λόγο λιβάδια, το κυρίαρχο γεωργικό σύστημα είναι η εξαιρετικά παραγωγική ετήσια γεωργία.

Σημαντικές κατηγορίες καλλιεργειών τροφίμων περιλαμβάνουν δημητριακά, όσπρια, ζωοτροφές, φρούτα και λαχανικά. Οι φυσικές ίνες περιλαμβάνουν βαμβάκι, μαλλί, κάνναβη, μετάξι και λινάρι. Συγκεκριμένες καλλιέργειες καλλιεργούνται σε διαφορετικές περιοχές ανάπτυξης σε όλο τον κόσμο. Η παραγωγή αναφέρεται σε εκατομμύρια τόνους, με βάση τις εκτιμήσεις του FAO / Food and Agriculture Organization (Tracking progress on food and agriculture-related SDG indicators 2020, 2021).

1.3.5 Αλλαγή καλλιεργειών και βιοτεχνολογία

Η αλλαγή των καλλιεργειών ασκείται από την ανθρωπότητα για χιλιάδες χρόνια, από την αρχή του πολιτισμού. Η τροποποίηση των καλλιεργειών μέσω πρακτικών αναπαραγωγής αλλάζει τη γενετική σύνθεση ενός φυτού για την ανάπτυξη καλλιεργειών με πιο ευεργετικά χαρακτηριστικά για τον άνθρωπο, για παράδειγμα, μεγαλύτερα φρούτα ή σπόρους, ανοχή στην ξηρασία ή αντίσταση στα παράσιτα. Σημαντική πρόοδος στην αναπαραγωγή των φυτών ακολούθησε μετά το έργο του γενετιστή Gregor Mendel. Το έργο του, αν και αρχικά σε μεγάλο βαθμό αγνοήθηκε για σχεδόν 50 χρόνια, έδωσε στους γεωργούς καλύτερη κατανόηση της γενετικής και των τεχνικών αναπαραγωγής. Η αναπαραγωγή καλλιεργειών περιλαμβάνει τεχνικές όπως η επιλογή φυτών με επιθυμητά χαρακτηριστικά, αυτο-επικονίαση, η διασταυρούμενη επικονίαση και οι μοριακές τεχνικές που τροποποιούν γενετικά τον οργανισμό (Olby, 2021).

Η «εξημέρωση» / βελτίωση των φυτών αύξησε, με τους αιώνες, την απόδοση, τη βελτίωση της αντοχής στις ασθένειες και την ανοχή στην ξηρασία, μείωσε τον χρόνο συγκομιδής και βελτίωσε τη γεύση και τη θρεπτική αξία των φυτών. Η προσεκτική επιλογή και η αναπαραγωγή είχαν τεράστιες επιπτώσεις στα χαρακτηριστικά των φυτών καλλιέργειας. Η επιλογή και η αναπαραγωγή των φυτών τη δεκαετία του 1920 και του 1930 βελτίωσαν τα λιβάδια (γρασίδι και τριφύλλι) στη Νέα Ζηλανδία. Εκτεταμένες προσπάθειες μεταλλαξογένεσης που προκαλούνται από ακτίνες X και την υπεριώδη ακτινοβολία (δηλαδή, πρωτόγονη γενετική μηχανική) κατά τη δεκαετία του 1950 παρήγαγαν τις σύγχρονες εμπορικές ποικιλίες δημητριακών όπως σιτάρι, καλαμπόκι (αραβόσιτος) και κριθάρι.

Η Πράσινη Επανάσταση διαδόθηκε στη χρήση του συμβατικού υβριδισμού να αυξήσει απότομα την απόδοση δημιουργώντας «ποικιλίες υψηλής απόδοσης». Για παράδειγμα, οι μέσες

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

αποδόσεις καλαμποκιού (αραβόσιτος) στις ΗΠΑ αυξήθηκαν από περίπου 2,5 τόνους ανά εκτάριο (t / ha) (40 bushels ανά στρέμμα) το 1900 σε περίπου 9,4 t / ha (150 bushels ανά στρέμμα) το 2001. Ομοίως, οι παγκόσμιες μέσες αποδόσεις σιταριού αυξήθηκαν από λιγότερο από 1 τόνους / εκτάριο το 1900 σε περισσότερους από 2,5 τόνους / εκτάριο το 1990. Οι μέσες αποδόσεις σίτου της Νότιας Αμερικής είναι περίπου 2 τόνοι / εκτάριο, στην Αφρική κάτω από 1 τόνο / εκτάριο, ενώ στην Αίγυπτο έως 3,5 έως 4 t / ha με άρδευση. Αντιθέτως, η μέση απόδοση σίτου σε χώρες όπως η Γαλλία είναι πάνω από 8 τόνους / εκτάριο. Οι διακυμάνσεις στις αποδόσεις οφείλονται κυρίως στη διακύμανση του κλίματος, της γενετικής και του επιπέδου των εντατικών τεχνικών καλλιέργειας (χρήση λιπασμάτων, χημικός έλεγχος παρασίτων, έλεγχος της ανάπτυξης) (Tracking progress on food and agriculture-related SDG indicators 2020, 2021).

1.3.6 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας

Η γεωργία είναι τόσο η αιτία όσο και ευαίσθητη στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με επενέργεια στην απώλεια βιοποικιλότητας, στην απερίμωση, στην υποβάθμιση του εδάφους και στην υπερθέρμανση του πλανήτη, που προκαλούν μείωση της απόδοσης των καλλιεργειών. Η γεωργία είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες περιβαλλοντικής πίεσης, ιδίως της αλλαγής ενδιαιτημάτων, της κλιματικής αλλαγής, της χρήσης νερού και των τοξικών εκπομπών. Η γεωργία είναι η κύρια πηγή τοξινών που απελευθερώνονται στο περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των εντομοκτόνων, ιδίως εκείνων που χρησιμοποιούνται σε καλλιέργειες όπως το βαμβάκι. Η έκθεση UNEP (UN Environment Programme) Green Economy του 2018 ανέφερε ότι οι γεωργικές δραστηριότητες παράγαν περίπου το 13% των ανθρωπογενών παγκόσμιων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Αυτό περιλαμβάνει αέρια από τη χρήση ανόργανων λιπασμάτων, αγροχημικών φυτοφαρμάκων και ζιζανιοκτόνων, καθώς και εισροών ενέργειας από ορυκτά καύσιμα (Global Status Report 2018, 2018).

Η γεωργία επιβάλλει πολλαπλά εξωτερικά κόστη στην κοινωνία μέσω επιπτώσεων όπως απορροή επιβλαβών φυτοφάρμακων στη φύση (ιδιαίτερα ζιζανιοκτόνων και εντομοκτόνων), απορροή θρεπτικών ουσιών, υπερβολική χρήση νερού και απώλεια φυσικού περιβάλλοντος. Μια εκτίμηση του 2000 για τη γεωργία στο Ηνωμένο Βασίλειο καθόρισε το συνολικό εξωτερικό κόστος για το 1996 ύψους 2,343 εκατομμυρίων £ ανά εκτάριο. Μια ανάλυση του 2005 αυτού του κόστους στις ΗΠΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η καλλιέργεια επιβάλλει περίπου 5 έως 16 δισεκατομμύρια δολάρια ανά εκτάριο, ενώ η ζωική παραγωγή επιβάλλει 714 εκατομμύρια δολάρια. Και οι δύο μελέτες, οι οποίες επικεντρώθηκαν αποκλειστικά στις δημοσιονομικές επιπτώσεις, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι πρέπει να

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

γίνουν περισσότερο για την εσωτερικευση του εξωτερικού κόστους. Ούτε περιλάμβαναν επιδοτήσεις στην ανάλυσή τους, αλλά σημείωσαν ότι οι επιδοτήσεις επηρεάζουν επίσης το κόστος της γεωργίας για την κοινωνία.

Η γεωργία επιδιώκει να αυξήσει την απόδοση και να μειώσει το κόστος. Η απόδοση αυξάνεται με εισροές όπως λιπάσματα και απομάκρυνση παθογόνων και ανταγωνιστών (όπως ζιζάνια). Το κόστος μειώνεται με την αύξηση της κλίμακας των αγροτικών μονάδων, όπως η αύξηση των πεδίων αγροτικής εκμετάλλευσης (Global Status Report 2018, 2018).

1.4 Αγροτική οικονομία

Τα αγροτικά οικονομικά είναι οικονομικά που σχετίζονται με την «παραγωγή, διανομή και κατανάλωση γεωργικών αγαθών και υπηρεσιών». Ο συνδυασμός της γεωργικής παραγωγής με τις γενικές θεωρίες του μάρκετινγκ και των επιχειρήσεων ως πειθαρχικός τομέας ξεκίνησε στα τέλη του 1800 και αναπτύχθηκε σημαντικά μέχρι τον 20^ο αιώνα. Αν και η μελέτη της γεωργικής οικονομίας είναι σχετικά πρόσφατη, οι σημαντικές τάσεις στη γεωργία έχουν επηρεάσει σημαντικά τις εθνικές και διεθνείς οικονομίες σε όλη την ιστορία, που κυμαίνονται από τους αγρότες και τη μετοχική καλλιέργεια στον μετα-αμερικανικό εμφύλιο πόλεμο στις νότιες Ηνωμένες Πολιτείες έως την ευρωπαϊκή φεουδαρχία. Στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού, το κόστος των τροφίμων που αποδίδεται στη μεταποίηση τροφίμων, τη διανομή και το γεωργικό μάρκετινγκ, μερικές φορές αναφέρεται ως αλυσίδα αξίας, έχει αυξηθεί ενώ το κόστος που αποδίδεται στη γεωργία έχει μειωθεί. Αυτό σχετίζεται με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της γεωργίας, σε συνδυασμό με το αυξημένο επίπεδο προστιθέμενης αξίας (π.χ. περισσότερο επεξεργασμένα προϊόντα) που παρέχονται από την αλυσίδα εφοδιασμού. Η συγκέντρωση της αγοράς έχει επίσης αυξηθεί στον τομέα, και παρόλο που η συνολική επίδραση της αυξημένης συγκέντρωσης στην αγορά είναι πιθανώς η αυξημένη αποτελεσματικότητα, οι αλλαγές αναδιανέμουν το οικονομικό πλεόνασμα από παραγωγούς (αγρότες) και καταναλωτές και ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις αγροτικές κοινότητες (New World Encyclopedia/History of agriculture, 2021).

Οι εθνικές κυβερνητικές πολιτικές μπορούν να αλλάξουν σημαντικά την οικονομική αγορά γεωργικών προϊόντων, με τη μορφή φορολογίας, επιδοτήσεων, δασμών και άλλων μέτρων. Από τουλάχιστον τη δεκαετία του 1960, ένας συνδυασμός εμπορικών περιορισμών, συναλλαγματικών πολιτικών και επιδοτήσεων επηρέασε τους αγρότες τόσο στον αναπτυσσόμενο όσο και στον ανεπτυγμένο κόσμο. Τη δεκαετία του 1980, οι μη επιδοτούμενοι αγρότες στις αναπτυσσόμενες χώρες παρουσίασαν δυσμενείς επιπτώσεις από τις εθνικές

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

πολιτικές που δημιούργησαν τεχνητά χαμηλές παγκόσμιες τιμές για τα αγροτικά προϊόντα. Μεταξύ των μέσων της δεκαετίας του 1980 και των αρχών του 2000, αρκετές διεθνείς συμφωνίες περιόρισαν τους γεωργικούς δασμούς, τις επιδοτήσεις και άλλους εμπορικούς περιορισμούς.

Ωστόσο, από το 2009, υπήρχε ακόμη σημαντική παραμόρφωση των τιμών των γεωργικών προϊόντων παγκοσμίως. Τα τρία γεωργικά προϊόντα με τη μεγαλύτερη εμπορική στρέβλωση ήταν η ζάχαρη, το γάλα και το ρύζι, κυρίως λόγω της φορολογίας. Μεταξύ των ελαιούχων σπόρων, το σουσάμι είχε τη μεγαλύτερη φορολογία, αλλά συνολικά, οι σπόροι ζωοτροφών και οι ελαιούχοι σπόροι είχαν πολύ χαμηλότερα επίπεδα φορολογίας από τα ζωικά προϊόντα. Από τη δεκαετία του 1980, οι πολιτικές στρεβλώσεις έχουν παρατηρηθεί μεγαλύτερη μείωση μεταξύ των ζωικών προϊόντων από τις καλλιέργειες κατά τη διάρκεια των παγκόσμιων μεταρρυθμίσεων στη Κοινή Αγροτική Πολιτική. Παρά την πρόοδο αυτή, ορισμένες καλλιέργειες, όπως το βαμβάκι, εξακολουθούν να λαμβάνουν επιδοτήσεις στις ανεπτυγμένες χώρες για να μειώσουν τεχνητά τις παγκόσμιες τιμές, προκαλώντας δυσκολίες στις αναπτυσσόμενες χώρες με μη επιδοτούμενους αγρότες. Τα μη μεταποιημένα προϊόντα όπως το καλαμπόκι, η σόγια και τα βοοειδή ταξινομούνται γενικά για να δείξουν την ποιότητα, επηρεάζοντας την τιμή που λαμβάνει ο παραγωγός. Τα εμπορεύματα αναφέρονται γενικά από ποσοτήτες παραγωγής, όπως όγκος, αριθμός ή βάρος (Tracking progress on food and agriculture-related SDG indicators 2020, 2021).

1.5 Κοινή Αγροτική Πολιτική

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική είναι το σύνολο των κυβερνητικών αποφάσεων και δράσεων που σχετίζονται με την εγχώρια γεωργία και τις εισαγωγές ξένων γεωργικών προϊόντων. Οι κυβερνήσεις συνήθως εφαρμόζουν γεωργικές πολιτικές με στόχο την επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος στις εγχώριες αγορές γεωργικών προϊόντων. Ορισμένα γενικά θέματα περιλαμβάνουν τη διαχείριση κινδύνων και την προσαρμογή (συμπεριλαμβανομένων πολιτικών που σχετίζονται με την αλλαγή του κλίματος, την ασφάλεια των τροφίμων και τις φυσικές καταστροφές), την οικονομική σταθερότητα (συμπεριλαμβανομένων πολιτικών που σχετίζονται με τους φόρους), τους φυσικούς πόρους και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (ειδικά την πολιτική για τα ύδατα), την έρευνα και ανάπτυξη και την πρόσβαση για αγορά εγχώριων προϊόντων (συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων με παγκόσμιους οργανισμούς και συμφωνίες με άλλες χώρες). Η Κοινή Αγροτική Πολιτική μπορεί επίσης να επηρεάσει την ποιότητα των τροφίμων, διασφαλίζοντας ότι η προμήθεια τροφίμων είναι σταθερή και

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

γνωστής ποιότητας, την επισιτιστική ασφάλεια, διασφαλίζοντας ότι ο εφοδιασμός τροφίμων ικανοποιεί τις ανάγκες του πληθυσμού και τη διατήρηση. Τα προγράμματα πολιτικής μπορούν να κυμαίνονται από οικονομικά προγράμματα, όπως επιδοτήσεις, έως ενθάρρυνση των παραγωγών να εγγραφούν σε εθελοντικά προγράμματα διασφάλισης ποιότητας (Tracking progress on food and agriculture-related SDG indicators 2020, 2021).

Υπάρχουν πολλές επιρροές στη δημιουργία της αγροτικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των καταναλωτών, των αγροτικών επιχειρήσεων, των εμπορικών λόμπι και άλλων ομάδων. Τα συμφέροντα της αγροτικής επιχείρησης ασκούν μεγάλη επιρροή στη χάραξη πολιτικής, με τη μορφή πίεσης και εκστρατείας. Ομάδες πολιτικής δράσης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ενδιαφέρονται για περιβαλλοντικά ζητήματα και συνδικαλιστικές οργανώσεις, παρέχουν επίσης επιρροή, όπως και οι ομάδες πίεσης που εκπροσωπούν μεμονωμένα γεωργικά προϊόντα. Ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) οδηγεί τις διεθνείς προσπάθειες για να νικήσει την πείνα και παρέχει ένα φόρουμ για τη διαπραγμάτευση παγκόσμιων γεωργικών κανονισμών και συμφωνιών. Ο Δρ. Samuel Jutzi, διευθυντής του τμήματος παραγωγής και υγείας των ζώων του FAO, δηλώνει ότι η άσκηση πίεσης από μεγάλες εταιρείες έχει σταματήσει τις μεταρρυθμίσεις που θα βελτιώσουν την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον. Για παράδειγμα, οι προτάσεις για το 2010 για έναν εθελοντικό κώδικα συμπεριφοράς για τη βιομηχανία κτηνοτροφίας που θα παρείχαν κίνητρα για τη βελτίωση των προτύπων για την υγεία και περιβαλλοντικούς κανονισμούς, όπως ο αριθμός των ζώων που μπορεί να υποστηρίξει μια περιοχή γης χωρίς μακροπρόθεσμες ζημιές, μειώθηκαν λόγω της μεγάλης πίεσης της εταιρείας τροφίμων (Tracking progress on food and agriculture-related SDG indicators 2020, 2021).

1.6 Στοιχεία για την ελληνική γεωργία

Η Απογραφή της Γεωργίας-Κτηνοτροφίας πραγματοποιείται σε όλα τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ομόγωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1091 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αλλά και του Συμβουλίου συναρτώμενα με τις ενοποιημένες στατιστικές για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τις συστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO), και σύμφωνα με τον οδηγό: «Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την Απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας 2020» (WCA – World Programme for the Census of Agriculture 2020).

Επιδίωξη της Απογραφής αποτελεί η συγκέντρωση ποσοτικών δεδομένων για την δομή του γεωργικού και κτηνοτροφικού τμήματος, με επιδίωξη την επεξήγηση των πρωταρχικών

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

γνωρίσματα της δόμησης όλων των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, τα οποία στοιχειοθετούνε την «υφή» της ελληνικής γεωργίας-κτηνοτροφίας. Συγκεκριμένα, καταγράφονται στοιχεία συναρτώμενα με:

- α) τον αριθμό των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- β) τα γνωρίσματα των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων συναρτώμενα με τη νομική μορφή τους, το καθεστώς κατοχής, τη διαχείριση και τη διάρθρωσή τους (είδη καλλιεργειών και εκτρεφόμενων ζώων και πτηνών, τις πρακτικές καλλιέργειας και τις πρακτικές στέγασης των ζώων καθώς και διάφορα περιβαλλοντικά στοιχεία (π.χ. χρήση λιπασμάτων, διαχείριση της κοπριάς),
- γ) τις λοιπές δραστηριότητες της εκμετάλλευσης, όπως άλλες κερδοσκοπικές δραστηριότητες της γεωργικής ή κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, συμμετοχή της σε μέτρα στήριξης αγροτικής ανάπτυξης κ.λπ.,
- δ) την απασχόληση σε αυτές,
- ε) το γεωχωρικό εντοπισμό της εκμετάλλευσης.

Τα επακόλουθα που ανακύπτουν από την Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας εξυπηρετούν εθνικές και Ενωσιακές ανάγκες και άλλες υποχρεώσεις της Χώρας σε Διεθνείς Οργανισμούς (όπως Ηνωμένα Έθνη, ΟΟΣΑ, FAO) (OECD.Stat/Agri-Environmental other indicators, 2021).

1.6.1 Στοιχεία Αγροπεριβαλλοντικών δεικτών για την ελληνική γεωργία

Η βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ για τους Αγροπεριβαλλοντικούς Δείκτες παρέχει το πιο πρόσφατο και πιο ολοκληρωμένο σύνολο γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών (ΑΠΔ - agri-environmental indicators / AEIs) σε 35 χώρες του ΟΟΣΑ και χώρες της ΕΕ (συν τη Νορβηγία και την Ελβετία) από το 1990 έως το 2018. Αυτή η βάση δεδομένων βασίζεται στο ερωτηματολόγιο του ΟΟΣΑ και με τη Eurostat. Η Eurostat είναι υπεύθυνη για τις στατιστικές συλλογής δεδομένων για τις χώρες της ΕΕ συν τη Νορβηγία και την Ελβετία. Η Γραμματεία του ΟΟΣΑ συλλέγει δεδομένα για χώρες εκτός ΕΕ του ΟΟΣΑ βάσει του ερωτηματολογίου Αγροπεριβαλλοντικών δεικτών του ΟΟΣΑ (OECD.Stat/Agri-Environmental other indicators, 2021).

Η βάση δεδομένων για τους Αγροπεριβαλλοντικούς Δείκτες (ΑΠΔ) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής περιγράφοντας την τρέχουσα κατάσταση και τις τάσεις των περιβαλλοντικών συνθηκών στη

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

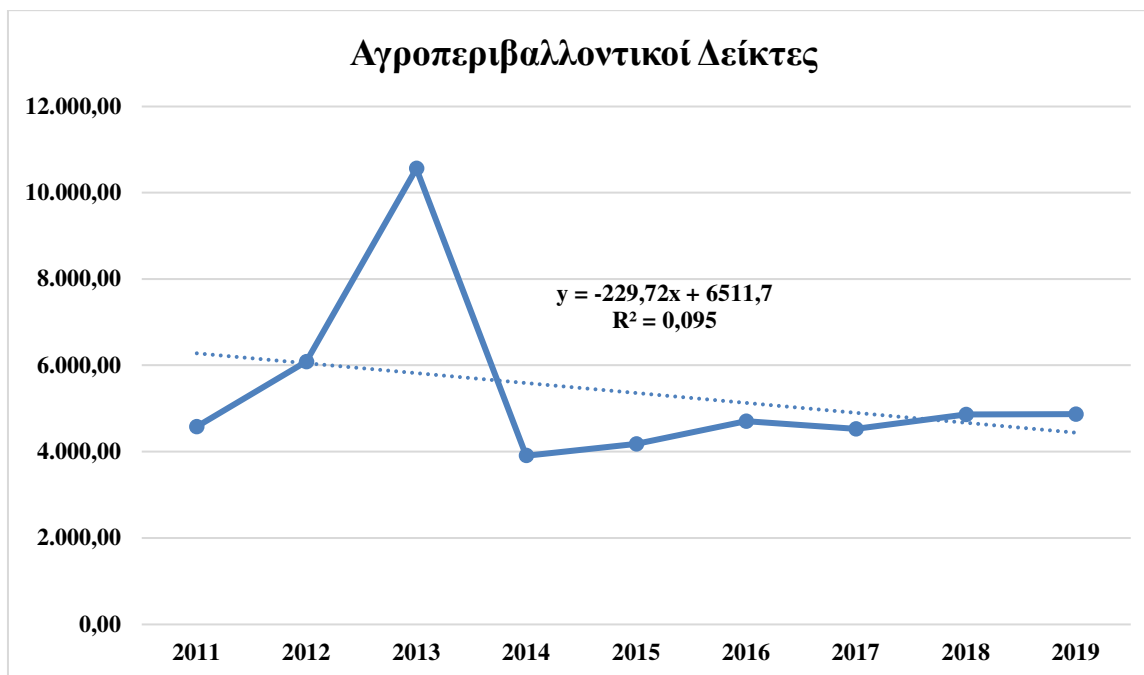
γεωργία που μπορεί να απαιτούν πολιτικές απαντήσεις. Επίσης, επισημαίνει πού εμφανίζονται «καυτά σημεία» ή νέες προκλήσεις, συγκρίνει τις τάσεις απόδοσης σε βάθος χρόνου και μεταξύ χωρών, ιδίως για να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής στην επίτευξη περιβαλλοντικών στόχων, επιπέδων και προτύπων, εφόσον αυτά έχουν καθοριστεί από κυβερνήσεις ή διεθνείς συμφωνίες. Ακόμα, αναφέρεται στην ανάπτυξη δεικτών και βασικού συνόλου δεδομένων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συναφείς δραστηριότητες, για παράδειγμα, την ανάπτυξη δεικτών πράσινης ανάπτυξης παρέχοντας ένα σύνολο δεικτών και βάσεων δεδομένων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την προβολή των μελλοντικών τάσεων.

Πίνακας 1.2: Αγροπεριβαλλοντικοί Δείκτες της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2011-2019.

Αγροπεριβαλλοντικοί Δείκτες της Ελλάδας	
Έτος	Τιμή δείκτη
2011	4.575,062
2012	6.084,058
2013	10.564,136
2014	3.907,092
2015	4.179,684
2016	4.706,652
2017	4.523,331
2018	4.860,47
2019	4.867,463

Πηγή: (OECD.Stat/Agri-Environmental other indicators, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 1.1: Αγροπεριβαλλοντικοί Δείκτες της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2011-2019.

Πηγή: (OECD.Stat/Agri-Environmental other indicators, 2021).

Από το Διάγραμμα 1.1 εξάγονται τα εξής συμπεράσματα: η γραμμική τάση των Αγροπεριβαλλοντικών Δεικτών της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2011-2019, έχει καθοδική κλίση. Ο Συντελεστής (R^2) πολλαπλού Προσδιορισμού είναι $R^2 = 0,095$ επομένως το 9,5% του δείκτη συναρτάται από εσωτερικούς συντελεστές της εξίσωσης ($y = -229,72x + 6511,7$) που στοιχειοθετείται από τους Αγροπεριβαλλοντικούς δείκτες στην Ελλάδα, 2010 - 2019, και το υπόλοιπο 90,5% σε διαφορετικούς αστάθμητους συντελεστές που εντοπίζονται εκτός του δείκτη (πολιτικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί κλπ.). Επομένως είναι πολύ εύκολο να μεταβληθεί η καθοδική τάση του δείκτη. Ο παράγοντας γραμμικής παλινδρόμησης του *Pearson* « r » είναι αρνητικός καθόσον συνοδεύει την τιμή $-229,72$ της εξίσωσης, άρα οι μεταβλητές είναι αρνητικά γραμμικά συσχετισμένες.

1.6.2 Καλλιεργούμενη έκταση ανά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας)

Ο όρος «καλλιεργήσιμες εκτάσεις» περιγράφει ένα είδος καλλιεργήσιμης γης που χρησιμοποιείται για τη φύτευση ετήσιων ή πολυετών καλλιεργειών. Μπορεί να αναφέρεται και στους κύκλους εναλλαγής καλλιεργειών. Το χώμα πρέπει να οργωθεί ή αλλιώς να προετοιμαστεί για σπορά, κανονικά με τη βοήθεια κάποιου είδους μηχανήματος ή χειροκίνητων εργαλείων. Η καλλιεργήσιμη γη περιλαμβάνει όχι μόνο ενεργά καλλιεργημένη γη, αλλά και αγρανάπαυση (σύμφωνα με την ΚΑΠ της ΕΕ), καθώς αποτελεί μέρος των κύκλων

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

καλλιέργειας σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Επίσης, εδώ περιλαμβάνονται και καλλιέργειες, όπως οι ορυζώνες (Σπυρούλης, 2021).

Στον παρακάτω Πίνακα 1.3 παρουσιάζονται στοιχεία για την καλλιεργούμενη έκταση, ανά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).

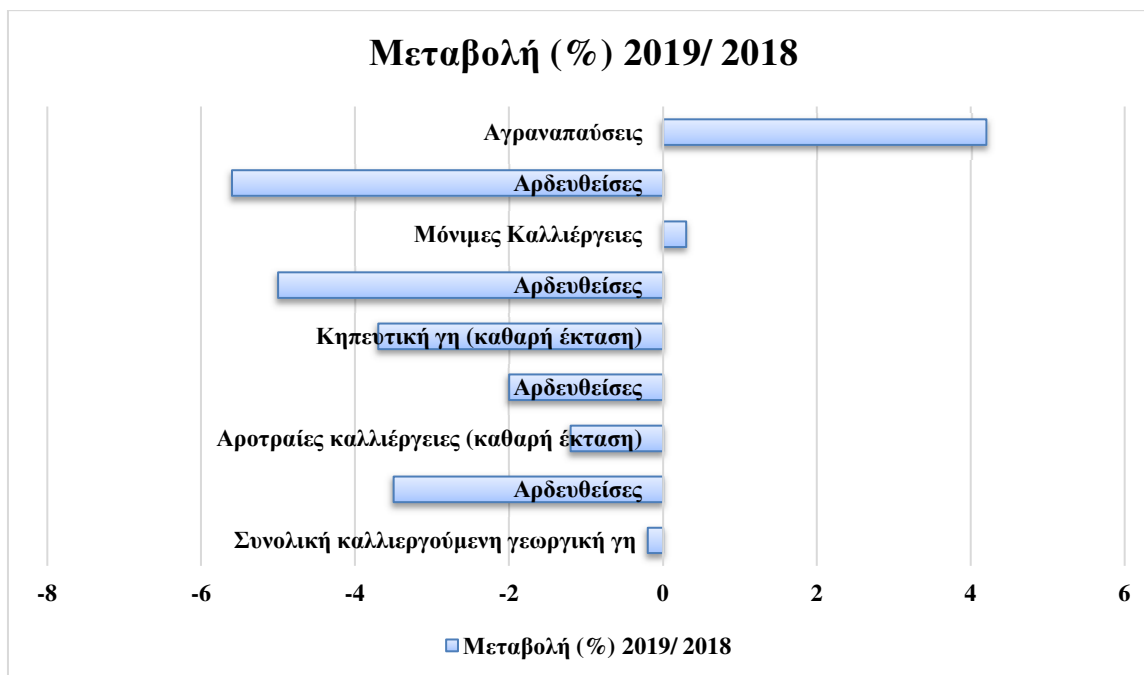
Πίνακας 1.3: Καλλιεργούμενη έκταση, κατά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).

Κατηγορία καλλιέργειας	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
Συνολική καλλιεργούμενη γεωργική γη	32.216,8	32.165,4	-0,2
Αρδευθείσες	12.278,7	11.853,3	-3,5
Αροτραίες καλλιέργειες (καθαρή έκταση)	17.195,6	16.988,5	-1,2
Αρδευθείσες	7.144,1	7.003,7	-2,0
Κηπευτική γη (καθαρή έκταση)	618,9	595,7	-3,7
Αρδευθείσες	623,5	592,2	-5,0
Μόνιμες Καλλιέργειες	10.851,0	10.882,3	0,3
Αρδευθείσες	4.511,1	4.257,4	-5,6
Αγροναπαύσεις	3.551,3	3.698,8	4,2
εκ των οποίων εκτάσεις που διατηρούνται σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση	1.969,7	1.954,8	-0,1

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Σημείωση: Τυχόν διαφορές μεταξύ του αθροίσματος, των επιμέρους ποσών, των συνόλων και των ποσοστών οφείλονται σε στρογγυλοποιήσεις.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 1.2: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης, κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Στον παρακάτω Πίνακα 1.4 παρουσιάζονται στοιχεία για την καλλιεργούμενη έκταση ανά κατηγορία καλλιέργειας και είδος καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).

Πίνακας 1.4: Καλλιεργούμενη έκταση, ανά κατηγορία και είδος καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).

Είδος ανά κατηγορία καλλιέργειας	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
1. Αροτραίες καλλιέργειες	17.243,1	17.050,1	-1,1
1.1. Σιτηρά για καρπό	7.728,8	7.169,1	-7,2
Σιτάρι μαλακό	1.162,5	1.032,3	-11,2
Σιτάρι σκληρό	3.123,1	2.761,6	-11,6
Κριθάρι	1.262,6	1.270,0	0,6
Αραβόσιτος	1.108,7	1.097,3	-1,0
Λοιπά σιτηρά για καρπό	1.071,9	1.007,9	-6,0
1.2 Βρώσιμα όσπρια	379,1	318,4	-16,0
1.3 Βιομηχανικά φυτά	3.940,5	4.113,3	4,4

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Είδος ανά κατηγορία καλλιέργειας	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
Καπνός	169,7	150,3	-11,4
Βαμβάκι	2.805,3	2.917,1	4,0
Λοιπά βιομηχανικά φυτά	965,5	1.046,0	8,3
1.4 Αρωματικά φυτά	64,1	79,6	24,2
1.5 Κτηνοτροφικά φυτά	4.817,4	5.070,1	5,2
1.6 Πεπονοειδή	128,1	121,7	-5,0
1.7 Πατάτες	185,2	178,0	-3,9
2. Κηπευτικές εκτάσεις	666,1	631,9	-5,1
3. Μόνιμες καλλιέργειες	10.851,0	10.882,2	0,3
3.1 Αμπέλια (σύνολο)	892,5	870,1	-2,5
Αμπέλια για οινοποίηση	506,5	495,0	-2,3
Αμπέλια, επιτραπέζια	99,1	98,9	-0,2
Σταφιδάμπελα	286,9	276,2	-3,7
3.2 Κανονικοί δενδρόνες	9.958,6	10.012,1	0,5
3.2.1 Εσπεριδοειδή	417,6	420,1	0,6
Λεμονιές	41,0	41,0	0,0
Πορτοκαλιές	293,1	294,5	0,5
Μανταρινιές	80,7	81,8	1,4
Λοιπά εσπεριδοειδή	2,7	2,7	0,0
3.2.2 Οπωροφόρα	299,0	312,8	4,6
Αχλαδιές	42,3	42,8	1,2
Μηλιές	93,3	94,4	1,2
Ακτινίδια	92,9	104,0	11,9
Λοιπά οπωροφόρα	70,5	71,6	1,6
3.2.3. Πυρηνόκαρπα	658,6	657,7	-0,1
Ροδακινιές - νεκταρινιές	395,8	394,0	-0,5
Κερασιές	157,7	157,4	-0,2
Βερικοκιές	79,9	81,0	1,4
Λοιπά πυρηνόκαρπα	25,1	25,3	0,8

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Είδος ανά κατηγορία καλλιέργειας	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
3.2.4 Ακρόδρα	406,4	434,3	6,9
Αμυγδαλιές	139,8	152,1	8,8
Καρυδιές	129,5	138,8	7,2
Καστανιές ήμερες	86,1	88,7	3,0
Λοιπά ακρόδρα	51,0	54,7	7,3
3.2.5 Ελαιώνες	7.921,0	7.930,9	0,8
3.2.6. Λοιπά δένδρα	256,0	256,3	0,1

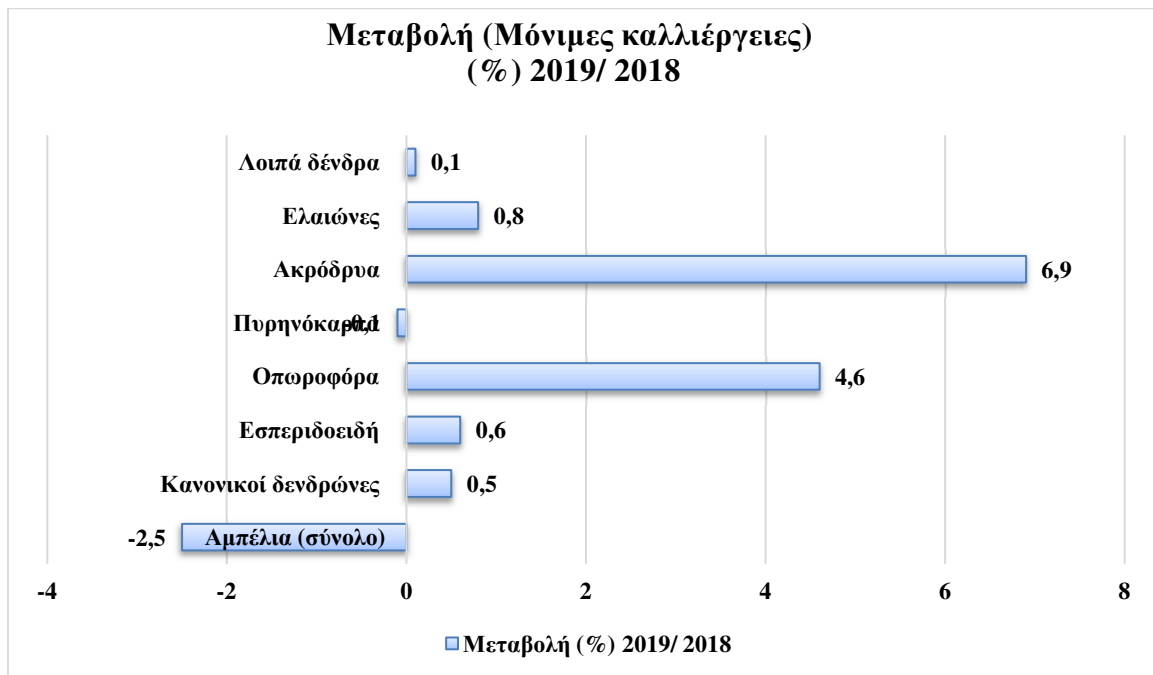
Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Διάγραμμα 1.3: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης (Αροτραίες καλλιέργειες), κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.

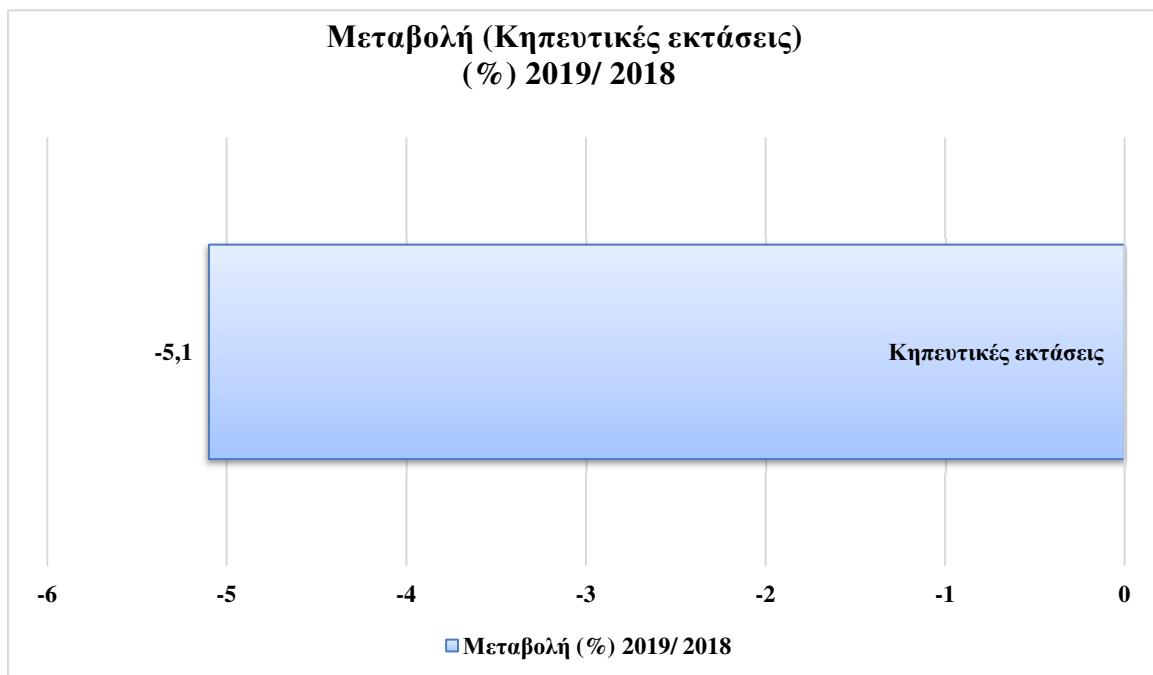
Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 1.4: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης (Μόνιμες καλλιέργειες), κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Διάγραμμα 1.5: Ποσοστιαία (%) κατανομή / μεταβολή καλλιεργούμενης γεωργικής γης (Κηπευτικές εκτάσεις), κατά κατηγορίες (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019.

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

1.6.3 Ζωικό Κεφάλαιο: Αριθμός Ζώων και Παραγωγή Κτηνοτροφικών Προϊόντων

Ο πληθυσμός των ζώων περιγράφει το σύστημα παραγωγής μέσω των αποθεμάτων των ζώων που εκτρέφονται. Η διάρκεια του κύκλου παραγωγής δείχνει πόσο καιρό χρειάζεται, έτσι ώστε τα ζώα να είναι έτοιμα για το κρέας ή για να γεννήσουν ενώ στην περίπτωση των αγελάδων και των αμνοεριφίων να αρμεχθούν.

Η τυπική διάρκεια ζωής κάθε μιας από αυτές τις ομάδες ποικίλλει. Για παράδειγμα, οι μόσχοι σφάζονται τυπικά εντός οκτώ μηνών, τα βοοειδή εντός των πρώτων δυόμισι ετών και οι αγελάδες γαλακτοπαραγωγής εντός πέντε ετών.

Αναλυτικά στοιχεία για την ηλικία, το φύλο, την κατηγορία και τον τύπο των ζώων σε κύκλους παραγωγής συλλέγονται σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Αυτό γίνεται μέσω ερευνών για τα ζώα που πραγματοποιούνται είτε μία είτε δύο φορές το χρόνο.

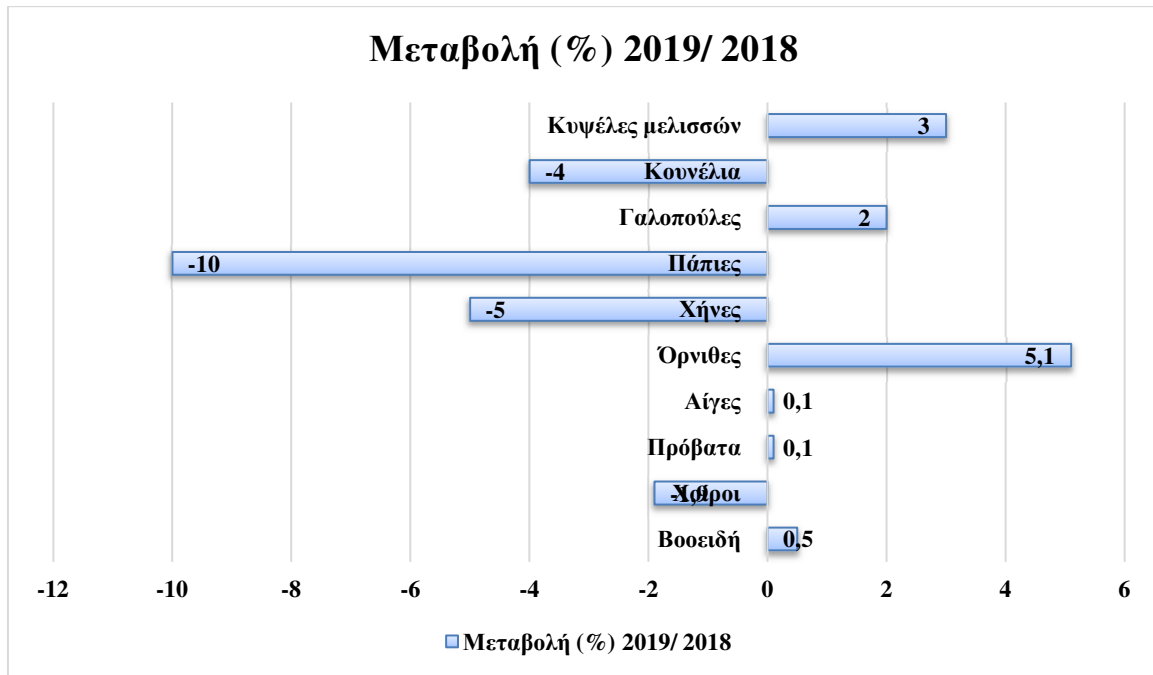
Στον παρακάτω Πίνακα 1.5 παρουσιάζονται στοιχεία για το Ζωικό κεφάλαιο, κατά είδος ζώου (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός κεφαλών ή κυψελών).

Πίνακας 1.5: . Ζωικό κεφάλαιο, κατά είδος ζώου (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός κεφαλών ή κυψελών).

Είδος ζώου	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
Βοοειδή	734.770	738.276	0,5
Χοίροι	719.727	705.736	-1,9
Πρόβατα	8.908.739	8.917.973	0,1
Αίγες	3.941.960	3.944.691	0,1
Όρνιθες	37.299.748	39.188.039	5,1
Χήνες	20.864	19.806	-5,0
Πάπιες	25.012	22.326	-10,0
Γαλοπούλες	258.266	265.587	2,0
Κουνέλια	816.275	782.804	-4,0
Κυψέλες μελισσών	1.674.494	1.725.099	3,0

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 1.6: Ποσοστιαία μεταβολή (%) ζωικού κεφαλαίου, κατά είδος ζώου (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

1.6.4 Γεωργικά μηχανήματα (σύνολο Χώρας)

Ο γεωργικός εξοπλισμός είναι κάθε είδους μηχανήματα που χρησιμοποιούνται σε ένα αγρόκτημα για να βοηθήσουν στη γεωργία. Το πιο γνωστό παράδειγμα αυτού του είδους είναι το τρακτέρ.

Στον παρακάτω Πίνακα 1.6 παρουσιάζονται στοιχεία για την καλλιεργούμενη έκταση, κατά κατηγορία καλλιέργειας και είδος καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα).

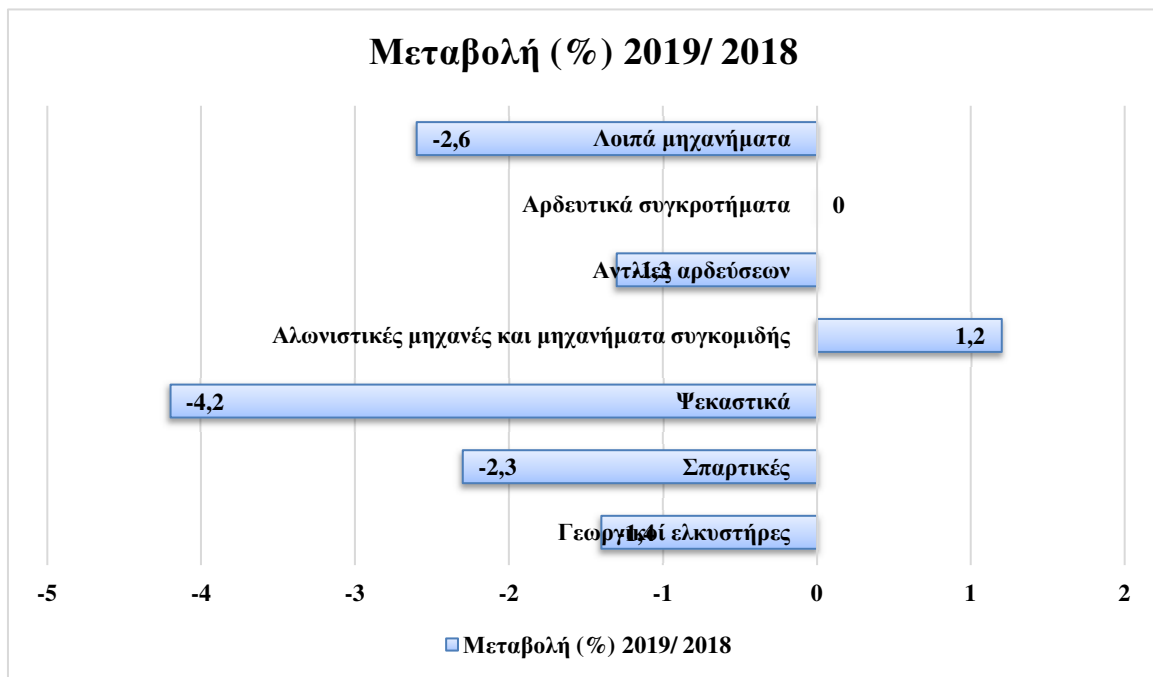
Πίνακας 1.6: . Γεωργικά μηχανήματα (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός).

Είδος μηχανήματος	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
Γεωργικοί ελκυστήρες	376.593	371.504	-1,4
Σπαρτικές	61.699	60.297	-2,3
Ψεκαστικά	252.963	242.439	-4,2
Αλωνιστικές μηχανές και μηχανήματα συγκομιδής	35.252	35.672	1,2
Αντλίες αρδεύσεων	239.485	236.360	-1,3

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Είδος μηχανήματος	2018	2019	Μεταβολή (%) 2019/ 2018
Αρδευτικά συγκροτήματα	375.403	375.491	0,0
Λοιπά μηχανήματα	410.252	399.462	-2,6

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

Διάγραμμα 1.7: Ποσοστιαία μεταβολή (%) Γεωργικών μηχανήματων (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019

Πηγή: (Σπυρούλης, 2021).

2 Κεφάλαιο: «Η γεωργία στην Ευρώπη»

2.1 Γενικά στοιχεία

Η παγκόσμια παραγωγή τροφίμων, σύμφωνα με τις εξελίξεις, θα πρέπει να διπλασιαστεί έως το 2050 για να καλύψει την αύξηση του πληθυσμού και τις εξελισσόμενες διατροφικές συνήθειες. Επίσης, θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη βιοποικιλότητα, την ποιότητα του εδάφους και των υδάτων και τις απαιτήσεις της παγκόσμιας αγοράς.

Η αγροτική πολιτική της ΕΕ έχει αλλάξει σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες με σκοπό να βοηθήσει τους αγρότες να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις και να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες στάσεις και προσδοκίες των ανθρώπων. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ καλύπτει ένα ευρύ φάσμα τομέων, συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας των τροφίμων, της ιχνηλασιμότητας, του εμπορίου και της προώθησης των αγροτικών προϊόντων της ΕΕ. Η ΕΕ υποστηρίζει οικονομικά τους αγρότες της και ενθαρρύνει βιώσιμες και φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές, ενώ επενδύει επίσης στην ανάπτυξη αγροτικών περιοχών.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συνεργάζονται για τη χάραξη πολιτικής για τα τρόφιμα και τη γεωργία, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγησή της. Οι εθνικές και τοπικές αρχές εφαρμόζουν τους νόμους που έχουν συμφωνηθεί σε επίπεδο ΕΕ. Μέσω του προϋπολογισμού της ΕΕ, τα κονδύλια διατίθενται στα κράτη μέλη σύμφωνα με τους κανόνες που καθορίζονται σε επίπεδο ΕΕ. Η ΕΕ παρακολουθεί, τέλος, πώς εφαρμόζονται οι νόμοι, πόσο αποτελεσματικοί είναι και συντονίζει τις τροπολογίες (European Union/Agriculture, 2021).

2.2 Η γεωργία στην Ευρώπη με αριθμούς

Ο αγροτικός τομέας είναι ένας από τους κύριους χρήστες γης στην Ευρώπη και έτσι διαμορφώνει τοπία σε αγροτικές περιοχές. Έχει διάφορες άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στο περιβάλλον και εξαρτάται από τους φυσικούς πόρους.

Η γεωργική γη παίζει σημαντικό ρόλο στα πρότυπα χρήσης γης σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι χορτολιβαδικές εκτάσεις και οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις μαζί αποτελούν το 39% της γης της Ευρώπης. Ο αγροτικός τομέας είναι σημαντικός χρήστης των φυσικών πόρων και έχει πολύπλοκη σχέση με το περιβάλλον. Τα ακόλουθα δεδομένα αντικατοπτρίζουν τις επιδόσεις και τις επιπτώσεις του γεωργικού τομέα στην ΕΕ (European Union/Agriculture, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Περίπου το 94 % των εκπομπών αμμωνίας στην Ευρώπη προήλθε από τη γεωργία το 2019, κυρίως από δραστηριότητες όπως η αποθήκευση κοπριάς, ο πολτός και η χρήση ανόργανων λιπασμάτων αζώτου.
- Οι εκπομπές CO_2 από τύρφη που αποστραγγίζεται για τη γεωργία αποτελούν 100,5 Mt CO_2 ετησίως, ενώ για τη δασοκομία το ποσοστό είναι 67,6 Mt CO_2 . Με ένα σύνολο 173 Mt CO_2 εκπομπές από στραγγισμένα εδάφη, η ΕΕ είναι η δεύτερη μεγαλύτερη δυναμική ζώνη για τυρφώνες CO_2 εκπομπών (μετά την Ινδονησία).
- Μέσω της άρδευσης, η γεωργία ασκεί μεγάλη πίεση στους ανανεώσιμους πόρους νερού. Εποχικά, ο τομέας καταναλώνει περισσότερο από το 50% του νερού που χρησιμοποιείται στην Ευρώπη.
- Η γεωργία είναι μια από τις κύριες πηγές νιτρικών στα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα. Σε αρκετές περιοχές της Ευρώπης, συχνά σε εκείνες με εντατική γεωργία, οι συγκεντρώσεις νιτρικών είναι ακόμη πολύ υψηλές.
- Περίπου το 9% της γεωργικής γης είναι μέρος των περιοχών Natura 2000 - ένα δίκτυο περιοχών προστασίας της φύσης σε ολόκληρη την ΕΕ.
- Η γεωργία συνεισφέρει 25 εκατομμύρια τόνους ισοδύναμου πετρελαίου (12,3%) στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (2019), δηλαδή αύξηση 15 % από το 2015 έως το 2019.
- Η γεωργία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των συστημάτων τροφίμων και το φάσμα των τροφίμων που παράγονται στην ΕΕ είναι ποικίλο.
- Η ΕΕ είναι σε γενικές γραμμές αυτάρκης στα περισσότερα αγροτικά πρωτογενή προϊόντα. Είναι, επίσης, ο μεγαλύτερος εξαγωγέας αγροδιατροφικών προϊόντων, τα οποία περιλαμβάνουν επεξεργασμένα τρόφιμα.

Δύο από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η γεωργία στην Ευρώπη είναι η κλιματική αλλαγή και η εκμετάλλευση γης, δηλαδή η μετατροπή της γης, για παράδειγμα, σε οικισμούς και υποδομές. Η κλιματική αλλαγή απαιτεί την προσαρμογή των ποικιλιών καλλιεργειών και προκαλεί ακραία καιρικά φαινόμενα και συνεπώς απαιτεί βαθιά διαχείριση κινδύνων. Η εκμετάλλευση γης οδηγεί σε μείωση της γεωργικής γης σε πολλές περιοχές (European Environment /Agriculture, 2020).

2.3 Βασικές τάσεις

Παρά την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και περιφερειακές παραλλαγές στον τομέα, μπορούν να παρατηρηθούν ορισμένες βασικές τάσεις

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το ποσοστό της συνολικής γης που αντιστοιχεί σε γεωργική γη συρρικνώνεται και ο τομέας επηρεάζεται από την εκμετάλλευση γης, δηλαδή τη μετατροπή σε τεχνητή γη. Ανεξάρτητα από αυτό, ο αριθμός των αγροκτημάτων μειώνεται και το μέσο μέγεθος της εκμετάλλευσης αυξάνεται.

Και οι τρεις παράγοντες - εκμετάλλευση γης, εντατικοποίηση και επέκταση - οδηγούν σε απώλεια αγροτικών γαιών υψηλής φυσικής αξίας και σε μείωση του πληθυσμού των πτηνών της γεωργικής γης.

Τα τελευταία χρόνια, ο αγροτικός τομέας επηρεάζεται ολοένα και περισσότερο από ακραία καιρικά φαινόμενα. Το χαλάζι, οι έντονες βροχοπτώσεις, οι πλημμύρες και οι ξηρασίες, που προκλήθηκαν από την κλιματική αλλαγή, οδήγησαν σε μειωμένες αποδόσεις (European Environment /Agriculture, 2020).

2.4 Κοινή Αγροτική Πολιτική στην ΕΕ

2.4.1 Στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική στηρίζει τους αγρότες και διασφαλίζει την επισιτιστική ασφάλεια της Ευρώπης.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ (ΚΑΠ) που ξεκίνησε το 1962 είναι μια εταιρική σχέση μεταξύ της γεωργίας και της κοινωνίας και μεταξύ της Ευρώπης και των αγροτών της. Στοχεύει στην (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

- υποστήριξη των αγροτών και στη βελτίωση της γεωργικής παραγωγικότητας, διασφαλίζοντας μια σταθερή παροχή προσιτών τροφίμων
- διασφάλιση των γεωργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να ζήσουν λογικά
- βοήθεια για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και για τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων
- διατήρηση αγροτικών περιοχών και τοπίων σε ολόκληρη την ΕΕ
- διατήρηση της αγροτικής οικονομίας προωθώντας θέσεις εργασίας στη γεωργία, τις βιομηχανίες γεωργικών τροφίμων και τους συναφείς τομείς.

Η ΚΑΠ είναι κοινή πολιτική για όλες τις χώρες της ΕΕ, η οποία διαχειρίζεται και χρηματοδοτείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τους πόρους του προϋπολογισμού της ΕΕ.

2.4.2 Η ΚΑΠ στην πράξη

Η γεωργία δεν μοιάζει με τις περισσότερες άλλες επιχειρήσεις, καθώς ισχύουν οι ακόλουθες ειδικές εκτιμήσεις (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

- Παρά τη σημασία της παραγωγής τροφίμων, το εισόδημα των αγροτών είναι περίπου 40% χαμηλότερο σε σύγκριση με το μη γεωργικό εισόδημα.
- Η γεωργία εξαρτάται περισσότερο από τον καιρό και το κλίμα από πολλούς άλλους τομείς.
- Υπάρχει ένα αναπόφευκτο χρονικό χάσμα μεταξύ της ζήτησης των καταναλωτών και της ικανότητας των αγροτών να προσφέρουν - η καλλιέργεια περισσότερου σίτου ή η παραγωγή περισσότερου γάλακτος αναπόφευκτα απαιτεί χρόνο.

Ενώ είναι οικονομικά αποδοτικοί, οι αγρότες πρέπει να εργάζονται με βιώσιμο και φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο και να διατηρούν τα εδάφη και τη βιοποικιλότητά μας.

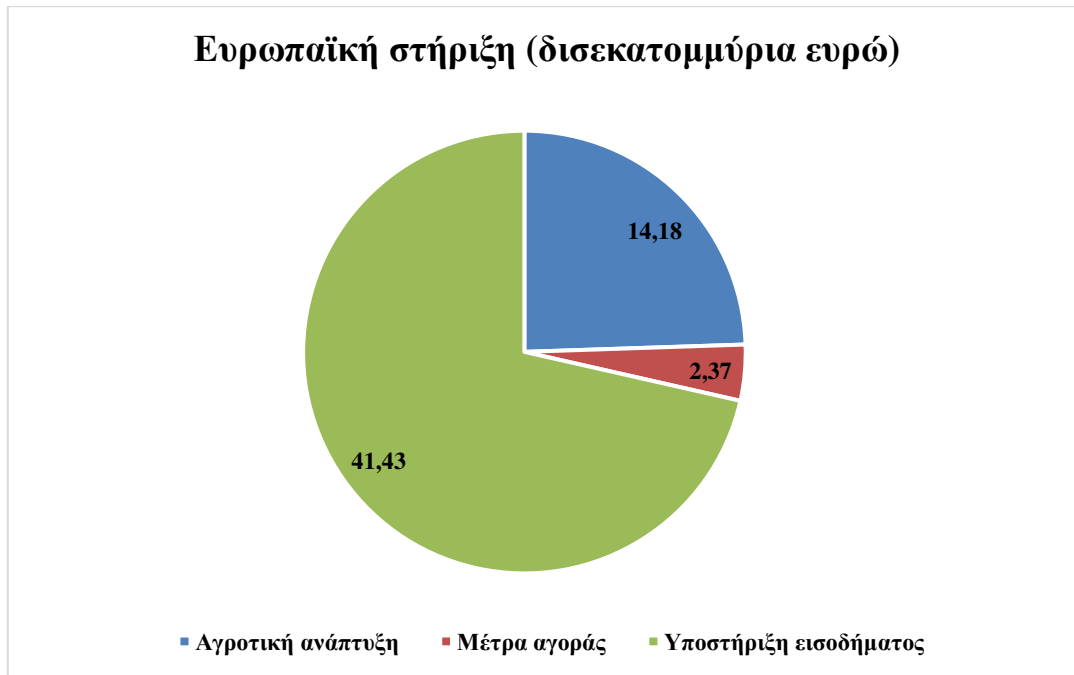
Οι αβεβαιότητες των επιχειρήσεων και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας δικαιολογούν τον σημαντικό ρόλο που παίζει ο δημόσιος τομέας για τους αγρότες. Η ΚΑΠ αναλαμβάνει δράση με (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

- εισοδηματική υποστήριξη μέσω άμεσων πληρωμών εξασφαλίζοντας σταθερότητα εισοδήματος και αμείβοντας τους αγρότες για φιλική προς το περιβάλλον γεωργία και παράδοση δημόσιων αγαθών που δεν πληρώνονται συνήθως από τις αγορές, όπως η φροντίδα της υπαίθρου.
- μέτρα της αγοράς για την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων της αγοράς, όπως ξαφνική πτώση της ζήτησης λόγω τρόμου για την υγεία ή πτώση των τιμών ως αποτέλεσμα προσωρινής υπερπροσφοράς στην αγορά.
- μέτρα αγροτικής ανάπτυξης με εθνικά και περιφερειακά προγράμματα για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές.

2.4.3 Χρηματοδότηση της ΚΑΠ

Όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα η ΕΕ στήριξε τους αγρότες με 57,98 δισεκατομμύρια ευρώ το 2019. Αναλυτικότερα (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

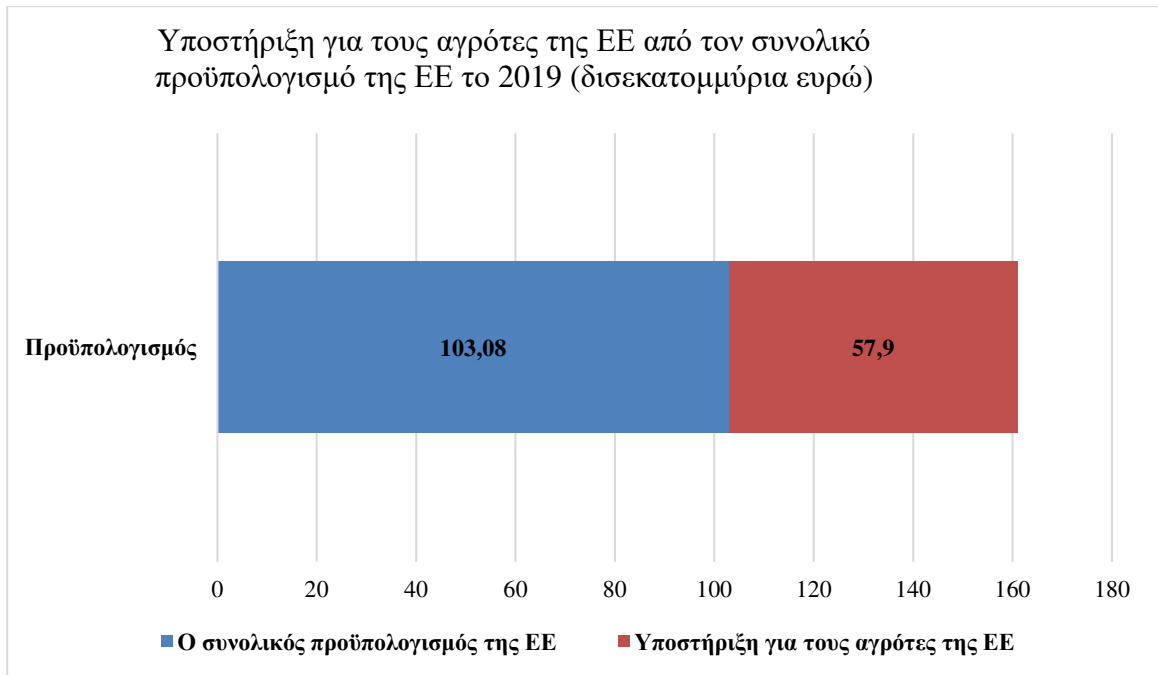

Διάγραμμα 2.1: Ευρωπαϊκή αγροτική στήριξη (δισεκατομμύρια ευρώ).

Πηγή: (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Το επίπεδο στήριξης των αγροτών της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ αντικατοπτρίζει τις πολλές μεταβλητές που εμπλέκονται στη διασφάλιση της συνεχούς πρόσβασης σε τρόφιμα υψηλής ποιότητας, τα οποία περιλαμβάνουν λειτουργίες όπως η εισοδηματική υποστήριξη για τους αγρότες, η δράση για την κλιματική αλλαγή και η διατήρηση ζωντανών αγροτικών κοινοτήτων (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 2.2: Υποστήριξη για τους αγρότες της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ το 2019 (δισεκατομμύρια ευρώ).

Πηγή: (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Η ΚΑΠ χρηματοδοτείται μέσω δύο ταμείων ως μέρος του προϋπολογισμού της ΕΕ (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

- το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) παρέχει άμεση στήριξη και χρηματοδοτεί μέτρα αγοράς·
- το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) χρηματοδοτεί την αγροτική ανάπτυξη.

Η διαχείριση των πληρωμών γίνεται σε εθνικό επίπεδο από κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ πληροφορίες σχετικά με τους αποδέκτες των πληρωμών της ΚΑΠ δημοσιεύονται από κάθε χώρα, σύμφωνα με τους κανόνες διαφάνειας της ΕΕ.

2.5 Ταμεία κοινής αγροτικής πολιτικής

Το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ (ΠΔΠ) για το 2021- 27, που εγκρίθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 2020, ανέρχεται σε 1,21 τρισεκατομμύρια ευρώ (σε τρέχουσες τιμές) με επιπλέον 808 δισεκατομμύρια ευρώ από το μέσο ανάκαμψης της επόμενης γενιάς της ΕΕ. Το συνολικό κονδύλι για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) ανέρχεται σε 386,6 δισεκατομμύρια ευρώ, κατανομημένο μεταξύ δύο ταμείων (που συχνά αναφέρονται ως οι «δύο

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

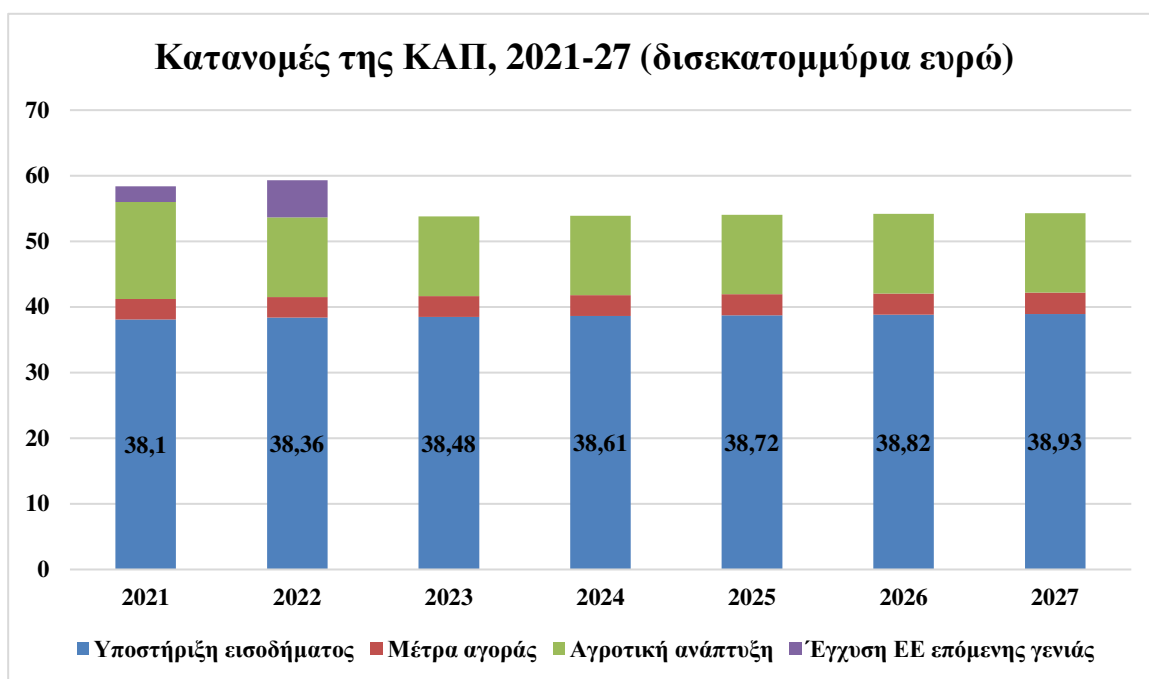
πυλώνες» της ΚΑΠ), τα οποία είναι (European Union/Common agricultural policy funds, 2021):

1. Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ)

Το ΕΓΤΕ (ο «πρώτος πυλώνας» της ΚΑΠ) διαθέτει κονδύλι 291,1 δισ. ευρώ. Έως και 270 δισεκατομμύρια ευρώ θα διατεθούν για προγράμματα στήριξης του εισοδήματος, ενώ το υπόλοιπο θα αφιερωθεί στη στήριξη των αγροτικών αγορών.

2. Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)

Για το ΕΓΤΑΑ («δεύτερος πυλώνας» της ΚΑΠ), η συνολική κατανομή ανέρχεται σε 95,5 δισεκατομμύρια ευρώ. Αυτό περιλαμβάνει 8,1 δισ. ευρώ από το εργαλείο ανάκαμψης της επόμενης γενιάς της ΕΕ για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει η πανδημία του COVID-19. Περίπου το 30% των κεφαλαίων ανάκτησης θα είναι διαθέσιμα το 2021, ενώ το υπόλοιπο 70% θα κυκλοφορήσει το 2022.

Διάγραμμα 2.3: Κατανομές της ΚΑΠ, 2021-27 (δισεκατομμύρια ευρώ).

Πηγή: (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών του ΠΔΠ 2021 - 27, οι υφιστάμενοι κανονισμοί ΚΑΠ 2014 - 2020 θα εξακολουθήσουν να ισχύουν, όπως ορίζεται στον μεταβατικό κανονισμό που εκδόθηκε στις 23 Δεκεμβρίου 2020. Ο κανονισμός ισχύει για να διασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση στο μελλοντικό πλαίσιο των στρατηγικών σχεδίων της ΚΑΠ.

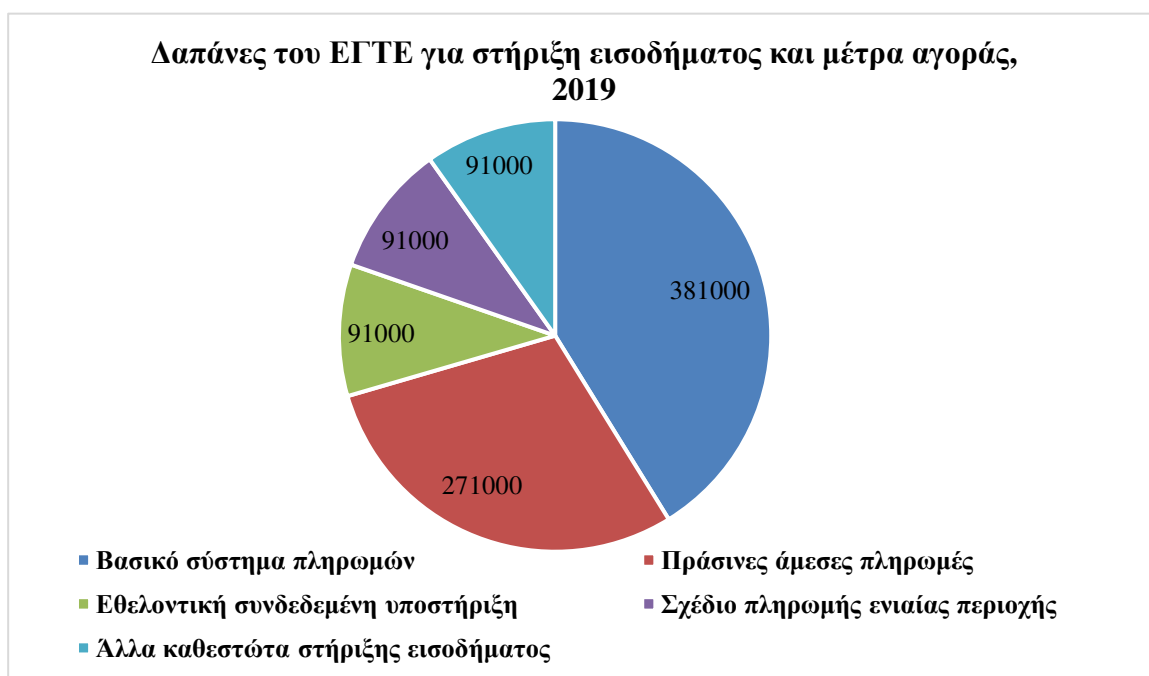
Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Τα στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ αναμένεται να εφαρμοστούν από την 1^η Ιανουαρίου 2023. Τα στρατηγικά σχέδια θα επιτρέψουν μεγαλύτερο βαθμό ευελιξίας μεταξύ των δύο ταμείων και θα περιλαμβάνουν τις φιλοδοξίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, ιδίως τη στρατηγική εκμετάλλευσης. Συνολικά, το 40% των συνολικών δαπανών της ΚΑΠ θα αφιερωθεί στη δράση για το κλίμα.

2.5.1 Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικής Εγγύησης

Το ΕΓΤΕ χρηματοδοτεί κυρίως την εισοδηματική υποστήριξη για αγρότες και τα μέτρα αγοράς. Το 2019, οι δαπάνες σε αυτούς τους τομείς ανήλθαν σε 43,81 δισεκατομμύρια ευρώ.

Οι δαπάνες του ΕΓΤΕ για την στήριξη εισοδήματος και τα μέτρα αγοράς το 2019 ήταν (European Union/Common agricultural policy funds, 2021):

Διάγραμμα 2.4: Δαπάνες του ΕΓΤΕ για στήριξη εισοδήματος και μέτρα αγοράς, 2019 (σε εκτάρια).

Πηγή: (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

2.5.1.1 Υποστήριξη εισοδήματος

Το ΕΓΤΕ στηρίζει τους αγρότες της ΕΕ μέσω διαφορετικών καθεστώτων πληρωμών, συμπεριλαμβανομένου ενός βασικού συστήματος πληρωμών, μιας πληρωμής για βιώσιμες μεθόδους καλλιέργειας («πράσινες άμεσες πληρωμές») και μια πληρωμή για νέους αγρότες. Όλες οι πληρωμές υπόκεινται στη συμμόρφωση με τους κανόνες της ΕΕ για την ασφάλεια των

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

τροφίμων, την προστασία του περιβάλλοντος και την καλή διαβίωση των ζώων (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

2.5.1.2 Μέτρα αγοράς

Το ΕΓΤΕ χρηματοδοτεί επίσης μέτρα για τη στήριξη και τη σταθεροποίηση των γεωργικών αγορών, συμπεριλαμβανομένων αγορών παρέμβασης, ενίσχυσης ιδιωτικής αποθεματοποίησης, ειδικών τομεακών ενισχύσεων (όπως για κρασί, φρούτα και λαχανικά, ελαιόλαδο, λυκίσκο), έκτακτα μέτρα διαταραχής της αγοράς και διανομή φρούτων στα σχολεία, λαχανικά της ΕΕ και καθεστώς γάλακτος. Αυτά τα μέτρα αγοράς λειτουργούν στο πλαίσιο της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (ΚΟΑ), η οποία καθορίζει τις παραμέτρους για την παρέμβαση στις αγροτικές αγορές. Επιπλέον, το ΕΓΤΕ χρηματοδοτεί δράσεις γεωργικής πληροφόρησης και προώθησης, καθώς και υποστήριξη στις εξόχως απόκεντρες περιοχές (POSEI) και μικρότερα νησιά του Αιγαίου (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

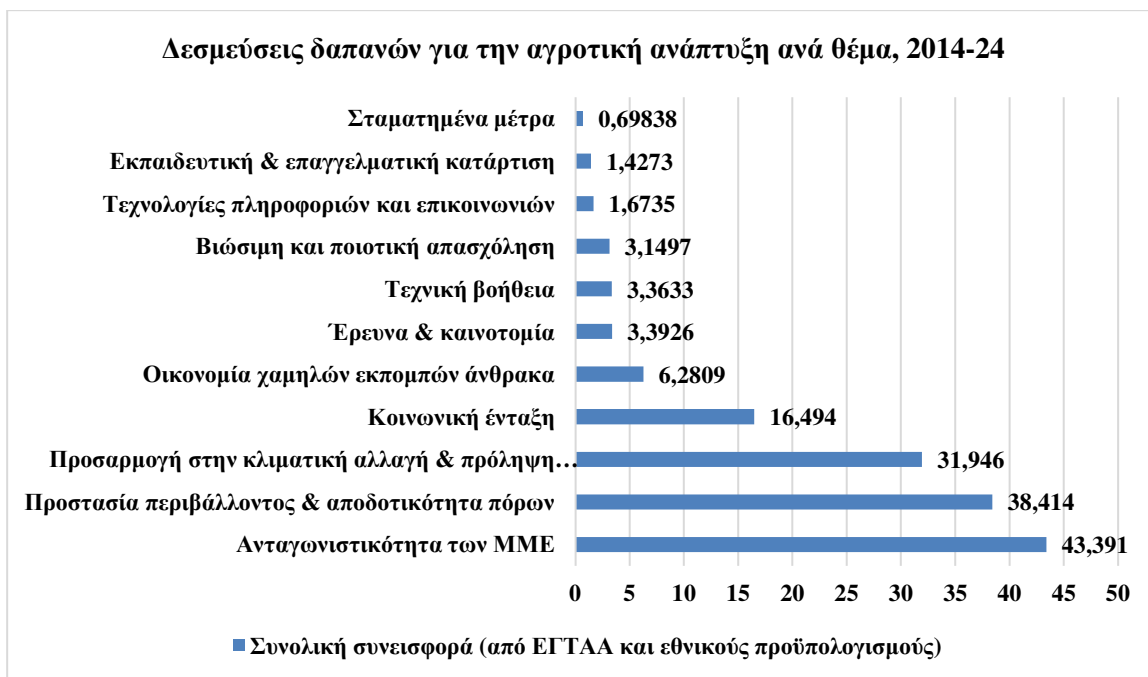
2.5.2 Ευρωπαϊκό αγροτικό ταμείο για την αγροτική ανάπτυξη

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) χρηματοδοτεί τη συνεισφορά της ΚΑΠ στους στόχους της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη (European Union/Common agricultural policy funds, 2021):

- βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα της γεωργίας,
- ενθαρρύνοντας την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και τη δράση για το κλίμα,
- επιτυγχάνοντας ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων.

Αυτοί οι στόχοι υλοποιούνται μέσω εθνικών και περιφερειακών προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης (ΠΑΑ), τα οποία συγχρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ και τους εθνικούς προϋπολογισμούς των χωρών της ΕΕ. Κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014 - 2024, το ΕΓΤΑΑ συνέβαλε 100 δισεκατομμύρια ευρώ σε ΠΑΑ (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 2.5: Δεσμεύσεις δαπανών για την αγροτική ανάπτυξη ανά θέμα, 2014-24.

Πηγή: (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

Το ΕΓΤΑΑ μπορεί επίσης να παρέχει επενδυτική υποστήριξη για αγροτικές επιχειρήσεις και έργα μέσω χρηματοδοτικών μέσων, όπως δάνεια, εγγυήσεις ή ίδια κεφάλαια. Λεπτομέρειες σχετικά με τα χρηματοοικονομικά μέσα που διατίθενται στο πλαίσιο του ΕΓΤΑΑ παρέχονται στην ηλεκτρονική συμβουλευτική πλατφόρμα Fi-Compass.

Επίσης, το ΕΓΤΑΑ είναι ένα από τα πέντε ταμεία που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Επενδυτικών Ταμείων (ESIF), τα οποία στοχεύουν σε συνεκτικές επενδύσεις για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ. Τέλος, το ΕΓΤΑΑ θα παραμείνει στο πλαίσιο του ESIF (European Structural and Investment Funds) το 2021 και το 2022, μετά από το οποίο θα ενταχθεί πλήρως στο πλαίσιο των στρατηγικών σχεδίων της ΚΑΠ (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

2.5.3 Διαχείριση κεφαλαίων ΚΑΠ

Ενώ η Επιτροπή φέρει τη συνολική ευθύνη για τη δημοσιονομική διαχείριση της ΚΑΠ, κανονικά δεν πραγματοποιεί πληρωμές στους δικαιούχους. Το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της ΚΑΠ εκτελείται υπό τη λεγόμενη «κοινή διαχείριση» μεταξύ της Επιτροπής και των χωρών της ΕΕ, ενώ το υπόλοιπο εμπίπτει στην «άμεση διαχείριση» (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

2.5.3.1 Κοινή διαχείριση

Το 99,1% του προϋπολογισμού της ΚΑΠ - συμπεριλαμβανομένων των χορηγήσεων για στήριξη εισοδήματος, μέτρων αγοράς και αγροτική ανάπτυξη - υλοποιείται σύμφωνα με την αρχή της κοινής διαχείρισης μεταξύ της Επιτροπής και των χωρών της ΕΕ (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

2.5.3.2 Ο ρόλος των χωρών της ΕΕ

Υπό κοινή διαχείριση, οι χώρες της ΕΕ είναι υπεύθυνες για τη δημιουργία συστήματος διαχείρισης και ελέγχου των πληρωμών που συμμορφώνεται με τους κανονισμούς της ΕΕ. Πρέπει να διασφαλίζουν ότι αυτό το σύστημα λειτουργεί αποτελεσματικά και είναι ικανό να προλαμβάνει, να εντοπίζει και να διορθώνει παρατυπίες (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

2.5.3.3 Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η Επιτροπή διαδραματίζει εποπτικό ρόλο, διασφαλίζοντας τη συμμόρφωση των ρυθμίσεων που διέπουν το σύστημα διαχείρισης και ελέγχου. Το κάνει με την επαλήθευση της αποτελεσματικής λειτουργίας αυτού του συστήματος και με τη διενέργεια οικονομικών διορθώσεων, όπου είναι απαραίτητο.

Οι χώρες της ΕΕ εκτελούν πληρωμές στους δικαιούχους της ΚΑΠ μέσω επίσημα ορισμένων φορέων γνωστών ως οργανισμών πληρωμών. Οι οργανισμοί πληρωμών είναι διαπιστευμένοι σύμφωνα με τα λεπτομερή κριτήρια που καθορίζονται από την Επιτροπή και πρέπει να διασφαλίζουν την επιλεξιμότητα όλων των αιτήσεων για ταμεία και τη σωστή εκτέλεση πληρωμών στους αγρότες και άλλους δικαιούχους της ΚΑΠ.

Όλες οι δαπάνες καταγράφονται στους ετήσιους λογαριασμούς των οργανισμών πληρωμών και υπόκεινται σε περαιτέρω επίπεδα ελέγχου στο πλαίσιο της διαδικασίας χρηματοοικονομικής διασφάλισης (European Union/Common agricultural policy funds, 2021).

2.5.3.4 Άμεση διαχείριση

Περίπου το 0,8% του προϋπολογισμού της ΚΑΠ διαχειρίζεται άμεσα η Επιτροπή (συμπεριλαμβανομένων των χορηγήσεων σε αντιπροσωπείες της ΕΕ και εκτελεστικούς οργανισμούς της ΕΕ). Η χρηματοδότηση αυτή προβλέπει (European Union/Common agricultural policy funds, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Δραστηριότητες διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης που απαιτούνται για την εφαρμογή της ΚΑΠ, συμπεριλαμβανομένων των ερευνών και της παρακολούθησης, των μέτρων ελέγχου και επιθεώρησης και της συντήρησης συστημάτων πληροφορικής γεωργικής λογιστικής.
- Δραστηριότητες προώθησης των γεωργικών προϊόντων της ΕΕ από διεθνείς οργανισμούς, εκτελεστικούς οργανισμούς και την ίδια την Επιτροπή.

Η Επιτροπή παρέχει επίσης επιχορηγήσεις για ενημερωτικά μέτρα που σχετίζονται με την ΚΑΠ και εκδίδει συμβάσεις για υπηρεσίες τρίτων, όπως αξιολογήσεις και μελέτες, τεχνική βοήθεια και κατάρτιση, συμβουλευτικές υπηρεσίες, διασκέψεις και δημοσιότητα. Οι συμβάσεις για υπηρεσίες συνάπτονται μετά από διαγωνισμούς.

2.6 Κοινή Αγροτική Πολιτική

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) είναι η Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία εφαρμόζει σύστημα αγροτικών επιδοτήσεων και άλλων προγραμμάτων. Εισήχθη το 1962 και από τότε έχει υποστεί αρκετές αλλαγές για να μειωθεί το κόστος (από 73% του προϋπολογισμού της ΕΟΚ το 1985 σε 37% του προϋπολογισμού της ΕΕ το 2017) και να ληφθεί υπόψη η αγροτική ανάπτυξη στους στόχους τη. Έχει επικριθεί λόγω του κόστους της και των περιβαλλοντικών και ανθρωπιστικών επιπτώσεών της (ΥΠΑΑΤ/Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), 2021).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1960, δεν υπήρχε παράδειγμα επιτυχούς γεωργικής ολοκλήρωσης στην Ευρώπη. Υπήρχαν μόνο μερικές προϋπάρχουσες νομικές διατάξεις που θεωρήθηκαν «αδύναμες, ασαφείς και πολύ υποανάπτυκτες». Στο πλαίσιο της οικοδόμησης μιας κοινής αγοράς, οι δασμοί στα γεωργικά προϊόντα θα πρέπει να καταργηθούν. Ωστόσο, η πολιτική επιρροή των αγροτών και η ευαισθησία του ζητήματος σε έθνη που είχαν ακόμα σοβαρές ελλείψεις τροφίμων κατά τη διάρκεια και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθυστέρησαν την ΚΑΠ και την εφαρμογή της για πολλά χρόνια. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) προσέφερε μια ολοκληρωμένη Κοινή Αγροτική Πολιτική στη Γαλλία, για να τη βοηθήσει να επικυρώσει τη Συνθήκη της Ρώμης. Αργότερα, το άρθρο 39 δημιουργήθηκε από μια σειρά πέντε κοινωνικών και οικονομικών στόχων (ΥΠΑΑΤ/Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), 2021)..

Η πολιτική έχει εξελιχθεί σημαντικά από τότε που δημιουργήθηκε με τη Συνθήκη της Ρώμης (1957). Ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις με την πάροδο των ετών απομάκρυναν την ΚΑΠ

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

από μια πολιτική προσανατολισμένη στην παραγωγή. Η μεταρρύθμιση του 2003 εισήγαγε το καθεστώς ενιαίας πληρωμής (single payment scheme / SPS) ή όπως είναι γνωστό ως ενιαία πληρωμή εκμετάλλευσης (Single Farm Payment / SFP). Η πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε το 2013 από τον Επίτροπο Dacian Cioloș και ίσχυε για την περίοδο 2014-2020.

Κάθε χώρα μπορεί να επιλέξει εάν η πληρωμή θα καθοριστεί σε επίπεδο εκμετάλλευσης ή σε περιφερειακό επίπεδο. Οι αγρότες που λαμβάνουν το SFP έχουν την ευελιξία να παράγουν οποιοδήποτε εμπόρευμα στη γη τους εκτός από φρούτα, λαχανικά και πατάτες. Επιπλέον, είναι υποχρεωμένοι να διατηρούν τη γη τους σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (πολλαπλή συμμόρφωση). Οι αγρότες πρέπει να σέβονται τα πρότυπα για το περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων, τα φυτοϋγειονομικά και την καλή διαβίωση των ζώων. Αυτό είναι ένα μέτρο που οδηγεί σε ποινή, δηλαδή εάν οι αγρότες δεν τηρούν αυτά τα πρότυπα τότε η πληρωμή τους θα μειωθεί.

Οι άμεσες ενισχύσεις και οι δαπάνες που σχετίζονται με την αγορά αποτελούσε το 31% του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ το 2010. Μαζί με το 11% για την αγροτική ανάπτυξη, ο συνολικός προϋπολογισμός της ΚΑΠ πήρε το 42% του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ. Τέλος, ο προϋπολογισμός της ΚΑΠ συρρικνώθηκε από 75% το 1984 στο 37% του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ το 2017 (ΥΠΑΑΤ/Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), 2021).

3 Κεφάλαιο: «Η γεωργία με Δεδομένα του ΟΟΣΑ»

Οι βάσεις δεδομένων του ΟΟΣΑ για τη γεωργία αποτελούν μια μοναδική συλλογή γεωργικών στατιστικών και παρέχουν ένα πλαίσιο για τον ποσοτικό προσδιορισμό και την ανάλυση της αγροτικής οικονομίας. Αυτό περιλαμβάνει προβλέψεις σχετικά με την εξέλιξη των κύριων αγροτικών αγορών και βασικών προϊόντων, λεπτομερείς εκτιμήσεις της πολιτικής υποστήριξης, καθώς και δείκτες περιβαλλοντικών επιδόσεων της γεωργίας. Τα δεδομένα αφορούν τόσο τις χώρες του ΟΟΣΑ όσο και τις τρίτες οικονομίες.

Αυτό το σύνολο δεδομένων OECD-FAO Agricultural Outlook περιλαμβάνει δεδομένα από το 1970 έως τις προβλέψεις για το 2020-29. Οι προβολές καλύπτουν τις γεωργικές αγορές και προϊόντα όπως δημητριακά, ελαιόσποροι, γαλακτοκομικά προϊόντα, βαμβάκι και άλλα. Οι στατιστικές του εμπορίου περιλαμβάνουν δεδομένα για την παραγωγή, τις τιμές, τα εμπορικά υπόλοιπα, τα αποθέματα που τελειώνουν, την κατανάλωση, τον μετασχηματισμό κ.ο.κ.

Οι τιμές των εγχώριων και διεθνών εμπορευμάτων είναι διαθέσιμες για τις περισσότερες αγορές βασικών προϊόντων που αναλύονται στη δημοσίευση Agricultural Outlook (OECD-FAO Agricultural Outlook, 2021).

3.1 Παγκόσμια Γεωργική παραγωγή

Η γεωργική παραγωγή εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα καλλιεργήσιμης γης και επηρεάζεται ιδίως από τις αποδόσεις, τη μακροοικονομική αβεβαιότητα καθώς και τα πρότυπα κατανάλωσης. Έχει, επίσης, μεγάλη επίπτωση στις τιμές των γεωργικών προϊόντων. Η σημασία της γεωργικής παραγωγής σχετίζεται με τις συγκομισμένες εκτάσεις, τις αποδόσεις ανά εκτάριο (αποδόσεις) και τις παραγόμενες ποσότητες. Οι καλλιεργητικές αποδόσεις είναι η συγκομισμένη παραγωγή ανά μονάδα συγκομισμένης έκτασης για καλλιεργητικά προϊόντα. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα δεδομένα απόδοσης δεν καταγράφονται, αλλά λαμβάνονται διαιρώντας τα δεδομένα παραγωγής με τα δεδομένα για τη συγκομιδή της περιοχής. Η πραγματική απόδοση που συγκομίζεται στο αγρόκτημα εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως το γενετικό δυναμικό της καλλιέργειας, η ποσότητα του ηλιακού φωτός, του νερού και των θρεπτικών συστατικών που απορροφάται από την καλλιέργεια, η παρουσία ζιζανίων και παρασίτων. Αυτός ο δείκτης παρουσιάζεται για σιτάρι, καλαμπόκι, ρύζι και σόγια. Η γεωργική παραγωγή μετριέται σε τόνους ανά εκτάριο, σε χιλιάδες εκτάρια και χιλιάδες τόνους (OECD Data/Crop production, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

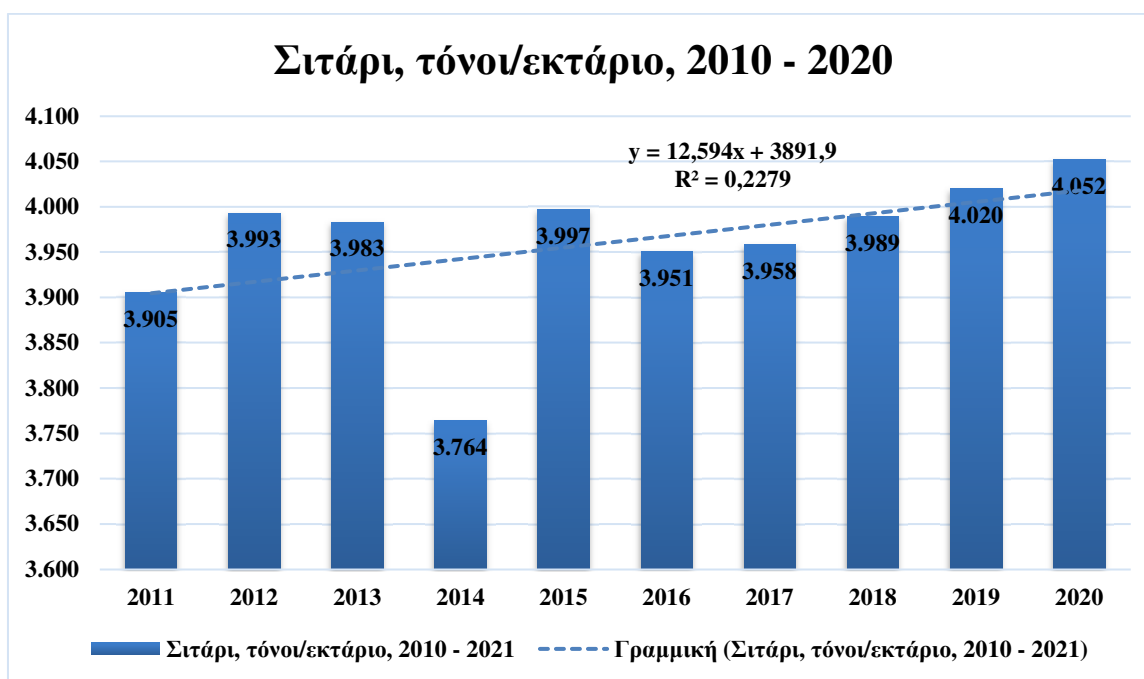
Η φυτική παραγωγή εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα καλλιεργήσιμης γης και επηρεάζεται ιδίως από τις αποδόσεις, τη μακροοικονομική αβεβαιότητα, καθώς και τα πρότυπα κατανάλωσης. Έχει επίσης μεγάλη επίπτωση στις τιμές των γεωργικών προϊόντων. Η σημασία της φυτικής παραγωγής σχετίζεται με τις συγκομισμένες εκτάσεις, τις αποδόσεις ανά εκτάριο (αποδόσεις) και τις παραγόμενες ποσότητες. Οι καλλιεργητικές αποδόσεις είναι η συγκομισμένη παραγωγή ανά μονάδα συγκομισμένης έκτασης για καλλιεργητικά προϊόντα. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα δεδομένα απόδοσης δεν καταγράφονται, αλλά λαμβάνονται διαιρώντας τα δεδομένα παραγωγής με τα δεδομένα για τη συγκομιδή της περιοχής. Η πραγματική απόδοση που συλλαμβάνεται στο αγρόκτημα εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως το γενετικό δυναμικό της καλλιέργειας, η ποσότητα του ηλιακού φωτός, του νερού και των θρεπτικών συστατικών που απορροφάται από την καλλιέργεια, η παρουσία ζιζανίων και παρασίτων. Αυτός ο δείκτης παρουσιάζεται για σιτάρι, καλαμπόκι, ρύζι και σόγια (OECD Data/Crop production, 2021).

Στον παρακάτω Πίνακα 3.1 και το αντίστοιχο Διάγραμμα 3.1 καταγράφονται στοιχεία για τον δείκτη της ποσότητας Σιταριού (τόνοι/εκτάριο) την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως:

Πίνακας 3.1: Σιτάρι, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
3.804	3.905	3.993	3.983	3.764	3.997	3.951	3.958	3.989	4.020	4.052

Πηγή: (OECD Data/Crop production, 2021).

Διάγραμμα 3.1: Σιτάρι, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Πηγή: (OECD Data/Crop production, 2021).

Από το Διάγραμμα 3.1 εξάγονται τα εξής συμπεράσματα: η γραμμική τάση του δείκτη της ποσότητας Σιταριού (τόνοι/εκτάριο) την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως, έχει ανοδική κλίση. Ο Συντελεστή (R^2) πολλαπλού Προσδιορισμού είναι $R^2 = 0,2279$ επομένως το 22,79% του δείκτη συναρτάται από εσωτερικούς συντελεστές της εξίσωσης ($y = 12,594x + 3891,9$) που στοιχειοθετείται από την ποσότητα Σιταριού (τόνοι/εκτάριο) την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως, και το υπόλοιπο 77,21% σε διαφορετικούς αστάθμητους συντελεστές που εντοπίζονται εκτός του δείκτη (πολιτικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί κλπ.). Επομένως είναι πολύ εύκολο να μεταβληθεί η ανοδική τάση του δείκτη. Ο παράγοντας γραμμικής παλινδρόμησης του *Pearson* «*r*» είναι θετικός καθόσον συνοδεύει την τιμή 12,594 της εξίσωσης, άρα οι μεταβλητές είναι θετικά γραμμικά συσχετισμένες.

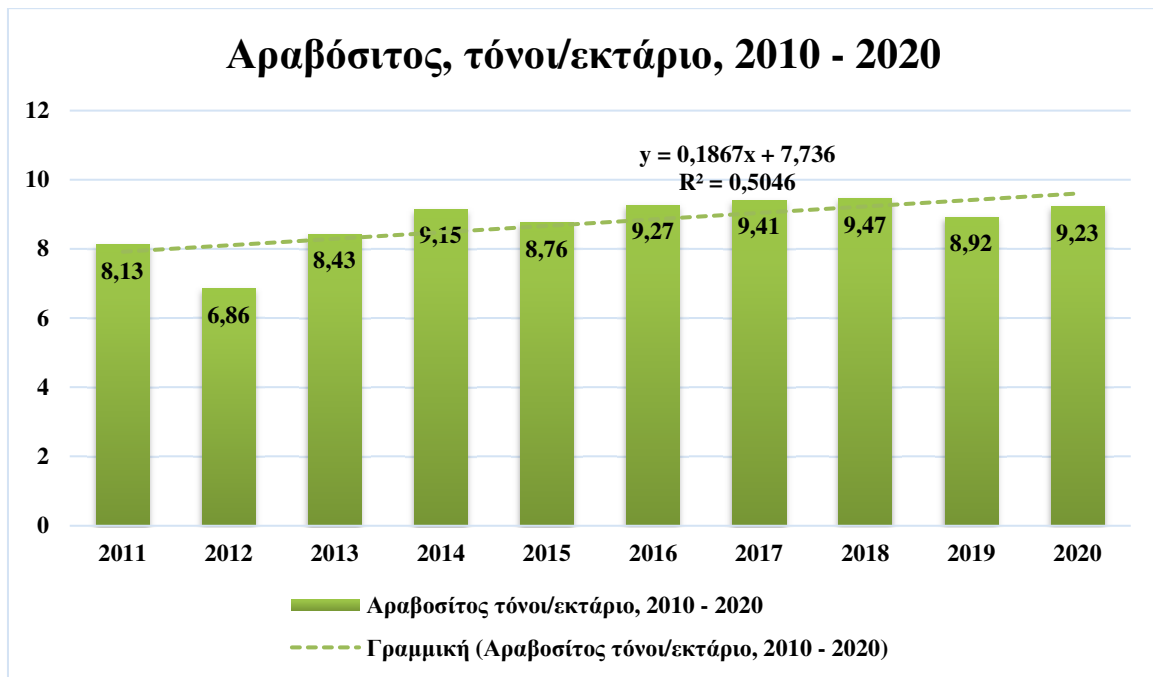
Στον παρακάτω Πίνακα 3.2 και το αντίστοιχο Διάγραμμα 3.2 καταγράφονται στοιχεία για τον δείκτη της ποσότητας Αραβόσιτου (τόνοι/εκτάριο) την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως:

Πίνακας 3.2: Αραβόσιτος, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
8.22	8.13	6.86	8.43	9.15	8.76	9.27	9.41	9.47	8.92	9.23

Πηγή: (OECD Data/Crop production, 2021).

Διάγραμμα 3.2: Αραβόσιτος, τόνοι/εκτάριο, 2010 - 2020.

Πηγή: (OECD Data/Crop production, 2021).

Από το Διάγραμμα 3.2 εξάγονται τα εξής συμπεράσματα: η γραμμική τάσης του δείκτη της ποσότητας Αραβόσιτου (τόνοι/εκτάριο) την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως, έχει ανοδική κλίση. Ο Συντελεστής (R^2) πολλαπλού Προσδιορισμού είναι $R^2 = 0,5046$ επομένως το 50,46% του δείκτη συναρτάται από εσωτερικούς συντελεστές της εξίσωσης ($y = 0,1867x + 7,736$) που στοιχειοθετείται από την ποσότητα Αραβόσιτου (τόνοι/εκτάριο) την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως, και το υπόλοιπο 49,54% σε διαφορετικούς αστάθμητους συντελεστές που εντοπίζονται εκτός του δείκτη (πολιτικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί κλπ.). Επομένως είναι πολύ εύκολο να μεταβληθεί η ανοδική τάση του δείκτη. Ο παράγοντας γραμμικής παλινδρόμησης του *Pearson* « r » είναι θετικός καθώς συνοδεύει την τιμή 0,1867 της εξίσωσης, άρα οι μεταβλητές είναι θετικά γραμμικά συσχετισμένες.

3.2 Γεωργική υποστήριξη

Η γεωργική στήριξη ορίζεται ως η ετήσια χρηματική αξία των ακαθάριστων μεταφορών προς τη γεωργία από καταναλωτές και φορολογούμενους που προκύπτουν από κυβερνητικές πολιτικές που στηρίζουν τη γεωργία, ανεξάρτητα από τους στόχους και τις οικονομικές επιπτώσεις τους. Αυτός ο δείκτης περιλαμβάνει τη συνολική εκτίμηση στήριξης (total support estimate / TSE), που μετριέται ως ποσοστό του ΑΕΠ, την εκτίμηση της στήριξης του

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

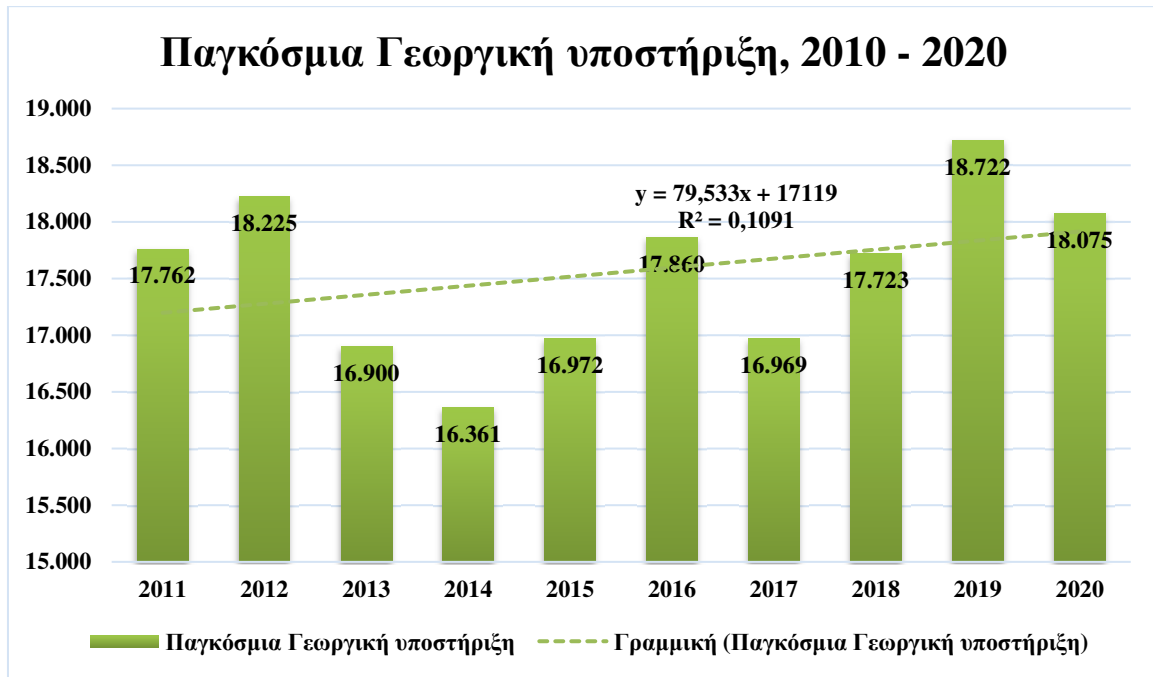
παραγωγού (producer support estimate / PSE), που μετριέται ως ποσοστό των ακαθάριστων εσόδων από τις εκμεταλλεύσεις, την εκτίμηση της υποστήριξης των καταναλωτών (consumer support estimate / CSE), που μετράται ως ποσοστό της αγροτικής κατανάλωσης, και η εκτίμηση γενικής υποστήριξης υπηρεσιών (general services support estimate / GSSE), που μετριέται ως ποσοστό της συνολικής υποστήριξης. Η γεωργική υποστήριξη εκφράζεται επίσης σε χρηματικούς όρους, σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ και εκατομμύρια ευρώ. Οι μεταβιβάσεις TSE αντιπροσωπεύουν τη συνολική στήριξη που χορηγείται στον αγροτικό τομέα και αποτελούνται από τη στήριξη παραγωγών (PSE), υποστήριξη καταναλωτών (CSE) και υποστήριξη γενικών υπηρεσιών (GSSE). Οι μεταβιβάσεις PSE σε αγροτικούς παραγωγούς μετρώνται σε επίπεδο πύλης αγροκτήματος και περιλαμβάνουν στήριξη των τιμών της αγοράς, πληρωμές του προϋπολογισμού και το κόστος των διαφυγόντων εσόδων. Οι μεταβιβάσεις CSE από καταναλωτές αγροτικών προϊόντων μετρώνται σε επίπεδο πύλης αγροκτήματος. Εάν είναι αρνητικό, το CSE μετρά την επιβάρυνση (έμμεσος φόρος) για τους καταναλωτές μέσω στήριξης των τιμών της αγοράς (υψηλότερες τιμές), που αντισταθμίζει περισσότερο τις επιδοτήσεις των καταναλωτών που μειώνουν τις τιμές στους καταναλωτές. Οι μεταβιβάσεις GSSE συνδέονται με μέτρα που δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για τον πρωτογενή γεωργικό τομέα μέσω ανάπτυξης ιδιωτικών ή δημόσιων υπηρεσιών, ιδρυμάτων και υποδομών. Το GSSE περιλαμβάνει πολιτικές όπου η πρωτογενής γεωργία είναι ο κύριος δικαιούχος, αλλά δεν περιλαμβάνει πληρωμές σε μεμονωμένους παραγωγούς.

Στον παρακάτω Πίνακα 3.3 και το αντίστοιχο Διάγραμμα 3.3 καταγράφονται στοιχεία για τον δείκτη της Παγκόσμιας Γεωργικής υποστήριξης την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως:

Πίνακας 3.3: Παγκόσμια Γεωργική υποστήριξη, 2010 - 2020.

Έτος	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Παγκόσμια Γεωργική υποστήριξη	19.201	17.762	18.225	16.900	16.361	16.972	17.860	16.969	17.723	18.722	18.075

Πηγή: (OECD Data/Crop production, 2021).

Διάγραμμα 3.3: Παγκόσμια Γεωργική υποστήριξη, 2010 - 2020.

Πηγή: (OECD Data/Crop production, 2021).

Από το Διάγραμμα 3.3 εξάγονται τα εξής συμπεράσματα: η γραμμική τάση του δείκτη της Παγκόσμιας Γεωργικής υποστήριξης την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως, έχει ανοδική κλίση. Ο Συντελεστής (R^2) πολλαπλού Προσδιορισμού είναι $R^2 = 0,1091$ επομένως το 10,91% του δείκτη συναρτάται από εσωτερικούς συντελεστές της εξίσωσης ($y = 79,53x + 17119$) που στοιχειοθετείται από την Παγκόσμια Γεωργική υποστήριξη την τελευταία δεκαετία (2010 - 2020) παγκοσμίως, και το υπόλοιπο 89,09% σε διαφορετικούς αστάθμητους συντελεστές που εντοπίζονται εκτός του δείκτη (πολιτικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί κλπ.). Επομένως είναι πολύ εύκολο να μεταβληθεί η ανοδική τάση του δείκτη. Ο παράγοντας γραμμικής παλινδρόμησης του *Pearson* « r » είναι θετικός καθόσον συνοδεύει την τιμή 79,53 της εξίσωσης, άρα οι μεταβλητές είναι θετικά γραμμικά συσχετισμένες.

3.3 Αγροτική περιοχή

Ως γεωργική γη ορίζεται η γη που είναι καλλιεργήσιμη, υπό μόνιμες καλλιέργειες ή μόνιμους βοσκότοπους. Η καλλιεργήσιμη γη περιλαμβάνει προσωρινές καλλιέργειες όπως δημητριακά, λιβάδια ή βοσκότοπους, γη για αγρανάπαυση. Η γη για μόνιμες καλλιέργειες καλλιεργείται με καλλιέργειες που καταλαμβάνουν τη γη για μεγάλα χρονικά διαστήματα και δεν χρειάζεται να ξαναφυτευτούν μετά από κάθε συγκομιδή, όπως οπωρώνες και αμπέλια.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

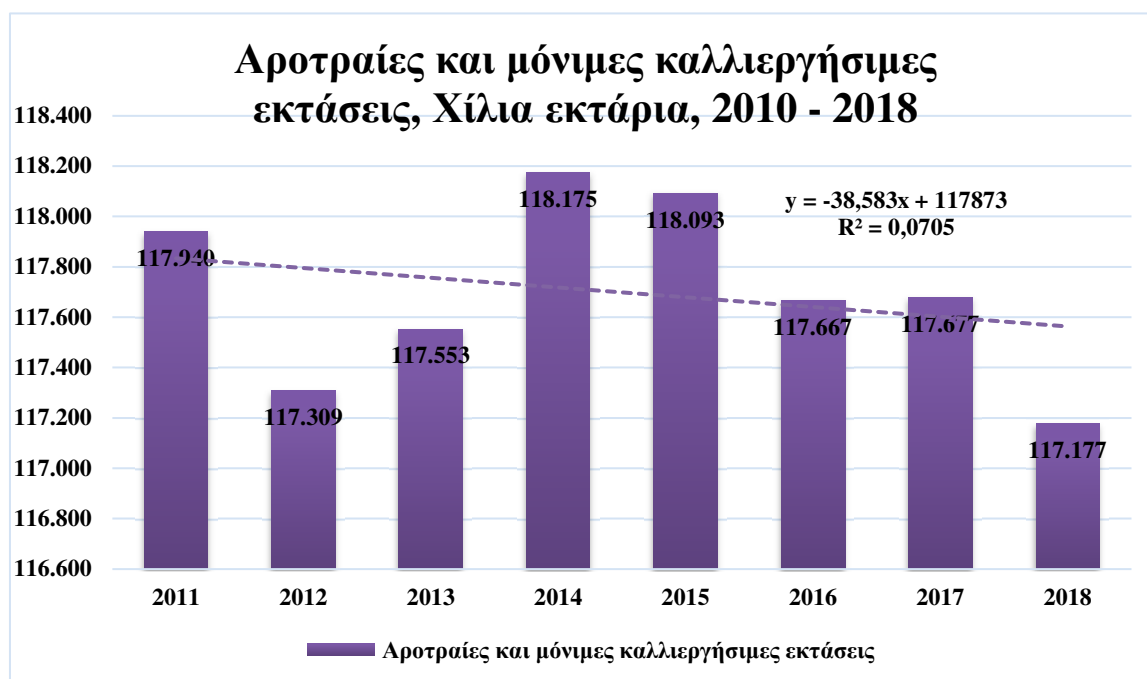
Αυτή η κατηγορία δεν περιλαμβάνει γη με δέντρα που καλλιεργούνται για ξύλο ή ξυλεία. Ο μόνιμος βοσκότοπος είναι γη που χρησιμοποιείται για πέντε ή περισσότερα χρόνια για ζωτροφές, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών και καλλιεργούμενων καλλιεργειών. Ο δείκτης αυτός παρουσιάζεται ως σύνολο και ανά τύπο γεωργικής γης και μετρείται σε εκτάρια και σε ποσοστό (OECD/Agricultural land, 2021).

Στον παρακάτω Πίνακα 3.4 και το αντίστοιχο Διάγραμμα 3.4 καταγράφονται στοιχεία για τον δείκτη των Αροτραίων και μόνιμων καλλιεργήσιμων εκτάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018):

Πίνακας 3.4: Αροτραίες και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις Ευρωπαϊκή Ένωση, χιλιάδες εκτάρια, 2010 - 2018.

Έτος	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Αροτραίες και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις	118.345	117.940	117.309	117.553	118.175	118.093	117.667	117.677	117.177

Πηγή: (OECD/Agricultural land, 2021).

Διάγραμμα 3.4: Αροτραίες και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις Ευρωπαϊκή Ένωση, χιλιάδες εκτάρια, 2010 - 2018.

Πηγή: (OECD/Agricultural land, 2021).

Από το Διάγραμμα 3.4 εξάγονται τα εξής συμπεράσματα: η γραμμική τάση του δείκτη των Αροτραίων και μόνιμων καλλιεργήσιμων εκτάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα τελευταία

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

χρόνια (2010 - 2018), έχει καθοδική κλίση. Ο Συντελεστής (R^2) πολλαπλού Προσδιορισμού είναι $R^2 = 0,0705$ επομένως το 7,05% του δείκτη συναρτάται από εσωτερικούς συντελεστές της εξίσωσης ($y = -38,583x + 117873$) που στοιχειοθετείται από τις Αροτραίες και μόνιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις της Ευρωπαϊκή Ένωση, χιλιάδες εκτάρια, 2010 - 2018, και το υπόλοιπο 92,95% σε διαφορετικούς αστάθμητους συντελεστές που εντοπίζονται εκτός του δείκτη (πολιτικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί κλπ.). Επομένως είναι πολύ εύκολο να μεταβληθεί η καθοδική τάση του δείκτη. Ο παράγοντας γραμμικής παλινδρόμησης του *Pearson* « r » είναι αρνητικός καθόσον συνοδεύει την τιμή -38,583 της εξίσωσης, άρα οι μεταβλητές είναι αρνητικά γραμμικά συσχετισμένες.

3.4 Περιβαλλοντικές επιδόσεις της γεωργίας

Η βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ για τους Αγροπεριβαλλοντικούς Δείκτες παρέχει το τελευταίο και πιο ολοκληρωμένο σύνολο γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών σε 35 χώρες του ΟΟΣΑ και χώρες της ΕΕ (συν τη Νορβηγία και την Ελβετία) από το 1990 έως το 2015. Αυτή η βάση δεδομένων βασίζεται στο ερωτηματολόγιο του ΟΟΣΑ σε συνεργασία με τη Eurostat. Η Eurostat είναι υπεύθυνη για τις στατιστικές συλλογής δεδομένων για τις χώρες της ΕΕ συν τη Νορβηγία και την Ελβετία. Η Γραμματεία του ΟΟΣΑ συλλέγει δεδομένα για χώρες εκτός ΕΕ του ΟΟΣΑ βάσει του ερωτηματολογίου Αγροπεριβαλλοντικών δεικτών του ΟΟΣΑ (OECD Agriculture Statistics, 2021).

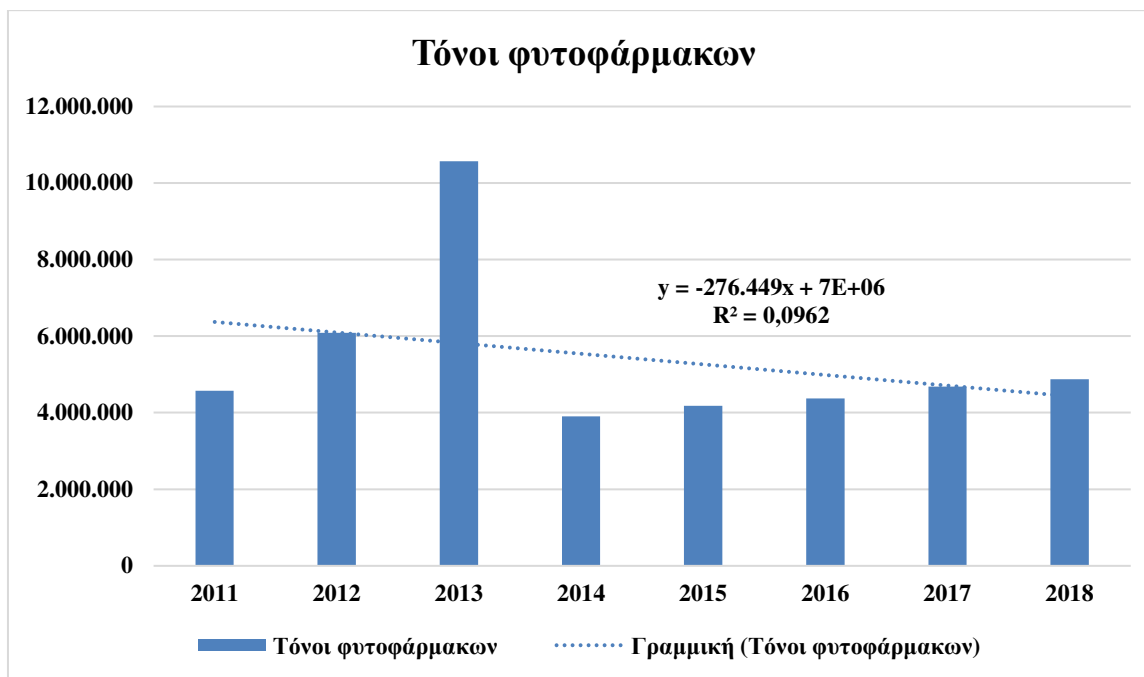
Στον παρακάτω Πίνακα 3.5 και το αντίστοιχο Διάγραμμα 3.5 καταγράφονται στοιχεία για τον δείκτη των συνολικών πωλήσεων γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes) τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018):

Πίνακας 3.5: Συνολικές πωλήσεις γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes) τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018).

Έτος	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Τόνοι φυτοφάρμα κων	4.575.0 62	6.084.0 58	10.564. 136	3.907.0 92	4.179.6 84	4.375.6 86	4.677.4 85	4.875.6 21

Πηγή: (OECD/Agricultural land, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 3.5: Συνολικές πωλήσεις γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes) τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018).

Πηγή: (OECD/Agricultural land, 2021).

Από το Διάγραμμα 3.5 εξάγονται τα εξής συμπεράσματα: η γραμμική τάση του δείκτη των συνολικών πωλήσεων γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes) τα τελευταία χρόνια (2010 - 2018), έχει καθοδική κλίση. Ο Συντελεστής (R^2) πολλαπλού Προσδιορισμού είναι $R^2 = 0,0962$ επομένως το 9,62% του δείκτη συναρτάται από εσωτερικούς συντελεστές της εξίσωσης ($y = -276.449x + 7E + 06$) που στοιχειοθετείται από τις συνολικές πωλήσεις γεωργικών φυτοφαρμάκων στην Ελλάδα (Tonnes), 2010 - 2018, και το υπόλοιπο 90,48% σε διαφορετικούς αστάθμητους συντελεστές που εντοπίζονται εκτός του δείκτη (πολιτικοί, κοινωνικοί, τεχνολογικοί κλπ.). Επομένως είναι πολύ εύκολο να μεταβληθεί η καθοδική τάση του δείκτη. Ο παράγοντας γραμμικής παλινδρόμησης του *Pearson* « r » είναι αρνητικός καθόσον συνοδεύει την τιμή -276.449 της εξίσωσης, άρα οι μεταβλητές είναι αρνητικά γραμμικά συσχετισμένες.

3.5 Αξιολόγηση Αγροτικής Πολιτικής

Το 2020, οι γεωργικές πολιτικές και η στήριξη στον τομέα επηρεάστηκαν σημαντικά από την έξαρση του κορονοϊού SARS-CoV-2, την επακόλουθη εξάπλωση του ιού COVID-19 και ουσιαστικούς περιορισμούς σε πληθυσμούς και επιχειρήσεις με στόχο τον περιορισμό του ιού. Αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν την οικονομική ανάπτυξη σε σημαντική επιβράδυνση ή

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

ακόμη και σε αρνητική σε όλες τις οικονομίες, ενώ σε πολλές χώρες η ανεργία αυξήθηκε καθώς οι εταιρείες αναγκάστηκαν να απολύσουν εργαζομένους. Οι αγορές βασικών προϊόντων επηρεάστηκαν επίσης, αλλά οι συνέπειες για τις παγκόσμιες αγροτικές αγορές παρέμειναν σχετικά περιορισμένες, καθώς παρά τις σημαντικές πιέσεις, τα συστήματα τροφίμων και οι αλυσίδες εφοδιασμού αποδείχθηκαν σχετικά ισχυρές (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021).

Η πανδημία προκάλεσε σημαντικές εξάρσεις στις αγορές τροφίμων, ιδίως με το κλείσιμο των εστιατορίων και τη μετατόπιση της κατανάλωσης μακριά από τα τρόφιμα έξω από το σπίτι. Αλλά η συνολική ζήτηση για τρόφιμα ήταν αρκετά σταθερή, καθώς η προσφορά τροφίμων γενικά αναγνωρίστηκε ως απαραίτητη και ως εκ τούτου απαλλάχθηκε από τον αποκλεισμό, ενώ οι καταναλωτές έδωσαν προτεραιότητα στα τρόφιμα μεταξύ των δαπανών τους. Ωστόσο, αρκετές προηγμένες οικονομίες είδαν αυξημένη προσφυγή σε τράπεζες τροφίμων μεταξύ των καταναλωτών χαμηλού εισοδήματος που είχαν δει δραστική πτώση των εισοδημάτων τους. Οι τομείς έντασης εργασίας, όπως η μεταποίηση κρέατος και οι τομείς που απαιτούν εποχιακή εργασία για φύτευση ή συγκομιδή, επηρεάστηκαν επίσης βαθιά από τον ιό και τα μέτρα για τον περιορισμό του.

Ως χερσαία δραστηριότητα, η παραγωγή των περισσότερων βασικών προϊόντων ήταν γενικά ικανή να αντέξει την πανδημία, αν και τα προϊόντα που απαιτούσαν περισσότερη εργασία - κυρίως φρούτα και λαχανικά - ή όπου η προσφορά προοριζόταν κυρίως για το εμπόριο εστιατορίων, επηρεάστηκαν περισσότερο. Σε γενικές γραμμές, οι εξελίξεις στις αγροτικές αγορές καθοδηγήθηκαν τόσο από παράγοντες που δεν είχαν σχέση με τον COVID, όσο και από τις επιπτώσεις της πανδημίας. Συνολικά, ο γεωργικός τομέας αποδείχθηκε εξαιρετικά ανθεκτικός, με τα αγροτικά εισοδήματα να αυξάνονται το 2020 για την πλειοψηφία των χωρών που καλύπτονταν από αυτήν την έκθεση.

Για να βοηθήσουν τα άτομα και τις εταιρείες να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές συνέπειες τόσο του ιού όσο και των στρατηγικών περιορισμού, οι κυβερνήσεις εισήγαγαν ένα ευρύ φάσμα πολιτικών στις αρχές του 2020. Εξετάζοντας τις αλλαγές που έγιναν στις γεωργικές πολιτικές και την υποστήριξη, η έκθεση αυτή ξεκίνησε συζητώντας τις πολιτικές απαντήσεις για την πανδημία COVID-19 που εστιάζει ή επηρεάζει έντονα τους αγροτικούς παραγωγούς, άλλους παράγοντες της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων και τους καταναλωτές τροφίμων.

Στη συνέχεια, η έκθεση αναλύει το επίπεδο και τη δομή της γεωργικής στήριξης, ιδίως όσον αφορά τον βαθμό στον οποίο βοηθούν ή εμποδίζουν την απόδοση των συστημάτων

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

τροφίμων, που εκτιμάται ως προς τη συμβολή τους στην «τριπλή πρόκληση» (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021):

1. Επίτευξη επισιτιστικής ασφάλειας και διατροφής για έναν αυξανόμενο παγκόσμιο πληθυσμό.
2. Παροχή μέσων διαβίωσης σε αγρότες και άλλους που συνδέονται με τον τομέα, είτε κάθετα κατά μήκος της αλυσίδας αξίας είτε χωρικά στις αγροτικές οικονομίες.
3. Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος του τομέα και συμβολή στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (greenhouse gas / GHG).

Αντλώντας πληροφορίες από το πλαίσιο του ΟΟΣΑ για την παραγωγικότητα, τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα, αυτό το μέρος της έκθεσης διερευνά επίσης πώς οι τρέχουσες πολιτικές αποδίδουν στις τρεις διαστάσεις της παραγωγικότητας, της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας, οι οποίες προσδιορίζονται ως βασικοί διάλογοι μέσω των οποίων η γεωργία μπορεί να συμβάλει στις προκλήσεις αντιμετώπισης συστημάτων τροφίμων. Τέλος, αυτό το μέρος της έκθεσης ολοκληρώνεται με την αξιολόγηση των εξελίξεων στις πολιτικές και την υποστήριξη και με συστάσεις για συγκεκριμένες ενέργειες για τη βελτίωση της απόδοσης των γεωργικών πολιτικών για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα παγκόσμια συστήματα τροφίμων.

3.5.1 Βασικές εξελίξεις στην οικονομία και την αγορά

Οι συνθήκες στις αγροτικές αγορές επηρεάζονται έντονα από μακροοικονομικούς παράγοντες, όπως η οικονομική ανάπτυξη (που μετριέται με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, το ΑΕΠ) που δημιουργεί το εισόδημα που υποστηρίζει τη ζήτηση για αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα, καθώς και τις τιμές του αργού πετρελαίου και άλλων πηγών ενέργειας που επηρεάζουν τις τιμές πολλών εισροών παραγωγής στη γεωργία, όπως καύσιμα, χημικά και λιπάσματα. Οι τιμές της ενέργειας επηρεάζουν επίσης τη ζήτηση σιτηρών, καλλιεργειών ζάχαρης και ελαιούχων σπόρων μέσω της αγοράς βιοκαυσίμων που παράγονται από αυτές τις πρώτες ύλες (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021).

Η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, η οποία επιβραδύνθηκε κάτω από το 3% το 2019, σταμάτησε απότομα μετά την πανδημία του COVID-19. Η παγκόσμια παραγωγή το 2020 εκτιμάται ότι ήταν περισσότερο από 4% χαμηλότερη από εκείνη του 2019, αντανακλώντας τις πολιτικές αντιδράσεις στην πανδημία, οι οποίες περιελάμβαναν ουσιαστικούς περιορισμούς τόσο σε προσωπικές όσο και σε οικονομικές δραστηριότητες. Η συρρίκνωση ήταν ιδιαίτερα σημαντική στη ζώνη του ευρώ, όπου η οικονομική παραγωγή μειώθηκε κατά 7,5% το 2020,

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

μετά από χαμηλή ανάπτυξη 1,3% το προηγούμενο έτος. Η Ιαπωνία χτυπήθηκε επίσης σημαντικά, με το ΑΕΠ να συρρικνώνεται κατά 5,3% το 2020, μετά από κάποια πρώτα σημάδια ανάκαμψης το 2019 στο +0,7%. Η συρρίκνωση ήταν λιγότερο έντονη στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η οικονομική παραγωγή, η οποία αυξήθηκε περισσότερο από 2% το 2019, μειώθηκε κατά 3,7% το 2020.

Η ύφεση στις οικονομίες του ΟΟΣΑ συνδέθηκε με μειωμένη ζήτηση εργασίας. Σε ολόκληρη την περιοχή του ΟΟΣΑ, η ανεργία, η οποία μειώθηκε ελαφρώς στο 5,4% το 2019, αυξήθηκε σε 7,2% το 2020. Σε πολλές χώρες, ο αρνητικός αντίκτυπος στην απασχόληση μετριάστηκε από σημαντικές δημόσιες παρεμβάσεις. Ο μέσος πληθωρισμός μειώθηκε περαιτέρω στο 1,5%, κυρίως λόγω της πτώσης των τιμών της ενέργειας.

Η ανάπτυξη στις αναδυόμενες οικονομίες μειώθηκε επίσης σημαντικά, αν και η έκταση της ύφεσης κυμαινόταν έντονα. Το ΑΕΠ της Αργεντινής, το οποίο είχε αρνητική ανάπτυξη τα τελευταία δύο χρόνια ήδη, συρρικνώθηκε κατά 12,9%, η πρώτη διψήφια οικονομική συρρίκνωση μετά την κρίση νομίσματος και χρέους το 2001-2002. Το ΑΕΠ της Ινδίας συρρικνώθηκε κατά 9,9%, πάνω από 14 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από την αύξηση του 2019, ενώ το ΑΕΠ της Νότιας Αφρικής μειώθηκε κατά 8,1%, μετά τη στασιμότητα το 2019. Από την άλλη πλευρά, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, η μόνη χώρα που καλύπτεται από αυτήν την έκθεση, διατήρησε θετική ανάπτυξη το 2020 στο 1,8% σε σύγκριση με το 6,1% το προηγούμενο έτος. Η οικονομία της Ινδονησίας πήγε επίσης σχετικά καλά με ελαφρά συρρίκνωση 2,4%, μετά από αύξηση 5% το 2019 (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021).

Πίνακας 3.6: Βασικοί οικονομικοί δείκτες.

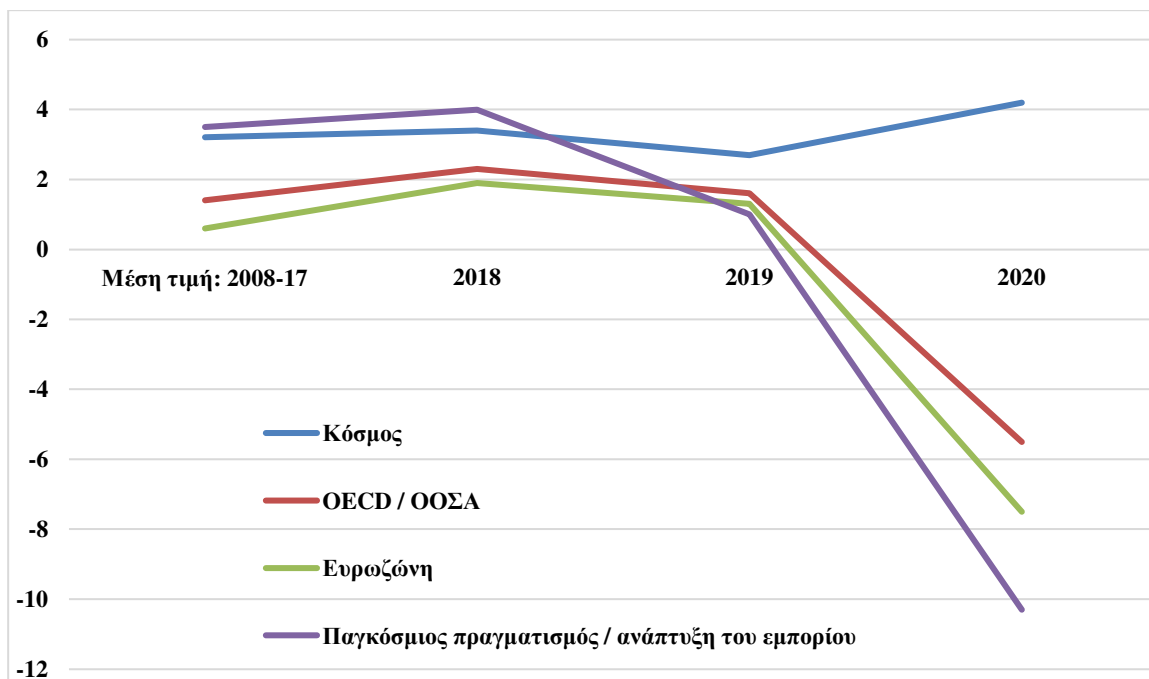
Πραγματική αύξηση του ΑΕΠ ³	Μέση τιμή: 2008-17	2018	2019	2020
Παγκοσμίως	3.2	3.4	2.7	4.2
OECD / ΟΟΣΑ ⁴	1.4	2.3	1.6	-5.5
Ευρωζώνη	0.6	1.9	1.3	-7.5
Παγκόσμια ανάπτυξη του εμπορίου	3.5	4.0	1.0	-10.3

Πηγή: (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021).

³ Ποσοστιαίες αλλαγές. Οι τρεις τελευταίες στήλες δείχνουν την αύξηση έναν χρόνο πριν.

⁴ Μετακίνηση των ονομαστικών σταθμίσεων του ΑΕΠ, χρησιμοποιώντας ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 3.6: Βασικοί οικονομικοί δείκτες.

Πηγή: (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021).

Οι συνέπειες της πανδημίας COVID-19 και των σχετικών περιορισμών είναι έντονα ορατές στο διεθνές εμπόριο. Σε πραγματικούς όρους, το παγκόσμιο εμπόριο μειώθηκε κατά περισσότερο από 10% σε ετήσια βάση, μετά από ήδη αργή ανάπτυξη το 2019.

Η χαμηλότερη οικονομική ανάπτυξη και οι περιορισμοί στην προσωπική και οικονομική κινητικότητα ασκούν σημαντική πίεση στις τιμές της ενέργειας και των άλλων ειδών μη τροφίμων. Κατά μέσο όρο, οι τιμές της ενέργειας το 2020 ήταν 30% χαμηλότερες από το 2019 και πάνω από 40% χαμηλότερες από τα επίπεδα τους για το 2018. Οι τιμές του αργού πετρελαίου, που είχαν πέσει σε επίπεδα χαμηλά (και σε ορισμένες αγορές ακόμη και κάτω από το μηδέν) τον Απρίλιο του 2020, ήταν κατά μέσο όρο 33% χαμηλότερα κατά τη διάρκεια ολόκληρου του έτους σε σύγκριση με το 2019. Οι χαμηλότερες τιμές ενέργειας μείωσαν επίσης τις τιμές των λιπασμάτων, οι οποίες κατά μέσο όρο ήταν 9 % χαμηλότερα από έτος σε έτος.

Συγκριτικά, οι τιμές των τροφίμων παρέμειναν σταθερές. Αφού μειώθηκαν κατά 7% το δεύτερο τρίμηνο του 2020, οι μέσες διεθνείς τιμές των τροφίμων αυξήθηκαν προς το τέλος του έτους και οι ετήσιοι μέσοι όροι τερματίστηκαν κατά 3% υψηλότερα από ό, τι το 2019, με αντίθετες κινήσεις μεταξύ των φυτών και των κτηνοτροφικών αγορών (OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation, 2021).

4 Κεφάλαιο: «Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική»

4.1 Στόχοι της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ)

Η κοινή Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ (ΚΑΠ) που ξεκίνησε το 1962 είναι μια εταιρική σχέση μεταξύ της γεωργίας και της κοινωνίας και μεταξύ της Ευρώπης και των αγροτών της. Στοχεύει στη (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

- στήριξη των αγροτών και βελτίωση της γεωργικής παραγωγικότητας, διασφαλίζοντας σταθερή προσφορά προσιτών τροφίμων
- διασφάλιση των γεωργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να ζήσουν λογικά
- αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων
- διατήρηση αγροτικών περιοχών και τοπίων σε ολόκληρη την ΕΕ
- διατήρηση της αγροτικής οικονομίας προωθώντας θέσεις εργασίας στη γεωργία, τις βιομηχανίες γεωργικών προϊόντων διατροφής και τους συναφείς τομείς.

Η ΚΑΠ είναι κοινή πολιτική για όλες τις χώρες της ΕΕ, ενώ διαχειρίζεται και χρηματοδοτείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τους πόρους του προϋπολογισμού της ΕΕ.

4.2 Η ΚΑΠ στην πράξη

Η γεωργία δεν μοιάζει με τις περισσότερες άλλες επιχειρήσεις, καθώς ισχύουν οι ακόλουθες ειδικές εκτιμήσεις (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

- Παρά τη σημασία της παραγωγής τροφίμων, το εισόδημα των αγροτών είναι περίπου 40% χαμηλότερο σε σύγκριση με το μη γεωργικό εισόδημα.
- Η γεωργία εξαρτάται περισσότερο από τον καιρό και το κλίμα από πολλούς άλλους τομείς.
- Υπάρχει ένα αναπόφευκτο χρονικό χάσμα μεταξύ της ζήτησης των καταναλωτών και της ικανότητας των αγροτών να προσφέρουν - η καλλιέργεια περισσότερου σίτου ή η παραγωγή περισσότερου γάλακτος αναπόφευκτα απαιτεί χρόνο.

Ενώ είναι οικονομικά αποδοτικός ο τομέας της γεωργίας, οι αγρότες πρέπει να εργάζονται με βιώσιμο και φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο και να διατηρούν τα εδάφη και τη βιοποικιλότητα.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Οι αβεβαιότητες των επιχειρήσεων και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας δικαιολογούν τον σημαντικό ρόλο που παίζει ο δημόσιος τομέας για τους αγρότες. Η ΚΑΠ αναλαμβάνει δράση με τα ακόλουθα μέτρα (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

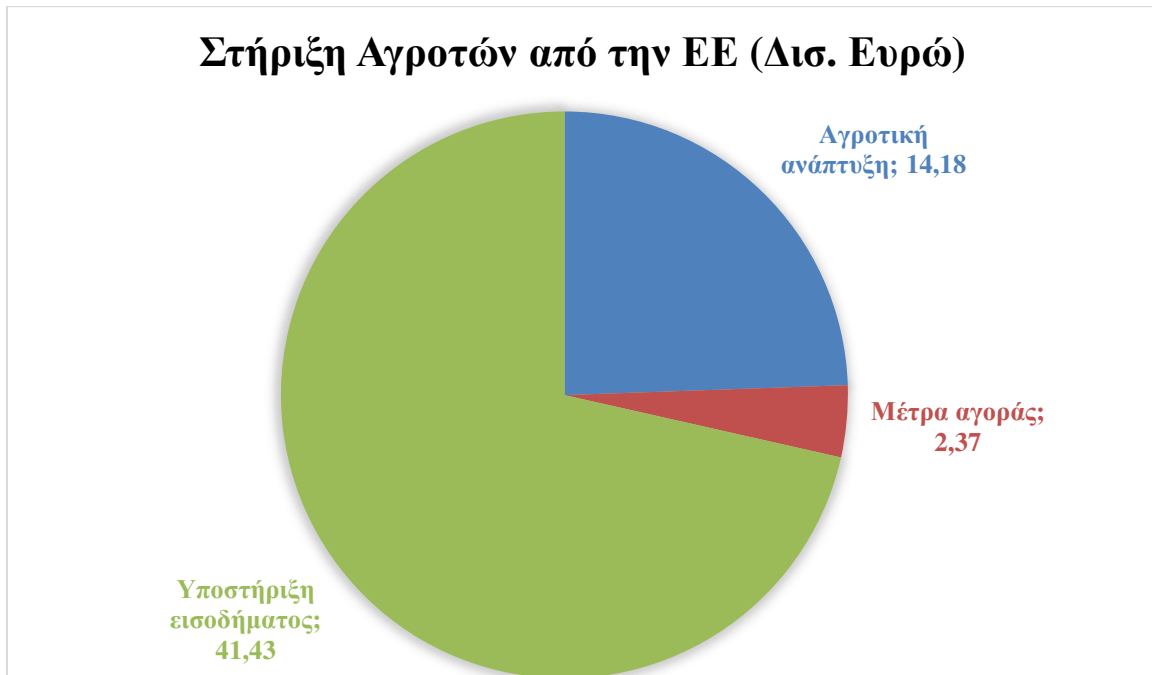
- Η εισοδηματική στήριξη μέσω άμεσων πληρωμών εξασφαλίζει σταθερότητα εισοδήματος και αμείβει τους αγρότες για φιλικές προς το περιβάλλον γεωργίες και παροχή δημόσιων υπηρεσιών που δεν πληρώνονται συνήθως από τις αγορές, όπως η φροντίδα της υπαίθρου.
- Τα μέτρα της αγοράς για την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων της αγοράς, όπως ξαφνική πτώση της ζήτησης λόγω πτώσης των τιμών ως αποτέλεσμα προσωρινής υπερπροσφοράς στην αγορά.
- Τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης με εθνικά και περιφερειακά προγράμματα για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές.

4.3 Χρηματοδότηση της ΚΑΠ

Το επίπεδο στήριξης των αγροτών της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ αντανακλά τις πολλές μεταβλητές που εμπλέκονται στη διασφάλιση της συνεχούς πρόσβασης σε τρόφιμα υψηλής ποιότητας, τα οποία περιλαμβάνουν λειτουργίες όπως η εισοδηματική υποστήριξη για τους αγρότες, η δράση για την κλιματική αλλαγή και η διατήρηση ζωντανών αγροτικών κοινοτήτων.

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται ο τρόπος που η ΕΕ στήριξε τους αγρότες με 57,98 δισεκατομμύρια ευρώ το 2019 (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

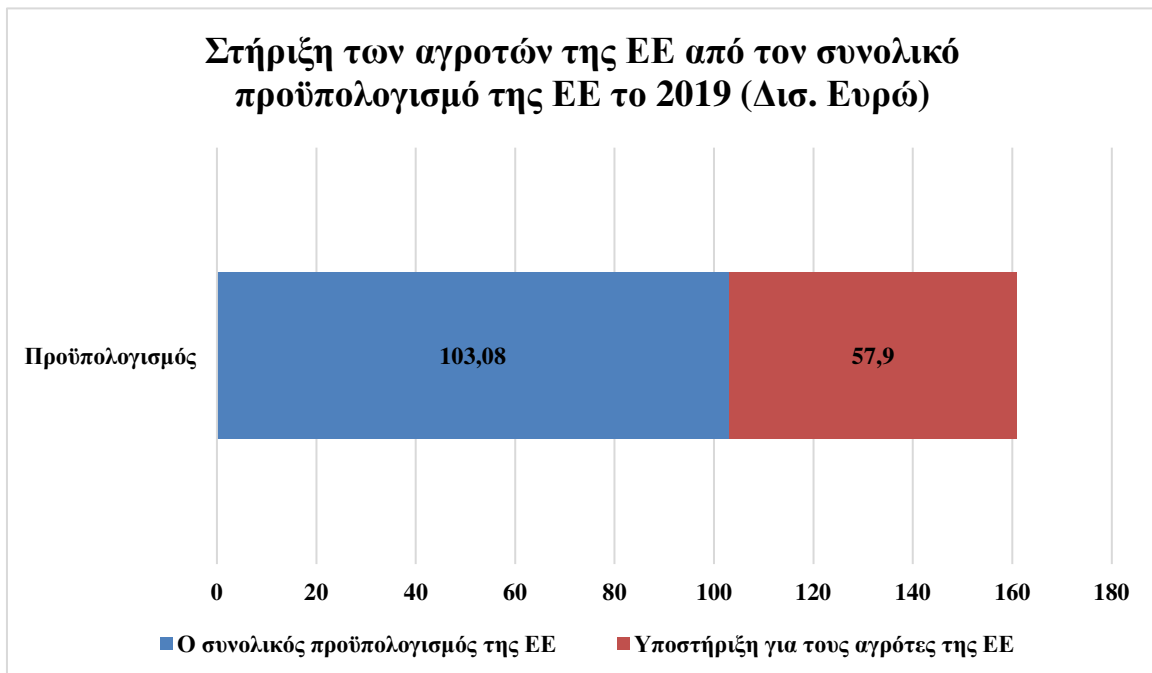
Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 4.1: Η ΕΕ στηρίζει τους αγρότες με 57,98 δισεκατομμύρια ευρώ το 2019.

Πηγή: (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η στήριξη των αγροτών της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ το 2019 (Δισ. Ευρώ) (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Διάγραμμα 4.2: Στήριξη των αγροτών της ΕΕ από τον συνολικό προϋπολογισμό της ΕΕ το 2019 (Δισ. Ευρώ).

Πηγή: (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Η ΚΑΠ χρηματοδοτείται μέσω δύο ταμείων ως μέρος του προϋπολογισμού της ΕΕ (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

1. το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) το οποίο παρέχει άμεση στήριξη και χρηματοδοτεί μέτρα αγοράς⁵.
2. το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) το οποίο χρηματοδοτεί την αγροτική ανάπτυξη⁶.

Η διαχείριση των πληρωμών γίνεται σε εθνικό επίπεδο από κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, πληροφορίες σχετικά με τους αποδέκτες των πληρωμών της ΚΑΠ δημοσιεύονται από κάθε χώρα, σύμφωνα με τους κανόνες διαφάνειας της ΕΕ.

4.4 Τα οφέλη της ΚΑΠ

Η ΚΑΠ καθορίζει τις προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν στους αγρότες να εκπληρώσουν τις λειτουργίες τους στην κοινωνία με τους ακόλουθους τρόπους (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

4.4.1 Παραγωγή φαγητού

Υπάρχουν περίπου 10 εκατομμύρια αγροκτήματα στην ΕΕ και 22 εκατομμύρια άνθρωποι εργάζονται τακτικά στον αγροτικό τομέα. Παρέχουν μια εντυπωσιακή ποικιλία από άφθονα, προσιτά, ασφαλή και καλής ποιότητας αγροτικά προϊόντα.

Η ΕΕ είναι γνωστή σε όλο τον κόσμο για τα τρόφιμα και τις γαστρονομικές της παραδόσεις και είναι ένας από τους κορυφαίους παραγωγούς και καθαρούς εξαγωγείς αγροδιατροφικών προϊόντων στον κόσμο. Λόγω των εξαιρετικών γεωργικών πόρων της, η ΕΕ θα μπορούσε και πρέπει να διαδραματίσει βασικό ρόλο στη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας για τον κόσμο γενικότερα (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

---

⁵ Το ΕΓΤΕ χρηματοδοτεί κυρίως εισοδηματική στήριξη για αγρότες και μέτρα αγοράς. Το 2019, οι δαπάνες σε αυτούς τους τομείς ανήλθαν σε 43,81 δισεκατομμύρια ευρώ.

⁶ Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) χρηματοδοτεί τη συμβολή της ΚΑΠ στους στόχους της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη:

- βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας,
- ενθάρρυνση της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων και της δράσης για το κλίμα,
- επίτευξη ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων.

Οι στόχοι αυτοί υλοποιούνται μέσω εθνικών και περιφερειακών προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης (ΠΑΑ), τα οποία συγχρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΑΑ και τους εθνικούς προϋπολογισμούς των χωρών της ΕΕ. Κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, το ΕΓΤΑΑ συνέβαλε 100 δισεκατομμύρια ευρώ σε ΠΑΑ.

4.4.2 Ανάπτυξη της αγροτικής κοινότητας

Μέσα στην ύπαιθρο και τους πολύτιμους φυσικούς πόρους της, υπάρχουν πολλές θέσεις εργασίας που συνδέονται με τη γεωργία. Οι αγρότες χρειάζονται μηχανήματα, κτίρια, καύσιμα, λιπάσματα και υγειονομική περίθαλψη για τα ζώα τους, γνωστά και ως «ανάντη» τομείς.

Άλλα άτομα είναι απασχολημένα σε δραστηριότητες «κατάντη» - όπως προετοιμασία, επεξεργασία και συσκευασία τροφίμων, καθώς και αποθήκευση, μεταφορά και λιανική πώληση τροφίμων. Οι τομείς της γεωργίας και των τροφίμων παρέχουν μαζί περίπου 40 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην ΕΕ.

Για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά και να παραμείνουν σύγχρονοι και παραγωγικοί, οι αγρότες, οι «ανάντη» και οι «κατάντη» κλάδοι χρειάζονται έτοιμη πρόσβαση στις πιο πρόσφατες πληροφορίες για τα γεωργικά ζητήματα, τις γεωργικές μεθόδους και τις εξελίξεις της αγοράς. Κατά την περίοδο 2014-20, οι πόροι της ΚΑΠ κατευθύνθηκαν προς την παροχή τεχνολογιών υψηλής ταχύτητας, βελτιωμένων υπηρεσιών διαδικτύου και υποδομών σε 18 εκατομμύρια αγροτικούς πολίτες-που ισοδυναμεί με το 6,4% του αγροτικού πληθυσμού της ΕΕ (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

4.4.3 Περιβαλλοντικά βιώσιμη γεωργία

Οι αγρότες έχουν μια διπλή πρόκληση - να παράγουν τρόφιμα με ταυτόχρονη προστασία της φύσης και προστασία της βιοποικιλότητας. Η συνετή χρήση των φυσικών πόρων είναι απαραίτητη για την παραγωγή τροφίμων και για την ποιότητα της ζωής - σήμερα, αύριο και για τις επόμενες γενιές.

4.5 Βασικοί συντελεστές της ΚΑΠ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμβουλευεται τακτικά ομάδες πολιτικού διαλόγου και γεωργικές επιτροπές για τη καλύτερη διαμόρφωση του νόμου και των πολιτικών που διέπουν τη γεωργία. Ομάδες εμπειρογνομόνων παρέχουν πληροφορίες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως η ομάδα εργασίας της αγροτικής αγοράς για αθέμιτες εμπορικές πρακτικές (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διενεργεί αξιολογήσεις αντικτύπου κατά το σχεδιασμό, την προετοιμασία και την πρόταση νέας ευρωπαϊκής νομοθεσίας, εξετάζοντας την ανάγκη για δράση της ΕΕ και τις πιθανές επιπτώσεις των διαθέσιμων λύσεων. Αποτελούν βασικό μέρος της ατζέντας της ΕΕ για τη βελτίωση της νομοθεσίας. Εκτιμήσεις επιπτώσεων για τη γεωργία

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

και την αγροτική ανάπτυξη πραγματοποιήθηκαν το 2003 (ενδιάμεση ανασκόπηση / https://ec.europa.eu/info/files/impact-assessment-mid-term-review-common-agricultural-policy-february-2003_en), 2008 (υγειονομικός έλεγχος - SEC (2008) 1885 / <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008SC1885>), 2011 (ΚΑΠ προς το 2020 - SEC (2011) 1153 τελικό / <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011SC1153>).

Το Ελεγκτικό Συνέδριο της ΕΕ διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην εποπτεία των δαπανών στη γεωργία.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει τακτικά εκθέσεις κοινής γνώμης (που ονομάζεται επίσης Ευρωβαρόμετρο) σχετικά με τις απόψεις των Ευρωπαίων σχετικά με τη γεωργία και την ΚΑΠ. Οι έρευνες του Ευρωβαρόμετρου, που πραγματοποιούνται σε όλες τις χώρες της ΕΕ, παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την αντίληψη των πολιτών για την ΚΑΠ. Αυτό περιλαμβάνει την ευαισθητοποίηση σχετικά με την υποστήριξη που παρέχεται μέσω της ΚΑΠ, τις επιδόσεις της, θέματα ποιότητας, περιβάλλον, τη σημασία της ΚΑΠ και πολλά άλλα (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

4.6 Χρονοδιάγραμμα Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει το Χρονοδιάγραμμα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021):

Πίνακας 4.1: Χρονοδιάγραμμα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Έτος	Διεργασίες Κοινής Αγροτικής Πολιτικής
1962	Γεννιέται η κοινή αγροτική πολιτική. Η ΚΑΠ έχει σχεδιαστεί ως μια κοινή πολιτική, με στόχους την παροχή προσιτής τροφής για τους πολίτες της ΕΕ και ένα δίκαιο επίπεδο διαβίωσης για τους αγρότες.
1984	Τα αγροκτήματα γίνονται τόσο παραγωγικά που καλλιεργούν περισσότερο φαγητό από όσο χρειάζεται. Πολλά μέτρα εισάγονται για να φέρουν τα επίπεδα παραγωγής πιο κοντά σε αυτά που χρειάζεται η αγορά.
1992	Η ΚΑΠ μετατοπίζεται από την υποστήριξη της αγοράς στη στήριξη των παραγωγών. Η στήριξη των τιμών μειώνεται και αντικαθίσταται με άμεσες πληρωμές στους αγρότες. Ενθαρρύνονται να είναι πιο φιλικό προς το περιβάλλον. Η μεταρρύθμιση συμπίπτει με τη Σύνοδο Κορυφής του Ρίο το 1992, η οποία εγκαινιάζει την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.
2003	Η ΚΑΠ παρέχει εισοδηματική υποστήριξη. Μια νέα μεταρρύθμιση της ΚΑΠ κόβει τη σχέση μεταξύ επιδοτήσεων και παραγωγής. Οι αγρότες λαμβάνουν τώρα εισοδηματική ενίσχυση, υπό την προϋπόθεση ότι φροντίζουν τη γεωργική γη και

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Έτος	Διεργασίες Κοινής Αγροτικής Πολιτικής
	πληρούν τα πρότυπα ασφάλειας τροφίμων, περιβάλλοντος, υγείας και καλής διαβίωσης των ζώων.
2013	Η ΚΑΠ μεταρρυθμίζεται για να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του τομέα, να προωθήσει τη βιώσιμη γεωργία και την καινοτομία, να υποστηρίξει θέσεις εργασίας και ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές και να προωθήσει την οικονομική βοήθεια προς την παραγωγική χρήση της γης. Η μεταρρυθμισμένη ΚΑΠ ισχύει για την περίοδο προγραμματισμού 2014-20.
2021	Μετά από εκτεταμένες διαπραγματεύσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της ΕΕ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμφωνούν για περαιτέρω μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Αυτή η προσωρινή πολιτική συμφωνία ανοίγει το δρόμο για την επίσημη έγκριση της απαραίτητης νομοθεσίας από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο το φθινόπωρο του 2021.
2021-22	Κατά τη διάρκεια αυτών των ετών, ισχύει ένας μεταβατικός κανονισμός. Ο κανονισμός επεκτείνει τους περισσότερους κανόνες της ΚΑΠ που ίσχυαν κατά την περίοδο 2014-20, εξασφαλίζοντας παράλληλα μια ομαλή μετάβαση στο μελλοντικό πλαίσιο των στρατηγικών σχεδίων της ΚΑΠ.
2023	Μόλις συμφωνηθεί το νέο νομικό πλαίσιο, τα νέα στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ πρόκειται να εφαρμοστούν σε όλες τις χώρες της ΕΕ από την 1η Ιανουαρίου 2023.

Πηγή: (European Commission/The common agricultural policy at a glance, 2021).

4.7 Ασφάλεια και ποιότητα τροφίμων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διασφαλίζει την ασφάλεια και την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, υποστηρίζει τους παραγωγούς και τις κοινότητες και προωθεί βιώσιμες πρακτικές (European Commission / Food, Farming, Fisheries, 2021).

Η ΕΕ διαθέτει ένα από τα υψηλότερα πρότυπα ασφάλειας τροφίμων στον κόσμο - σε μεγάλο βαθμό χάρη στη σταθερή δέσμη νομοθεσίας της ΕΕ που ισχύει, η οποία διασφαλίζει ότι τα τρόφιμα είναι ασφαλή για τους καταναλωτές. Ένα βασικό εργαλείο για τη διασφάλιση της ροής πληροφοριών που επιτρέπει την ταχεία αντίδραση όταν εντοπίζονται κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία στην τροφική αλυσίδα είναι το RASFF (food and feed safety alerts - European Commission) - το σύστημα ταχείας ειδοποίησης για τρόφιμα και ζωοτροφές.

Το RASFF δημιουργήθηκε το 1979 και επιτρέπει την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των μελών του (εθνικές αρχές ασφάλειας τροφίμων των κρατών μελών της ΕΕ, Επιτροπή, EFSA / European Food Safety Authority - Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων, ESA / EFTA Surveillance Authority, Νορβηγία, Λιχτενστάιν, Ισλανδία και Ελβετία) και παρέχει υπηρεσία όλο το εικοσιτετράωρο για να διασφαλιστεί ότι

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

είναι επείγον οι κοινοποιήσεις αποστέλλονται, λαμβάνονται και απαντώνται συλλογικά και αποτελεσματικά. Χάρη στο RASFF, πολλοί κίνδυνοι για την ασφάλεια των τροφίμων είχαν αποφευχθεί προτού να ήταν επιβλαβείς για τους Ευρωπαίους καταναλωτές.

Οι ζωτικές πληροφορίες που ανταλλάσσονται μέσω του RASFF μπορούν να οδηγήσουν στην ανάκληση προϊόντων από την αγορά. Ένα ισχυρό σύστημα, το οποίο έχει ωριμάσει με τα χρόνια, το RASFF συνεχίζει να δείχνει την αξία του για να διασφαλίσει την ασφάλεια των τροφίμων στην ΕΕ και πέραν αυτού (European Commission/RASFF, 2021).

4.7.1 Προέλευση και ιχνηλασιμότητα

Το TRACES (Trade Control and Expert System / Σύστημα Ελέγχου Εμπορίου και Εμπειρογνομώνων) είναι πολύγλωσση διαδικτυακή πλατφόρμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά πιστοποιητικά που απαιτούνται για την εισαγωγή των ζώων, ζωικών προϊόντων, τροφίμων και ζωοτροφών μη ζωικής προέλευσης και των φυτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και το ενδοκοινοτικό εμπόριο και τις εξαγωγές των ζώων της ΕΕ και ορισμένα ζωικά προϊόντα.

Ο κύριος στόχος του είναι να απλοποιήσει τη διαδικασία πιστοποίησης και όλες τις συνδεδεμένες διαδικασίες εισόδου και να προσφέρει μια πλήρως ψηφιοποιημένη και χωρίς χαρτί ροή εργασίας σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής για τη διαμόρφωση του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρώπης (European Commission/Origin and traceability, 2021).

4.7.2 Συσκευασία, χειρισμός και μεταφορά τροφίμων

Τα τρόφιμα έρχονται σε επαφή με πολλά υλικά και αντικείμενα κατά την παραγωγή, επεξεργασία, αποθήκευση, παρασκευή και σερβίρισμα, πριν από την τελική κατανάλωσή του. Τέτοια υλικά και αντικείμενα ονομάζονται Υλικά Επικοινωνίας Τροφίμων (Food Contact Materials / FCM) . Τα υλικά που έρχονται σε επαφή με τρόφιμα είτε προορίζονται να έρθουν σε επαφή με τρόφιμα, είναι ήδη σε επαφή με τρόφιμα, είτε μπορούν εύλογα να έρθουν σε επαφή με τρόφιμα ή να μεταφέρουν τα συστατικά τους στο φαγητό υπό κανονική ή προβλέψιμη χρήση. Αυτό περιλαμβάνει άμεση ή έμμεση επαφή. Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν (European Commission / Food Contact Materials, 2021):

- δοχεία για τη μεταφορά τροφίμων
- μηχανήματα για την επεξεργασία τροφίμων
- υλικά συσκευασίας
- μαγειρικά σκεύη και επιτραπέζια σκεύη

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Ο όρος δεν καλύπτει σταθερό δημόσιο ή ιδιωτικό εξοπλισμό παροχής νερού.

Τα FCM πρέπει να είναι αρκετά αδρανή ώστε τα συστατικά τους να μην επηρεάζουν αρνητικά την υγεία των καταναλωτών ούτε να επηρεάζουν την ποιότητα των τροφίμων. Για τη διασφάλιση της ασφάλειας των FCM και τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, το δίκαιο της ΕΕ προβλέπει δεσμευτικούς κανόνες στους οποίους πρέπει να συμμορφώνονται οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων.

Οι κανόνες της ΕΕ για τα υλικά που έρχονται σε επαφή με τρόφιμα μπορεί να είναι γενικής εμβέλειας, δηλαδή να ισχύουν για όλα τα FCM ή να ισχύουν μόνο για συγκεκριμένα υλικά. Το δίκαιο της ΕΕ μπορεί να συμπληρωθεί με την εθνική νομοθεσία των κρατών μελών εάν δεν υπάρχουν ειδικοί κανόνες της ΕΕ.

Η ασφάλεια του FCM αξιολογείται από την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (European Food Safety Authority / EFSA). Στον ιστότοπο της EFSA μπορεί κάποιος να αναζητήσει γνώμες για ουσίες που θα χρησιμοποιηθούν σε υλικά που έρχονται σε επαφή με τρόφιμα.

Η ασφάλεια των υλικών επαφής με τρόφιμα ελέγχεται από τους επιχειρηματίες που τα διαθέτουν στην αγορά και από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά τη διάρκεια επίσημων ελέγχων. Η επιστημονική γνώση και η τεχνική επάρκεια για τις μεθόδους δοκιμής διατηρούνται από το Ευρωπαϊκό Εργαστήριο Αναφοράς για Υλικά Επαφής με Τρόφιμα (EURL-FCM) (European Commission / Food Contact Materials, 2021).

4.7.3 Περιφερειακές και διεθνείς συμφωνίες

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως σημαντικός παγκόσμιος έμπορος τροφίμων και ζωοτροφών, έχει συνάψει διάφορες διεθνείς εμπορικές συμφωνίες και συνέβαλε στην ανάπτυξη διεθνών προτύπων που στηρίζουν τη νομοθεσία για τα τρόφιμα.

Η ΕΕ έχει συμμετάσχει σε συνεργασία με τον ΠΟΕ (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου / World Trade Organization - WTO) και τους κύριους διεθνείς φορείς καθορισμού προτύπων ενεργός στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων και της υγείας των ζώων.

Ως μεγαλύτερος εισαγωγέας και εξαγωγέας τροφίμων στον κόσμο, η ΕΕ έχει συνάψει επίσης μια σειρά εμπορικών συμφωνιών σχετικά με υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα με μεμονωμένες χώρες ή ομάδες χωρών εκτός ΕΕ (European Commission/International affairs, 2021).

4.8 Καλλιέργεια

4.8.1 Βιολογικές καλλιέργειες

Το οργανικό σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα οδηγήσει τις επενδύσεις και την καινοτομία στη βιολογική γεωργία και θα αυξήσει τη ζήτηση για βιολογικά τρόφιμα.

Πιστοποίηση και μετατροπή, η υποστήριξη που διατίθεται στους βιοκαλλιεργητές και πού μπορούν να λάβουν συμβουλές για βέλτιστες πρακτικές.

4.8.2 Νέοι αγρότες

Μόνο το 11% όλων των αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση διοικούνται / ανήκουν σε αγρότες κάτω των 40 ετών - και επιπλέον να πειστούν περισσότεροι νέοι να ξεκινήσουν τη γεωργία είναι μια σημαντική πρόκληση.

Αντιμέτωπη με τη γήρανση του γεωργικού πληθυσμού, η ΕΕ εντείνει τις προσπάθειές της για να ενθαρρύνει τους νέους να ασχοληθούν με τη γεωργία. Οι νέοι αγρότες δίνουν ένα χέρι βοήθειας για να απογειώσουν την επιχείρησή τους με επιχορηγήσεις εκκίνησης, υποστήριξη εισοδήματος και οφέλη, όπως πρόσθετη κατάρτιση.

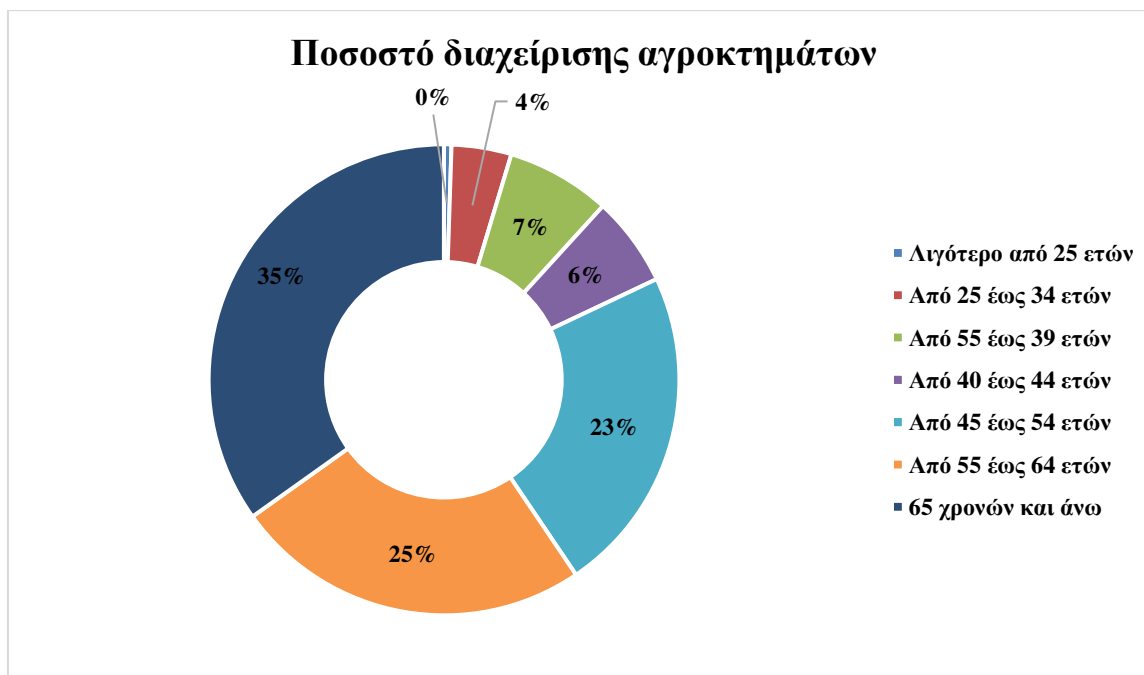
Η υποστήριξη της επόμενης γενιάς ευρωπαίων αγροτών όχι μόνο ενισχύει τη μελλοντική ανταγωνιστικότητα της γεωργίας της ΕΕ. συμβάλλει επίσης στη διασφάλιση των προμηθειών τροφίμων της Ευρώπης για τα επόμενα χρόνια (European Commission/Young farmers, 2021).

Πίνακας 4.2: Ηλικιακές κατηγορίες διαχειριστών αγροκτημάτων, ΕΕ-28, 2016.

Ηλικιακές κατηγορίες	Ποσοστό διαχείρισης αγροκτημάτων
Λιγότερο από 25 ετών	0,5 %
Από 25 έως 34 ετών	4%
Από 35 έως 39 ετών	7%
Από 40 έως 44 ετών	6%
Από 45 έως 54 ετών	22%
Από 55 έως 64 ετών	24%
65 χρονών και άνω	34%

Πηγή: (European Commission/Young farmers, 2021).

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Διάγραμμα 4.3: Ηλικιακές κατηγορίες διαχειριστών αγροκτημάτων, ΕΕ-28, 2016.

Πηγή: (European Commission/Young farmers, 2021).

4.8.2.1 Εισοδηματική υποστήριξη

Οι νέοι αγρότες λαμβάνουν πρόσθετη βοήθεια από μέτρα στήριξης εισοδήματος της ΕΕ με τη μορφή πληρωμής νέων αγροτών (young farmer payment / YFP). Κατά γενικό κανόνα, οι εθνικές αρχές πρέπει (European Commission/Young farmers, 2021):

- να διαθέσουν έως και 2% της συνολικής κατανομής χρηματοδότησης στήριξης εισοδήματος για το YFP.
- να αποφασίζουν για τον αριθμό των εκταρίων ανά εκμετάλλευση που θα υποστηριχθεί στο πλαίσιο του YFP (έως 90 εκτάρια).
- να επιλέξουν μία από τις μεθόδους υπολογισμού του YFP (έως 50% των πληρωμών για τη στήριξη του εισοδήματος των αγροτών).
- να αποφασίσουν εάν οι δικαιούχοι του YFP πρέπει να διαθέτουν τις κατάλληλες δεξιότητες ή/και να πληρούν ορισμένες απαιτήσεις κατάρτισης.
- να χορηγούν το YFP για περίοδο πέντε ετών μετά τη σύσταση των επιλέξιμων νέων αγροτών.
- να δώσουν προτεραιότητα στους νέους αγρότες όταν πρόκειται να λάβουν βασικά δικαιώματα ενίσχυσης από το εθνικό/περιφερειακό αποθεματικό (στις χώρες της ΕΕ που εφαρμόζουν το βασικό σύστημα πληρωμών, αυτή η προτεραιότητα είναι σημαντική για

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

τους νέους αγρότες που δεν έχουν δικαιώματα ενίσχυσης, οι οποίοι έχουν λιγότερα δικαιώματα ενίσχυσης από εκτάρια γεωργική γη ή που έχουν δικαιώματα πληρωμής χαμηλής αξίας).

4.8.2.2 Ταμεία αγροτικής ανάπτυξης

Επιπλέον, τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης παρέχουν συχνά πρόσθετα μέτρα για να βοηθήσουν τους νέους αγρότες να ξεκινήσουν. Αυτή η υποστήριξη μπορεί να περιλαμβάνει επιχορηγήσεις, δάνεια ή εγγυήσεις που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν την ανάπτυξη αγροτικών επιχειρήσεων ή συμβουλές για τον καλύτερο τρόπο για να εισέλθουν στη γεωργία.

Αυτά τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης υποστηρίζονται επίσης μέσω της πρωτοβουλίας «νέοι αγρότες». Αυτό συγκεντρώνει τη διαθέσιμη υποστήριξη μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου για την Αγροτική Ανάπτυξη (ΕΓΤΑΑ) / European agricultural fund for rural development (EAFRD) και την εμπειρογνομosύνη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Συνολικά, αυτή η υποστήριξη θα ανέλθει σε 1 δισ. Ευρώ. Τα δάνεια αυτά θα διαχειρίζονται τοπικές τράπεζες και εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης που λειτουργούν σε ολόκληρη την ΕΕ. Τουλάχιστον το 10% του ποσού που δανείστηκε στις συμμετέχουσες τράπεζες θα αφιερωθεί σε αγρότες κάτω των 41 ετών, οι οποίοι θα επωφεληθούν από ανταγωνιστικούς όρους χρηματοδότησης (European Commission/Young farmers, 2021).

4.8.3 Υποστήριξη των τομέων της γεωργίας και των τροφίμων εν μέσω κορωνοϊού

Μετά την εμφάνιση του κορωνοϊού, ο αγροδιατροφικός τομέας της Ευρωπαϊκής Ένωσης δείχνει την ανθεκτικότητά του και συνεχίζει να παρέχει στους Ευρωπαίους υψηλής ποιότητας και ασφαλή τρόφιμα. Παρόλα αυτά, οι αγρότες και οι παραγωγοί αντιμετωπίζουν δυσκολίες και αυξάνουν την πίεση.

Η διατήρηση της επισιτιστικής ασφάλειας παραμένει μία από τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Έτσι, ήταν σε στενή επαφή με χώρες της ΕΕ και τομεακούς οργανισμούς για να παρακολουθεί στενά την κατάσταση.

Για να υποστηρίξει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, η Επιτροπή έχει λάβει τις απαραίτητες ενέργειες (European Commission/Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus, 2021).

1. Ευελιξία στη χρήση χρηματοδοτικών μέσων στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Οι αγρότες και άλλοι δικαιούχοι αγροτικής ανάπτυξης θα μπορούν να επωφεληθούν από δάνεια ή εγγυήσεις για κάλυψη λειτουργικών δαπανών έως 200.000 ευρώ υπό ευνοϊκές συνθήκες, όπως πολύ χαμηλά επιτόκια ή ευνοϊκά προγράμματα πληρωμών.

2. Η Επιτροπή προτείνει νέο μέτρο αγροτικής ανάπτυξης

Ένα νέο προσωρινό μέτρο θα επέτρεπε στις χώρες της ΕΕ με τα υπόλοιπα κεφάλαια αγροτικής ανάπτυξης να πληρώνουν αγρότες και μικρές επιχειρήσεις γεωργικών προϊόντων διατροφής το 2020. Αυτό θα προσφέρει άμεση ανακούφιση σε εκείνους που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση. Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να προσφέρουν υποστήριξη έως και 7.000 ευρώ ανά αγρότη και 50.000 ευρώ ανά μικρομεσαία επιχείρηση (ΜΜΕ).

3. Υψηλότερες προκαταβολές πληρωμών

Για την αύξηση των ταμειακών ροών των αγροτών, η Επιτροπή θα αυξήσει τις προόδους για την κοινή Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) των εισοδηματικών ενισχύσεων (από 50% σε 70%) και ορισμένων πληρωμών αγροτικής ανάπτυξης (από 75% σε 85%). Οι αγρότες θα αρχίσουν να λαμβάνουν αυτές τις προκαταβολές από τα μέσα Οκτωβρίου.

4. Δυνατότητα υψηλότερης κρατικής ενίσχυσης για τους αγρότες και τις εταιρείες επεξεργασίας τροφίμων

Σύμφωνα με το προσωρινό πλαίσιο της Επιτροπής για κρατικές ενισχύσεις, οι αγρότες μπορούν τώρα να επωφεληθούν από μια μέγιστη ενίσχυση 100.000 ευρώ ανά εκμετάλλευση. Οι εταιρείες επεξεργασίας και εμπορίας τροφίμων μπορούν να επωφεληθούν από το πολύ 800.000 ευρώ. Το ποσό αυτό μπορεί να συμπληρωθεί με τη βοήθεια «de minimis». Αυτός ο τύπος εθνικής στήριξης που αφορά τον αγροτικό τομέα μπορεί να χορηγηθεί χωρίς προηγούμενη έγκριση από την Επιτροπή και έχει ανώτατο όριο 20.000 ευρώ (και 25.000 ευρώ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις) (European Commission/Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus, 2021).

4.9 Βιώσιμη γεωργία

Η γεωργία κατέχει μια μοναδική θέση στην καρδιά της κοινωνίας, του περιβάλλοντος και της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Σχήμα 4.1: Η γεωργική δραστηριότητα.

Πηγή: (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021).

Η γεωργική δραστηριότητα υποστηρίζεται από καλές περιβαλλοντικές συνθήκες, οι οποίες επιτρέπουν στους αγρότες να αξιοποιήσουν τους φυσικούς πόρους, να δημιουργήσουν τα προϊόντα τους και να κερδίσουν τα προς το ζην. Με τη σειρά τους, τα χρήματα που έφερε η γεωργία συντηρούν αγροτικές οικογένειες και αγροτικές κοινότητες, ενώ τα τρόφιμα που παράγονται από τη γεωργία συντηρούν το κοινωνικό σύνολο (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021).

Συνεπώς, η κοινή Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) συνδυάζει κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προσεγγίσεις στην πορεία προς την επίτευξη ενός βιώσιμου συστήματος γεωργίας στην ΕΕ. Περαιτέρω βήματα προς αυτή την πορεία θα γίνουν στη νέα ΚΑΠ, η οποία βασίζεται σε μια ανανεωμένη και πιο φιλόδοξη πράσινη αρχιτεκτονική.

Λαμβάνοντας αυτή τη συνδυασμένη και φιλόδοξη προσέγγιση και αξιοποιώντας τις τελευταίες εξελίξεις στη γνώση και την καινοτομία, η ΚΑΠ ευθυγραμμίζει τη γεωργία με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός αποκλειστικού, ανταγωνιστικού και φιλικού προς το περιβάλλον μέλλον για την Ευρώπη.

Οι αγρότες, οι επιχειρήσεις γεωργικών ειδών διατροφής, οι δασολόγοι και οι αγροτικές κοινότητες έχουν ουσιαστικό ρόλο να διαδραματίσουν σε πολλούς από τους βασικούς τομείς πολιτικής του Green Deal, όπως (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- δημιουργία ενός βιώσιμου συστήματος τροφίμων μέσω της στρατηγικής Farm to Fork.
- προσθήκη στη νέα στρατηγική για τη βιοποικιλότητα προστατεύοντας και ενισχύοντας την ποικιλία φυτών και ζώων στο αγροτικό οικοσύστημα.
- συμβολή στη δράση για το κλίμα της Πράσινης Συμφωνίας για την επίτευξη του στόχου των καθαρών μηδενικών εκπομπών στην ΕΕ έως το 2050.
- υποστήριξη της νέας δασικής στρατηγικής προστατεύοντας και διατηρώντας υγιή δάση.
- συμβολή στο σχέδιο δράσης μηδενικής ρύπανσης με τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων όπως το νερό, ο αέρας και το έδαφος.

Οι ενέργειες που αναλαμβάνονται σε αυτούς τους τομείς θα αντιμετωπίσουν μερικές από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ τα επόμενα χρόνια. Συνεισφέροντας στις λύσεις για αυτές τις προκλήσεις, η ΚΑΠ διασφαλίζει ότι η γεωργία θα παραμείνει στην καρδιά της Ευρώπης για τις επόμενες γενιές (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021).

4.9.1 Η ΚΑΠ και η κοινωνική βιωσιμότητα

Η γεωργία δεν παρέχει μόνο τους αγρότες και τις οικογένειές τους σε ολόκληρη την ΕΕ, αλλά επίσης συντηρεί το κοινωνικό σύνολο μέσω μιας σειράς βασικών υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, η γεωργία συμβάλλει στην κοινωνία με (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021):

- παροχή τροφίμων και άλλων βασικών υλικών για τους πολίτες,
- ενεργώντας ως η οικονομική ραχοκοκαλιά των αγροτικών κοινοτήτων.

Η κοινή Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) διασφαλίζει ότι οι αγρότες μπορούν να συνεχίσουν να παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες σε μακροπρόθεσμη βάση πιέζοντας για την οικονομική βιωσιμότητα της γεωργίας. Με τη σειρά τους, τα οικονομικά μέτρα της ΚΑΠ περιέχουν διατάξεις κοινωνικής ένταξης, όπως στήριξη για μικρούς αγρότες και πληρωμές αναδιανομής.

Οι περιβαλλοντικές δράσεις της ΚΑΠ έχουν επίσης σχεδιαστεί για να είναι κοινωνικά βιώσιμες. Υποστηρίζοντας δεσμεύσεις διαχείρισης και επενδύσεις που είναι επωφελείς για το περιβάλλον, η ΚΑΠ επιτρέπει σε όλους τους αγρότες να προστατεύουν τους φυσικούς πόρους και τη βιοποικιλότητα για λογαριασμό της κοινωνίας, μια ουσιαστική υπηρεσία που διαφορετικά δεν θα αμείβονταν από την αγορά.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Επιπλέον, μέσω πολιτικών και δράσεων που στοχεύουν ειδικά στην επισιτιστική ασφάλεια και στηρίζουν τις αγροτικές κοινότητες, η ΚΑΠ διασφαλίζει ότι η γεωργία μπορεί να συμβάλει στη βιωσιμότητα σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021).

4.9.2 Οικονομική βιωσιμότητα στην ΚΑΠ

Οι βιώσιμες εκμεταλλεύσεις βρίσκονται στο επίκεντρο της γεωργίας στην ΕΕ. Χωρίς τη δυνατότητα να παράσχει ένα σταθερό και αποδοτικό εισόδημα, η γεωργία δεν θα ήταν σε θέση να παρέχει τα βασικά προϊόντα και τις υπηρεσίες της για την κοινωνία. Συνεπώς, η κοινή Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) περιλαμβάνει διάφορα μέτρα για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Τα οικονομικά μέτρα της ΚΑΠ πρέπει επίσης να είναι βιώσιμα και να εστιάζουν στον τρόπο με τον οποίο οι φυσικοί πόροι μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά και υπεύθυνα για να παρέχουν αξιοπρεπή διαβίωση χωρίς να προκαλούν βλάβη στο περιβάλλον (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021).

Οι οικονομικές συνέπειες του μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος έχουν γίνει ολοένα και πιο εμφανείς σε όλη την Ευρώπη τα τελευταία χρόνια. Η διαταραχή που προκλήθηκε από τις ασταθείς καιρικές συνθήκες, όπως οι ξηρασίες και οι πλημμύρες, είχε ως αποτέλεσμα χαμηλότερες αποδόσεις και πτώση του αγροτικού εισοδήματος. Ως εκ τούτου, οι δράσεις της ΚΑΠ που προστατεύουν το περιβάλλον είναι επίσης σε θέση να προστατεύσουν τη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα της γεωργίας.

Ένα βιώσιμο σύστημα γεωργίας στηρίζεται σε έναν ενεργό και ενεργό γεωργικό τομέα και είναι επιτακτική ανάγκη η φιλική προς το περιβάλλον γεωργία να είναι οικονομικά βιώσιμη και κερδοφόρα βραχυπρόθεσμα.

Η ΚΑΠ αποσκοπεί στην επίτευξη οικονομικής βιωσιμότητας με (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021):

- υποστήριξη του βιοπορισμού των αγροτών μέσω της εφαρμογής ενός δίκαιου συστήματος στήριξης του εισοδήματος και της επίτευξης μεγαλύτερης ισότητας στην αλυσίδα εφοδιασμού αγροδιατροφικών προϊόντων ·
- ενίσχυση του δεσμού μεταξύ της στήριξης του εισοδήματος και των περιβαλλοντικών μέτρων μέσω της πολλαπλής συμμόρφωσης και των πράσινων άμεσων πληρωμών ·
- παροχή στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης για να διασφαλιστεί ότι οι περιβαλλοντικές πρακτικές και επενδύσεις είναι οικονομικά βιώσιμες για τους αγρότες.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Με μια ευρύτερη έννοια, η γεωργία μπορεί να διαδραματίσει ρόλο σε μια βιώσιμη οικονομία συμβάλλοντας τη βιομάζα στην τροφοδότηση της βιοοικονομίας και μειώνοντας την εξάρτηση από ενέργεια με βάση τον άνθρακα. Με τη σειρά της, η παραγωγή βιομάζας προσφέρει βιώσιμες οικονομικές ευκαιρίες για τους αγρότες, τους δασολόγους και τις αγροτικές κοινότητες.

Η νέα ΚΑΠ θα εξασφαλίσει συνεχή πρόσβαση σε τρόφιμα υψηλής ποιότητας και ισχυρή υποστήριξη για το ευρωπαϊκό μοντέλο γεωργίας. Θα δομηθεί γύρω σε εννέα βασικούς στόχους, εκ των οποίων οι τρεις επικεντρώνονται στην οικονομική βιωσιμότητα της γεωργίας της ΕΕ (European Union/Sustainable agriculture in the CAP, 2021):

- υποστήριξη για βιώσιμο αγροτικό εισόδημα και ανθεκτικότητα σε ολόκληρη την Ένωση για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας·
- την ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης εστίασης στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση·
- βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας.

5 Κεφάλαιο: «Αξιολόγηση της ΚΑΠ»

5.1 Κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημιουργήσει το κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης (Common Monitoring and Evaluation Framework / CMEF) για την αξιολόγηση της απόδοσης της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ) και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της.

Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και της αξιολόγησης παράγουν πολύτιμες πληροφορίες. Αυτές είναι (European Commission/Common monitoring and evaluation framework, 2017):

1. παρέχουν μια υγιή αναλυτική βάση για μελλοντικό σχεδιασμό πολιτικής·
2. βοηθούν στον καθορισμό στόχων πολιτικής και προγράμματος και στη συνέχεια χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση του τρόπου με τον οποίο επιτυγχάνονται αυτοί οι στόχοι μακροπρόθεσμα·
3. συμβάλλουν στη λογοδοσία των δημόσιων δαπανών, διαδραματίζοντας έτσι σημαντικό ρόλο στην απάντηση στις ανησυχίες και τις ερωτήσεις των πολιτών σχετικά με τη χρήση των χρημάτων των φορολογουμένων.

Για να διασφαλιστεί η σωστή παρακολούθηση και αξιολόγηση, οι πολιτικοί στόχοι πρέπει να σχετίζονται με τα προβλεπόμενα μέτρα. Οι στόχοι της ΚΑΠ είναι (European Commission/Common monitoring and evaluation framework, 2017):

- βιώσιμη παραγωγή τροφίμων, με έμφαση στο γεωργικό εισόδημα, τη γεωργική παραγωγικότητα και τη σταθερότητα των τιμών·
- βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και της δράσης για το κλίμα, με έμφαση στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τη βιοποικιλότητα, το έδαφος και τα ύδατα·
- ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη, με έμφαση στην αγροτική απασχόληση, την ανάπτυξη και τη φτώχεια στις αγροτικές περιοχές.

5.2 Παρακολούθηση Ενεργειών

Το στοιχείο παρακολούθησης του CMEF παρέχει βασικές πληροφορίες για την εφαρμογή της ΚΑΠ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρακολουθεί τις σημερινές εξελίξεις στις αγροτικές αγορές, την αγροτική ανάπτυξη και τη χρήση κεφαλαίων της ΚΑΠ.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Ορίστηκε ένας αριθμός τύπων δεικτών για την υποστήριξη της αξιολόγησης της απόδοσης της ΚΑΠ (European Commission/Common monitoring and evaluation framework, 2017):

- δείκτες περιβάλλοντος που περιγράφουν γενικές πληροφορίες σχετικές με την πολιτική (όπως το διαθέσιμο γεωργικό έδαφος ή πληροφορίες για τη μέση ηλικία των διαχειριστών αγροκτημάτων).
- στήριξη εισοδήματος και δείκτες παραγωγής μετρούν την αγορά, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες, για παράδειγμα, για τον αριθμό των δικαιούχων ενίσχυσης εισοδήματος της ΚΑΠ.
- δείκτες παραγωγής που παρακολουθούν τις πολιτικές της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη, για παράδειγμα, για τις δημόσιες δαπάνες για επενδύσεις.
- δείκτες αποτελεσμάτων για τα στοιχεία στήριξης εισοδήματος της ΚΑΠ που μετρούν τις άμεσες και άμεσες επιπτώσεις των παρεμβάσεων (για παράδειγμα το ποσοστό του εισοδήματος των αγροτών που προήλθε από εισοδηματική ενίσχυση).
- δείκτες αποτελεσμάτων αγροτικής ανάπτυξης που αξιολογούν την επίδραση της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης, όπως η πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους και η βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους. Οι περισσότεροι από αυτούς τους δείκτες είναι επίσης δείκτες στόχοι. Επιπλέον, οι συμπληρωματικοί δείκτες αποτελεσμάτων αγροτικής ανάπτυξης στοχεύουν στην εκτίμηση του καθαρού αποτελέσματος της παρέμβασης της ΚΑΠ.
- δείκτες -στόχοι που χρησιμοποιήθηκαν για τον καθορισμό ποσοτικών στόχων στην αρχή της περιόδου προγραμματισμού για την πολιτική αγροτικής ανάπτυξης (μερικοί από τους οποίους αντιστοιχούν σε δείκτες αποτελεσμάτων).
- δείκτες επιπτώσεων που μετρούν τον αντίκτυπο των πολιτικών παρεμβάσεων μακροπρόθεσμα και όταν υπάρχουν επιπτώσεις πέραν της άμεσης περιόδου (εκ των οποίων ορισμένοι περιλαμβάνονται επίσης στο σύνολο δεικτών περιβάλλοντος).

Οι επιλεγμένοι δείκτες παρουσιάζονται οπτικά και διαδραστικά στο ταμπλό ανά θέμα, συμπεριλαμβανομένης της γεωργικής υποστήριξης, της κλιματικής αλλαγής και της ποιότητας του αέρα, του προσανατολισμού της αγοράς και της βιολογικής παραγωγής.

Η Επιτροπή παρέχει μια ετήσια ενημέρωση των δεδομένων (ανάλογα με τη διαθεσιμότητα) για ένα σύνολο δεικτών περιβάλλοντος που αντικατοπτρίζουν τις σχετικές

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

πτυχές των γενικών τάσεων με βάση τα συμφραζόμενα που ενδέχεται να επηρεάσουν την εφαρμογή, τα επιτεύγματα και τις επιδόσεις της ΚΑΠ.

5.3 Εκτίμηση Αποτελεσμάτων

Στο πλαίσιο του CMEF, η αξιολόγηση είναι ένα εργαλείο για την εκτίμηση του αντίκτυπου των πολιτικών παρεμβάσεων. Παρέχει στοιχεία για τη λήψη αποφάσεων και βελτιώνει την αποτελεσματικότητα, τη χρησιμότητα και την αποδοτικότητα των παρεμβάσεων της ΚΑΠ. Συμβάλλει επίσης στη βελτίωση της διαφάνειας, της μάθησης και της λογοδοσίας.

Οι αξιολογήσεις των μέτρων που σχετίζονται με τη στήριξη του εισοδήματος για τους αγρότες και τη βοήθεια για τη συμμόρφωση με βιώσιμες γεωργικές πρακτικές και τη στήριξη της αγοράς πραγματοποιούνται από ανεξάρτητους εξωτερικούς αναδόχους, όπως ερευνητικούς φορείς, πανεπιστήμια και εταιρείες συμβούλων, υπό την ευθύνη της Επιτροπής βάσει ενός πολυετούς σχεδίου αξιολόγησης. Οι συμβάσεις συνάπτονται μέσω δημόσιας διαδικασίας δημοπράτησης. Οι προκηρύξεις διαγωνισμού και οι προσκλήσεις υποβολής προσφορών δημοσιεύονται καθημερινά στις ηλεκτρονικές προσφορές πλατφόρμας.

Ο σκοπός, το εύρος και ο χρόνος κάθε αξιολόγησης καθορίζονται σε χάρτες πορείας αξιολόγησης, οι οποίοι είναι ανοικτοί σε σχόλια από τους πολίτες.

Για τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, οι αξιολογήσεις διενεργούνται από τις χώρες της ΕΕ. Η Επιτροπή παράγει συνθέσεις των εκ των προτέρων και εκ των υστέρων αξιολογήσεων που εκπονούνται από τις χώρες.

Για να διασφαλίσει ότι οι αξιολογήσεις είναι σταθερά ενσωματωμένες στη διαδικασία χάραξης πολιτικής και ότι πληρούνται οι καθορισμένοι δείκτες αναφοράς, η Επιτροπή έχει ετοιμάσει κατευθυντήριες γραμμές και μια εργαλειοθήκη για καλύτερη ρύθμιση, περιγράφοντας τις απαιτήσεις και τις βέλτιστες πρακτικές για τις αξιολογήσεις της ΚΑΠ.

Οι εκθέσεις και τα ευρήματα των αξιολογήσεων παρατίθενται σε έξι κατηγορίες (European Commission/Common monitoring and evaluation framework, 2017):

1. αγρότες και γεωργία
2. περιβαλλοντική και κλιματική βιωσιμότητα
3. αγροτικές περιοχές
4. έρευνα, καινοτομία και τεχνολογία
5. προϊόντα και αγορές
6. ρύθμιση και απλούστευση.

5.4 Δείκτες απόδοσης κοινής αγροτικής πολιτικής

Το Κοινό Πλαίσιο Παρακολούθησης και Αξιολόγησης (CMEF) για την ΚΑΠ 2014-2020 προσδιορίζει ένα σύνολο δεικτών απόδοσης σε τέσσερις κατηγορίες: πλαίσιο, αποτέλεσμα, αποτέλεσμα και αντίκτυπο. Οι δείκτες συνδυάζονται με περαιτέρω πληροφορίες (όπως για το εμπόριο και τα συστήματα ποιότητας) σε 13 θεματικές παρουσιάσεις σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών.

Οι δείκτες περιβάλλοντος παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις γεωργικές και αγροτικές στατιστικές, καθώς και τις γενικές τάσεις της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Ορισμένες από αυτές τις πληροφορίες αναλύονται σε περιφερειακό επίπεδο (NUTS 2-3) (European Commission/Common agricultural policy indicators, 2021).

5.4.1 Θεματικοί δείκτες Δείκτες απόδοσης

Το Κοινό Πλαίσιο Παρακολούθησης και Αξιολόγησης (CMEF) για την ΚΑΠ 2014-2020 προσδιορίζει ένα σύνολο δεικτών απόδοσης σε τέσσερις κατηγορίες: πλαίσιο, αποτέλεσμα, αποτέλεσμα και αντίκτυπο. Οι δείκτες συνδυάζονται με περαιτέρω πληροφορίες (όπως για το εμπόριο και τα συστήματα ποιότητας) σε 13 θεματικές παρουσιάσεις σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών.

Οι δείκτες περιβάλλοντος παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις γεωργικές και αγροτικές στατιστικές, καθώς και τις γενικές τάσεις της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Ορισμένες από αυτές τις πληροφορίες αναλύονται σε περιφερειακό επίπεδο (NUTS 2-3).

5.4.1.1 Χρηματοδότηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η χρηματοδότηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εκτός Ηνωμένου Βασιλείου) έχει ως εξής (European Union/Financing the Common Agricultural Policy, 2021):

- Οι δαπάνες της ΚΑΠ ως % του ΑΕΠ της ΕΕ το οικονομικό έτος 2019: 0,38%
- Οι δαπάνες της ΚΑΠ ως % των δαπανών της ΕΕ για το οικονομικό έτος 2019: 33,83%
- Δαπάνες άμεσων πληρωμών για την Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο) το 2019: 38 234,6 εκατομμύρια ευρώ
- Δαπάνες αγροτικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εκτός Ηνωμένου Βασιλείου) το 2019: 13 805,1 εκατομμύρια ευρώ

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Δαπάνες αγοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εκτός Ηνωμένου Βασιλείου) το 2019: 2.373,3 εκατομμύρια ευρώ

5.4.1.2 Υποστήριξη γεωργικού εισοδήματος

Η υποστήριξη γεωργικού εισοδήματος - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο Βασίλειο) έχει ως εξής (European Union/Farming Income Support, 2021):

- Συνολικός αριθμός δικαιούχων στήριξης εισοδήματος ΚΑΠ το 2019: 6.064.820
- Μέση στήριξη εισοδήματος ΚΑΠ ανά δικαιούχο το 2019: 6.610 ευρώ.

5.4.1.3 Θέσεις εργασίας και ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές

Θέσεις εργασίας και ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο) έχει ως εξής (European Union/Jobs and growth in rural areas, 2021):

- Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στον πρωτογενή τομέα το 2019: 223 648 εκατομμύρια ευρώ
- Μεριδίο της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα σε αγροτικές περιοχές το 2018: 12,0%
- Αριθμός συμμετοχών το 2016: 10.282.700
- Θέσεις εργασίας στη γεωργία το 2016: 20.046.160 άτομα (8.146.220 FTE - Full Time Equivalent / ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης).

5.4.1.4 Προσανατολισμός στην αγορά

Ο προσανατολισμός στην αγορά - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο Βασίλειο) έχει ως εξής (European Union/Market Orientation, 2021):

- Μεριδίο της ΕΕ στις παγκόσμιες εξαγωγές αγροδιατροφικών προϊόντων το 2020: 19,9%.

5.4.1.5 Προσθήκη αξίας

Η προσθήκη αξίας - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο Βασίλειο) έχει ως εξής (European Union/Adding Value, 2021):

- Προϊόντα βάσει συστημάτων ποιότητας της ΕΕ το 2021: 3.362
- Αριθμός αναγνωρισμένων οργανώσεων παραγωγών το 2020: 3.719.

5.4.1.6 Παραγωγικότητα

Παραγωγικότητα - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο Βασίλειο) έχει ως εξής (European Union/Productivity, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Μεταβολή της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών στη γεωργία μεταξύ 2013 και 2019: 5,7%

Μερίδιο της στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ για αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό το 2019: 11,9%.

5.4.1.7 Δράση για το περιβάλλον και το κλίμα

Η δράση για το περιβάλλον και το κλίμα - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εκτός Ηνωμένου Βασιλείου) έχει ως εξής (Environment and Climate Action/European Union, 2021):

Μερίδιο των δαπανών της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη που δαπανήθηκαν για το περιβάλλον και το κλίμα το 2019: 53,8%.

5.4.1.8 Κλιματική Αλλαγή & Ποιότητα Αέρα

Η Κλιματική Αλλαγή & Ποιότητα Αέρα - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εκτός Ηνωμένου Βασιλείου) έχει ως εξής (European Union/Climate Change & Air Quality, 2021):

Αλλαγή στις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου από τη γεωργία (συμπεριλαμβανομένων των καλλιέργειών και των βοσκοτόπων) στην ΕΕ μεταξύ 1990 και 2018: -23,1%.

5.4.1.9 Βιολογική Παραγωγή

Η Βιολογική Παραγωγή - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο) έχει ως εξής (European Union/Organic Production, 2021):

Περιοχή βιολογικής γεωργίας το 2019: 13.793.665 εκτάρια

Μερίδιο της περιοχής βιολογικής γεωργίας στο σύνολο της UAA το 2019: 8,5%

5.4.1.10 Βιοποικιλότητα

Η Βιοποικιλότητα - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εκτός Ηνωμένου Βασιλείου) έχει ως εξής (Biodiversity/European Union, 2021):

Περιοχή οικολογικής εστίασης (EFA) το 2020: 8.841.689 εκτάρια.

5.4.1.11 Προστασία της ποιότητας των τροφίμων και της υγείας

Η προστασία της ποιότητας των τροφίμων και της υγείας - (ΕΕ27) - Ευρωπαϊκή Ένωση 27 (εξαιρείται το Ηνωμένο Βασίλειο) έχει ως εξής (European Union/Food and Health Quality Protection, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Πωλήσεις φυτοπροστατευτικών προϊόντων σε τόνους το 2019: 335.889.345
- Πωλήσεις κτηνιατρικών αντιμικροβιακών σε mg/PCU το 2018: 118.29
- Φυτοπροστατευτικά προϊόντα - Δείκτης εναρμονισμένου δείκτη κινδύνου το 2018: 83.00
- Αριθμός κτηνοτροφικών μονάδων στο Μέτρο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 το 2019: 6.935.100.

5.4.2 Δείκτες περιβάλλοντος (2014-19)

Πληροφορίες για τους κοινωνικοοικονομικούς, τομεακούς και περιβαλλοντικούς δείκτες της κοινής αγροτικής πολιτικής από το 2014 έως το 2019.

5.4.2.1 Ενδεικτικός Δείκτης 31: Κάλυψη Γης

Από τον Δείκτης 31: Κάλυψη Γης στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η επί της εκατό % έκταση στις διάφορες κατηγορίες κάλυψης γης στην Ελλάδα το 2018 (European Commission/Context Indicator 31: Land Cover, 2021).

Πίνακας 5.1: % έκταση στις διάφορες κατηγορίες κάλυψης γης στην Ελλάδα το 2018.

Κράτος μέλος	Συνολική αγροτική Έκταση (Αγροτική έκταση)	Συνολική γεωργική έκταση (Φυσικό λιβάδι)	Συνολική δασική έκταση (δασική)	Συνολική δασική έκταση (Μεταβατικό δάσος-θάμνος)	Ημι-φυσική περιοχή
Ελλάδα	39.0%	7.4%	19.9%	8.3%	20.7%

Πηγή: (European Commission/Context Indicator 31: Land Cover, 2021).

5.4.2.2 Δείκτης 33: Εύρος Γεωργίας

Από την Δείκτης 33: Εύρος Γεωργίας στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται το μερίδιο γεωργικής έκτασης που διαχειρίζεται αγροκτήματα με χαμηλή/μεσαία/υψηλή ένταση εισροών ανά εκτάριο για την Ελλάδα το 2016 (European Commission/Context Indicator 33: Farming Intensity, 2021).

Πίνακας 5.2: Δείκτης 33: Εύρος Γεωργίας για την Ελλάδα.

Χώρα μέλους	UAA (Utilised agricultural area) που διαχειρίζεται αγροκτήματα με χαμηλή συχνότητα καλλιέργειας	UAA (Utilised agricultural area) που διαχειρίζεται αγροκτήματα με μέση συχνότητα καλλιέργειας	UAA (Utilised agricultural area) που διαχειρίζεται αγροκτήματα με υψηλή συχνότητα καλλιέργειας
-------------	--	--	---

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Ελλάδα	42.4	30.2	27.4
α			

Πηγή: (European Commission/Context Indicator 33: Farming Intensity, 2021).

5.4.2.3 Δείκτης C34: Περιοχές Natura 2000

Από τον Δείκτη C34: Περιοχές Natura 2000 στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η επί της εκατό % επικράτεια του Natura 2000 στην Ελλάδα το 2018 (European Commission/Context Indicator C34: Natura 2000 Areas, 2018).

Πίνακας 5.3: % επικράτεια του Natura 2000 στην Ελλάδα το 2018.

Κράτος μέλος	% επικράτεια στις ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) του Natura 2000	% εδάφους κάτω από τους ιστότοπους κοινοτικής σημασίας του Natura 2000 (SCI)	% περιοχή στο δίκτυο Natura2000
Ελλάδα	21.0%	16.6%	27.3%

Πηγή: (European Commission/Context Indicator C34: Natura 2000 Areas, 2018).

5.4.2.4 Δείκτης 42: Διάβρωσης Εδάφους από Νερό

Από τον Δείκτη 42: Διάβρωσης Εδάφους από Νερό στον παρακάτω πίνακα φαίνεται ο εκτιμώμενος ρυθμός απώλειας εδάφους από διάβρωση νερού για την Ελλάδα το 2016 (European Commission/Context Indicator 42: Soil Erosion by Water, 2021).

Πίνακας 5.4: Εκτιμώμενος ρυθμός απώλειας εδάφους από διάβρωση νερού.

Κράτος μέλος	Εκτιμώμενος ρυθμός απώλειας εδάφους από διάβρωση νερού (t/ha/έτος)
Ελλάδα	4,2

Πηγή: (European Commission/Context Indicator 42: Soil Erosion by Water, 2021).

5.4.2.5 Δείκτης 43: Παραγωγή Ανανέωσης Ενέργειας από Γεωργία και Δασολογία

Από τον Δείκτη 43: Παραγωγή Ανανέωσης Ενέργειας από Γεωργία και Δασολογία στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία 2019 για την Ελλάδα (European Commission/43: Production of Renewable Energy from Agriculture and Forestry, 2021):

Πίνακας 5.5: Παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία 2019 για την Ελλάδα.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Κράτος μέλος	Παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία (1000 τόνοι)	Μερίδιο της γεωργίας στην παραγωγή
Ελλάδα	210	6.9%

Πηγή: (European Commission/43: Production of Renewable Energy from Agriculture and Forestry, 2021).

5.4.2.6 Δείκτης 44: Χρήση Ενέργειας στην Γεωργία, Δασολογία και Βιομηχανία Τροφίμων

Από τον Δείκτη 44: Χρήση Ενέργειας στην Γεωργία, Δασολογία και Βιομηχανία Τροφίμων στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η Άμεση χρήση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία. 2019 για την Ελλάδα (European Commission/Indicator 44: Energy Use in Agriculture, Forestry and Food Industry, 2021).

Πίνακας 5.6: Άμεση χρήση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία 2019 για την Ελλάδα.

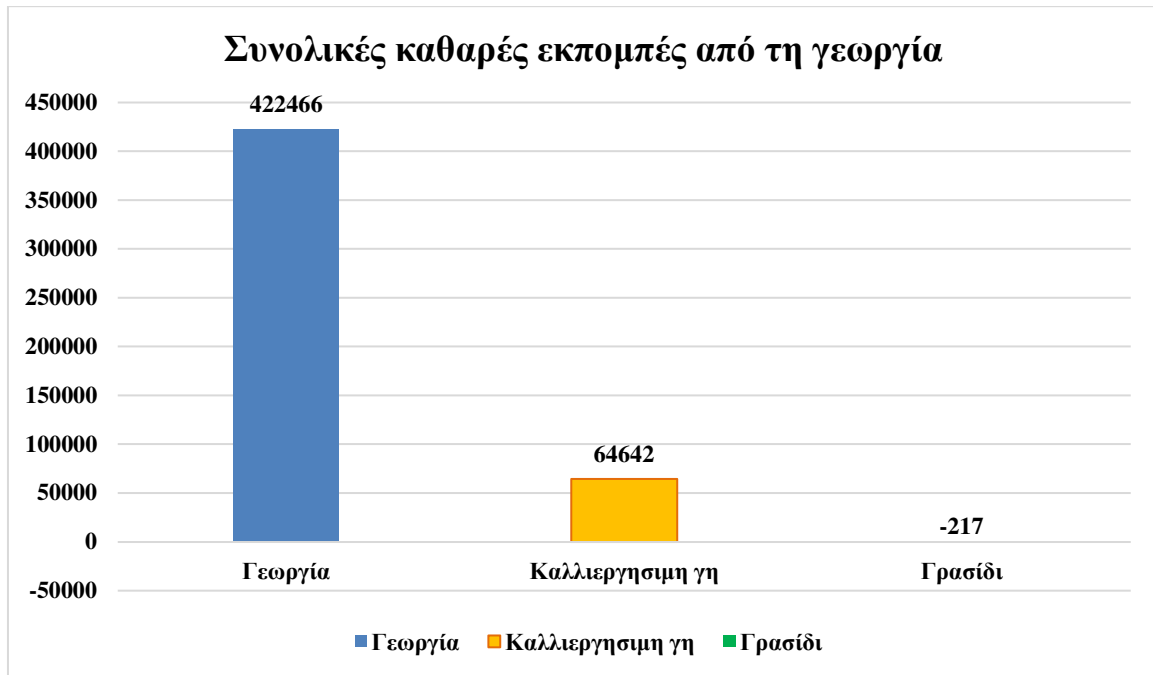
Κράτος μέλος	Συνολικά σε κιλτοόνες	kg ισοδυνάμου πετρελαίου ανά εκτάριο	% της συνολικής τελικής	διαφορά σε κιλά ισοδυνάμου πετρελαίου ανά εκτάριο
Ελλάδα	277,5	30,6	1,8	-40,1

Πηγή: (European Commission/Indicator 44: Energy Use in Agriculture, Forestry and Food Industry, 2021).

5.4.2.7 Δείκτης 45: Εκπομπές CO₂ από Γεωργία

Συνολικές καθαρές εκπομπές CO₂ από τη γεωργία (συμπεριλαμβανομένων εδαφών) για το 2018 στην Ελλάδα απεικονίζονται στο παρακάτω διάγραμμα (European Union/GHG, 2021):

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Εικόνα 5.1: Συνολικές καθαρές εκπομπές CO_2 από τη γεωργία στην Ελλάδα το 2018.

Πηγή: (European Union/GHG, 2021).

6 Κεφάλαιο: «Συμπεράσματα»

Ο πρωτογενής τομέας τείνει να αποτελεί μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας στις αναπτυσσόμενες χώρες από ό, τι στις ανεπτυγμένες χώρες. Για παράδειγμα, το 2018, η γεωργία, η δασοκομία και η αλιεία αποτελούσαν περισσότερο από το 15% του ΑΕγχΠ στην υποσαχάρια Αφρική, αλλά λιγότερο από το 1% του ΑΕγχΠ στη Βόρεια Αμερική.

Στις ανεπτυγμένες χώρες ο πρωτογενής τομέας έχει εξελιχθεί πιο τεχνολογικά, επιτρέποντας, για παράδειγμα, τη μηχανοργάνωση της γεωργίας, σε σύγκριση με τη χειροκίνητη συλλογή και φύτευση σε φτωχότερες χώρες. Οι πιο ανεπτυγμένες οικονομίες μπορούν να επενδύσουν επιπλέον κεφάλαια σε πρωτογενή μέσα παραγωγής.

Οι μεγαλύτερες χώρες βάσει της γεωργικής παραγωγής σύμφωνα με το ΔΝΤ, στο μέγιστο επίπεδο από το 2018 φαίνονται παρακάτω:

1. Κίνα: 2.101
2. Ινδία: 1.602
3. Ινδονησία: 486
4. Ευρωπαϊκή Ένωση: 352

Η γεωργία είναι τόσο η αιτία όσο και ευαίσθητη στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με επενέργεια στην απώλεια βιοποικιλότητας, στην απερίμωση, στην υποβάθμιση του εδάφους και στην υπερθέρμανση του πλανήτη, που προκαλούν μείωση της απόδοσης των καλλιεργειών. Η γεωργία είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες περιβαλλοντικής πίεσης, ιδίως της αλλαγής ενδαιτημάτων, της κλιματικής αλλαγής, της χρήσης νερού και των τοξικών εκπομπών. Η γεωργία είναι η κύρια πηγή τοξινών που απελευθερώνονται στο περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των εντομοκτόνων, ιδίως εκείνων που χρησιμοποιούνται σε καλλιέργειες όπως το βαμβάκι. Η έκθεση UNEP (UN Environment Programme) Green Economy του 2018 ανέφερε ότι οι γεωργικές δραστηριότητες παράγαν περίπου το 13% των ανθρωπογενών παγκόσμιων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Αυτό περιλαμβάνει αέρια από τη χρήση ανόργανων λιπασμάτων, αγροχημικών φυτοφαρμάκων και ζιζανιοκτόνων, καθώς και εισροών ενέργειας από ορυκτά καύσιμα.

Στοιχεία για την ελληνική γεωργία

Η Απογραφή της Γεωργίας-Κτηνοτροφίας πραγματοποιείται σε όλα τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ομόγωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1091 του Ευρωπαϊκού

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Κοινοβουλίου αλλά και του Συμβουλίου συναρτώμενα με τις ενοποιημένες στατιστικές για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τις συστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO), και σύμφωνα με τον οδηγό: «Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την Απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας 2020».

Η γραμμική τάση των Αγροπεριβαλλοντικών Δεικτών της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2011-2019, έχει καθοδική κλίση.

Καλλιεργούμενη έκταση, κατά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα):

- Συνολική καλλιεργούμενη γεωργική γη: -0,2 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αρδευθείσες: -3,5 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αροτραίες καλλιέργειες (καθαρή έκταση): -1,2 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αρδευθείσες: -2,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Κηπευτική γη (καθαρή έκταση): -3,7 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αρδευθείσες: -5,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Μόνιμες Καλλιέργειες: 0,3 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αρδευθείσες: -5,6 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αγραναπαύσεις: 4,2 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- εκ των οποίων εκτάσεις που διατηρούνται σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση: -0,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.

Καλλιεργούμενη έκταση, ανά κατηγορία και είδος καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Σε χιλιάδες στρέμματα):

- Αροτραίες καλλιέργειες: -1,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Σιτηρά για καρπό: -7,2 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Βρώσιμα όσπρια: -16,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Βιομηχανικά φυτά: 4,4 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αρωματικά φυτά: 24,2 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Κτηνοτροφικά φυτά: 5,2 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Πεπονοειδή: -5,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Πατάτες: -3,9 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Κηπευτικές εκτάσεις: -5,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Μόνιμες καλλιέργειες: 0,3 μεταβολή (%) 2019/ 2018.

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Αμπέλια (σύνολο): -2,5 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Κανονικοί δενδρώνες: 0,5 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Εσπεριδοειδή: 0,6 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Οπωροφόρα: 4,6 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Πυρηνόκαρπα: -0,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Ακρόδρυα: 6,9 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Ελαιώνες: 0,8 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Λοιπά δένδρα: 0,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.

Ζωικό κεφάλαιο, κατά είδος ζώου (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός κεφαλών ή κυψελών):

- Βοοειδή: 0,5 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Χοίροι: -1,9 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Πρόβατα: 0,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Αίγες: 0,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Όρνιθες: 5,1 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Χήνες: -5,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Πάπιες: -10,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Γαλοπούλες: 2,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Κουνέλια: -4,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.
- Κυψέλες μελισσών: 3,0 μεταβολή (%) 2019/ 2018.

Γεωργικά μηχανήματα (σύνολο Χώρας), 2018 – 2019 (Αριθμός):

- Γεωργικοί ελκυστήρες: -1,4
- Σπαρτικές: -2,3
- Ψεκαστικά: -4,2
- Αλωνιστικές μηχανές και μηχανήματα συγκομιδής: 1,2
- Αντλίες αρδεύσεων: -1,3
- Αρδευτικά συγκροτήματα: 0,0
- Λοιπά μηχανήματα: -2,6

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημιουργήσει το κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης (Common Monitoring and Evaluation Framework / CMEF) για την αξιολόγηση

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

της απόδοσης της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ) και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της.

Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και της αξιολόγησης παράγουν πολύτιμες πληροφορίες. Αυτές είναι:

4. παρέχουν μια υγιή αναλυτική βάση για μελλοντικό σχεδιασμό πολιτικής·
5. βοηθούν στον καθορισμό στόχων πολιτικής και προγράμματος και στη συνέχεια χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση του τρόπου με τον οποίο επιτυγχάνονται αυτοί οι στόχοι μακροπρόθεσμα·
6. συμβάλλουν στη λογοδοσία των δημόσιων δαπανών, διαδραματίζοντας έτσι σημαντικό ρόλο στην απάντηση στις ανησυχίες και τις ερωτήσεις των πολιτών σχετικά με τη χρήση των χρημάτων των φορολογουμένων.

Βιβλιογραφία

- Batini, N. (2019, 12). Reaping What We Sow. *FINANCE & DEVELOPMENT*, 56(4).
Ανάκτηση από <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/12/farming-food-and-climate-change-batini.htm>
- Biodiversity/European Union. (2021). *Biodiversity*. Ανάκτηση από European Union:
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/Biodiversity.html?select=EU27_FLAG,1
- Environment and Climate Action/European Union. (2021). *Environment and Climate Action*.
Ανάκτηση από European Union:
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/Environment.html?select=EU27_FLAG,1
- European Commission / Food Contact Materials. (2021). *Food Contact Materials*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/food/safety/chemical-safety/food-contact-materials_en
- European Commission / Food, Farming, Fisheries. (2021). *Food, Farming, Fisheries*.
Ανάκτηση από European Commission: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries>
- European Commission/43: Production of Renewable Energy from Agriculture and Forestry. (2021). *43: Production of Renewable Energy from Agriculture and Forestry*.
Ανάκτηση από European Commission:
<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/IndicatorsEnvironmental/RenewableEnergy.html>
- European Commission/Common agricultural policy. (2021). *Common agricultural policy*.
Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy_en
- European Commission/Common agricultural policy indicators. (2021). *Common agricultural policy indicators*. Ανάκτηση από European Commission:
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/performance-agricultural-policy/cap-indicators_en
- European Commission/Common monitoring and evaluation framework. (2017, July).
Common monitoring and evaluation framework. Ανάκτηση από European

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cmef_en

European Commission/Context Indicator 31: Land Cover. (2021). *Context Indicator 31: Land Cover*. Ανάκτηση από European Commission:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/IndicatorsEnvironmental/LandCover.html>

European Commission/Context Indicator 33: Farming Intensity. (2021). *Context Indicator 33 : Farming Intensity*. Ανάκτηση από European Commission:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/IndicatorsEnvironmental/FarmingIntensity.html>

European Commission/Context Indicator 42: Soil Erosion by Water. (2021). *Context Indicator 42: Soil Erosion by Water*. Ανάκτηση από European Commission:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/IndicatorsEnvironmental/SoilErosionByWater.html>

European Commission/Context Indicator C34: Natura 2000 Areas. (2018). *Context Indicator C34: Natura 2000 Areas*. Ανάκτηση από European Commission:

https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/cmef_indicators.html

European Commission/Food, Farming, Fisheries. (2021). *Food, Farming, Fisheries*.

Ανάκτηση από European Commission: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries>

European Commission/Indicator 44: Energy Use in Agriculture, Forestry and Food Industry. (2021). *Indicator 44: Energy Use in Agriculture, Forestry and Food Industry*.

Ανάκτηση από European Commission:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/IndicatorsEnvironmental/EnergyUseInAgriForestryFoodIndustry.html>

European Commission/International affairs. (2021). *International affairs*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/international-affairs_en

European Commission/Origin and traceability. (2021). *Origin and traceability*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/origin-and-traceability_en

European Commission/RASFF. (2021). *RASFF - food and feed safety alerts*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/food/safety/rasff-food-and-feed-safety-alerts_en

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- European Commission/Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus. (2021). *Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/coronavirus-response_en#measures
- European Commission/The common agricultural policy at a glance. (2021, 7). *The common agricultural policy at a glance*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en
- European Commission/Young farmers. (2021). *Young farmers*. Ανάκτηση από European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_en
- European Environment /Agriculture. (2020, 11 23). *Agriculture*. Ανάκτηση από European Environment Information and Observation Network (Eionet): <https://www.eea.europa.eu/themes/agriculture/intro>
- European Union/Adding Value. (2021). *Adding Value*. Ανάκτηση από European Union: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/AddingValue.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Agriculture. (2021, 7). *Agriculture*. Ανάκτηση από European Union: https://europa.eu/european-union/topics/agriculture_en
- European Union/Climate Change & Air Quality. (2021). *Climate Change & Air Quality*. Ανάκτηση από European Union: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/Climate.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Common agricultural policy funds. (2021, 7). *Common agricultural policy funds*. Ανάκτηση από European Union: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en#eagf
- European Union/Farming Income Support. (2021). *Farming Income Support*. Ανάκτηση από European Union: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/FarmIncome.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Financing the Common Agricultural Policy. (2021). *Financing the Common Agricultural Policy*. Ανάκτηση από European Union: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/Financing.html?select=EU27_FLAG,1

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- European Union/Food and Health Quality Protection. (2021). *Food and Health Quality Protection*. Ανάκτηση από European Union:
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/FoodHealth.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/GHG. (2021). *GHG emissions from agriculture including soils in the European Union (cropland and grassland). 2018*. Ανάκτηση από European Union:
<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/IndicatorsEnvironmental/EmissionsFromAgriculture.html>
- European Union/Jobs and growth in rural areas. (2021). *Jobs and growth in rural areas*. Ανάκτηση από European Union :
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/JobsGrowth.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Market Orientation. (2021). *Market Orientation*. Ανάκτηση από European Union:
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/Market.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Organic Production. (2021). *Organic Production*. Ανάκτηση από European Union:
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Productivity. (2021). *Productivity*. Ανάκτηση από European Union:
https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/Productivity.html?select=EU27_FLAG,1
- European Union/Sustainable agriculture in the CAP. (2021). *Sustainable agriculture in the CAP*. Ανάκτηση από European Union: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/sustainability/sustainable-cap_en
- FAO/European Commission/Greece-Common Agricultural Policy. (2014). *Greece-Common Agricultural Policy*. Ανάκτηση από fao/Food and Agriculture Organization:
<https://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/381466/>
- Global Status Report 2018*. (2018, December 7). Ανάκτηση από UNEP -United Nations Environment Programme: <https://www.unep.org/resources/report/global-status-report-2018>
- Greelane/Οι σημαντικότεροι τομείς της οικονομίας. (2020, 1 29). *Οι σημαντικότεροι τομείς της οικονομίας*. Ανάκτηση από www.greelane.com:

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

<https://www.greelane.com/el/%ce%ba%ce%bb%ce%b1%cf%83%cf%83%ce%b9%ce%ba%ce%ad%cf%82-%ce%bc%ce%b5%ce%bb%ce%ad%cf%84%ce%b5%cf%82/%ce%b3%ce%b5%cf%89%ce%b3%cf%81%ce%b1%cf%86%ce%af%ce%b1/sectors-of-the-economy-1435795/>

Marcin, M. (2021, 7). *History of Agriculture*. Ανάκτηση από Crest Capital:

https://www.crestcapital.com/tax/history_of_agriculture

New World Encyclopedia/History of agriculture. (2021, 7). *History of agriculture*. Ανάκτηση από New World Encyclopedia:

https://www.newworldencyclopedia.org/entry/History_of_agriculture

OECD Agriculture Statistics. (2021, 9). *Environmental performance of agriculture - indicators*. Ανάκτηση από OECD Agriculture Statistics: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/data/oecd-agriculture-statistics/environmental-performance-of-agriculture-indicators_ac0b4422-en

OECD Data/Crop production. (2021, 8). *Crop production*. Ανάκτηση από OECD Data:

<https://data.oecd.org/agroutput/crop-production.htm>

OECD.Stat/Agri-Environmental other indicators. (2021). *Agri-Environmental other indicators*. Ανάκτηση από OECD.Stat:

https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=AEI_OTHER&lang=en

OECD/Agricultural land. (2021, 9). *Agricultural land*. Ανάκτηση από Organisation for Economic Co-operation and Development: <https://data.oecd.org/agrland/agricultural-land.htm>

OECD/Agricultural Policy Monitoring and Evaluation. (2021). *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2021/Addressing the Challenges Facing Food Systems*. Ανάκτηση από OECD: https://read.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2021_2d810e01-en#page1

OECD-FAO Agricultural Outlook. (2021, 8). Ανάκτηση από OECD and Food and Agriculture Organization of the United Nations: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/data/oecd-agriculture-statistics/oecd-fao-agricultural-outlook-edition-2020_4919645f-en

Olby, R. (2021, 7). *Mendel, Gregor*. Ανάκτηση από Encyclopaedia Britannica:

<https://www.britannica.com/biography/Gregor-Mendel>

Pettinger, T. (2018, December 18). *Primary sector of the economy*. Ανάκτηση από

Economics: <https://www.economicshelp.org/concepts/primary-sector/>

Η ελληνική γεωργία και κοινή αγροτική πολιτική

- Safety and Health in Agriculture Convention (No. 184)*. (2001, 6 5). Ανάκτηση από International Labour Organization (ILO):
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C184
- Tracking progress on food and agriculture-related SDG indicators 2020*. (2021, 7). Ανάκτηση από Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO):
<http://www.fao.org/sdg-progress-report/en/>
- Δέρκας, Ν., Σκούρας, Δ., & Ψαλτόπουλος, Δ. (2021, 7). *Ο Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής στην Ελλάδα*. Ανάκτηση από DIANEOSIS:
https://www.dianeosis.org/research/synetairismoι_research/
- Διαρθρωτική Ανεργία*. (2021, 7). Ανάκτηση από Το Φαινόμενο της Ανεργίας:
<https://sites.google.com/site/arxesoikonomikis1/eide-anergias/diarthrotike-anergia>
- Καράντουλης, Γ. (2021, 5 22). *Η ιστορία της γεωργίας*. Ανάκτηση από www.viologika.gr:
<https://www.viologika.gr/blog/kalliergeies/georgia-istoria/>
- Σπυρούλης, Σ. (2021, 6 24). *Ετήσια Γεωργική Στατιστική Έρευνα (ΕΛΣΤΑΤ)*. Ανάκτηση από Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ):
https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN
- ΥΠΑΑΤ/Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ). (2021, 8). *Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)*. Ανάκτηση από Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων:
<http://www.minagric.gr/index.php/el/the-ministry-2/agricultural-policy/koinagrotropolitik>

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Πανεπιστήμιο Πατρών. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1988 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

ΜΟΥΤΟΠΟΥΛΟΣ ΦΩΤΙΟΣ - ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΒΛΑΓΚΟΥΛΗΣ, [2021]